

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1925.

Första kammaren.

Nr 21.

Lördagen den 28 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollen för den 21, 23, 26 och 27 innevarande månad.

Anställdes val av tio ledamöter i riksdagens andra särskilda utskott. Därvid avlämnades 84 godkända valsedlar, alla med partibeteckningen »gemensamma listan» och upptagande namnen på följande personer i denna ordning:

- herr Larsson, Jacob,
- » Hederstierna,
- » Kvarnzelius,
- » Lindblad,
- » von Sydow,
- » Westman,
- » von Sneidern,
- » Tengdahl,
- » Frändén,
- » Larson, Edward.

Dessa personer hade alltså utsetts till ledamöter i utskottet.

Företogs val av tio suppleanter i riksdagens andra särskilda utskott. Därvid avlämnades 44 godkända valsedlar, alla med partibeteckningen »gemensamma listan» och upptagande namnen på följande personer i denna ordning:

- herr Sandegård,
- » Karlsson, John,
- » Petterson, Olaus,
- » Eriksson, Carl E.,
- » Vrang,
- » Nilsson, Petrus,
- » Fehr,
- » Östergren,
- » Clemedtson,
- » Carlsson, C. A.

Dessa personer hade alltså utsetts till suppleanter i utskottet.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtanden nr 9 och 11.

Vid föredragning av bevillningsutskottets memorial nr 20, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande i anledning av väckt motion om sänkning av tullen å grammofoner m. m., godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets betänkande nr 21 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 27—29.

Om
ändringar i
akten för
Nationernas
förbund m. m.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckta motioner om ändringar i akten om Nationernas förbund m. m.

Konstitutionsutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft motionerna nr 170—172 i första kammaren av herr *Lindhagen*, i vilka motioner hemställdes:

a) i motionen nr 170, att riksdagen ville, såsom en grundval för freden och Sveriges deltagande i en nyorganisering av Nationernas förbund, hos regeringen framhålla och förorda den *politiska* angelägenheten, att i förbundets grundsatser och praktik nationernas självbestänningsrätt och särskilt de österländska folkens berättigade strävan efter frigörelse från Europas hegemoni icke finge, såsom senast skett i Genèveprotokollet, betraktas såsom en »inre angelägenhet» för den härskande staten utan i högsta grad måste vara en internationell rättsfråga vid äventyr, att lösningen eljest komme genom ett nytt världskrig;

b) i motionen nr 171, att riksdagen ville, såsom en grundval för freden och Sveriges deltagande i en nyorganisering av Nationernas förbund, hos regeringen framhålla och förorda den *ekonomiska* nödvändigheten av rätt och tillfällen för Östern lika väl som för Västern till nya boplatser för en växande trångbodd befolkning (befolkningsfrågan, rasernas likställighet) vid äventyr, att lösningen eljest komme genom ett nytt världskrig;

c) i motionen nr 172, att riksdagen ville, såsom en grundval för freden och Sveriges deltagande i en nyorganisering av Nationernas förbund, hos regeringen framhålla och förorda:

1) ett begynnande bemödande till en ofrånkomlig *andlig* revolution i den europeiska statskonsten genom en sammansmältning mellan det gamla Österlandets djupare anda och den nutida Västerens mäktigare materia — ej blott intellektualism utan även samvete — vid äventyr, att eljest all fredssådd väsentligen fölle på hälleberget;

2) en första ansats i sådant syfte genom avlösning av de gammaleuropeiska institutionerna inom förbundet, som reste oöverstigliga hinder för en sådan sinesförändring, nämligen dels den av uteslutande militärer sammansatta permanenta rådgivande kommissionen för militära frågor och dels den av företrädesvis europeiska vetenskapsmän, mest professorer, rekryterade kommissionen för »intellektuellt» samarbete.

Utskottet hade i det föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att motionerna

- a) I: 170
- b) I: 171
- c) I: 172

icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

På framställning av herr talmannen beslöts, att ifrågavarande utlåtande skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten a).

Herr **Lindhagen**: Jag har begärt ordet icke för att hålla något begravnings-tal över dessa motioner utan alldeles tvärtom. Motionerna hava nämligen endast till syfte att stänka några droppar vatten på de frön, som äro nedsådda i allas vårt medvetande och som måste slå rot och skjuta växt, om det överhuvud taget skall bliva någon mening med vår utrikespolitik. I detta lovliga syfte tillåter jag mig att en stund taga kammarens uppmärksamhet i anspråk.

I total olikhet mot konstitutionsutskottets uppfattning har jag ända sedan år 1911 ansett det »påkallat» att framföra en del utrikespolitiska frågor, som omspanna världsläget. Detta är nödvändigt, därför att utrikespolitiken i all synnerhet kräver en större vidsyn och därför att det icke finnes någon riktig kännning i densamma med grundvalarna för de problem, som den omfattar. Man kan ju icke heller, allra minst på detta område, uppnå några verkligt praktiska resultat utan att gå till grunden av tingen. Regeringspolitiken är i all synnerhet särdeles olämpad för att någorlunda kunna fylla måttet, då den innefattar summan av dagspolitikens kompromissande och därtill tager och ibland måste taga en mängd hänsyn. Därför är det nödvändigt, att den icke såsom nu ensam får styra. Det måste även bli tillfälle för folket att driva någon utrikespolitik, där man kan säga sanningen och i vilken politik regeringarna sedan kunna vinna stöd för ett kraftigare framryckande, än som nu är dem förunnat.

Det har då ofta ansetts såsom opåkallat, att i all synnerhet ett sådant litet land som Sverige, beläget här uppe vid polen, skulle befatta sig med dessa frågor. Vi anse, att vi äro obetydliga, och vår största strävan är också att få vara obetydliga, åtminstone då det gäller frågor, som icke beröra antalet bajonetter utan den andliga beväpningen. Men jag vill fästa uppmärksamheten på, att Sveriges väl i högsta grad beror av det helas väl, och därför måste vi sysselsätta oss därmed. För övrigt, om icke vårt väl vore betingat därav, ha vi i alla fall en skyldighet att sysselsätta oss med det helas väl — åtminstone enligt allmänna valmansförbundets senaste valprogram, som i slutet kulmine-rar i en vädjan till »ett kristet samhälle», där intressena sålunda äro satta åt sidan och det hela kommer i förgrunden. Jag förmodar, att även andra partier i sina ljusare mellanstunder komma till samma resultat.

Vi hava fått en ytterligare formell ej blott befogenhet utan även uppfordran genom vårt medlemskap i folkförbundet. Vidare är Sverige ett mindre, ex-neutralt land. Det har sålunda möjlighet att se sakerna mera oväldigt, icke av dygd, utan därför att vi i brist på frestelser ha möjlighet att tänka vidare och längre. Vi böra därför kunna lättare se till de verkliga rättssynpunkterna till skillnad från stormakterna, om vilka man kan förstå, att de hava ofantligt svårt att börja med sig själva på dessa områden. Därför böra de små staterna i stället taga ledningen. Framför allt är det vår plikt, förefaller det mig, att förstå, att här gäller det icke »Europas återuppbyggande» utan hela världens pånyttfödelse.

En första fråga, som jag för min del efter eget övervägande fann vara av vikt och som av mig första gången år 1911 framfördes, den gången till parlamentariska fredsgruppen, var just frågan om hävdandet av nationernas självbestämmanderätt. Jag hade icke studerat saken i böcker utan fann den ligga i sakens natur och bekräftas av historiens erfarenheter. Sedermera erfor jag, att Immanuel Kant och en del andra auktoriteter under det förflutna uttalat denna sats.

Nationernas självbestämmanderätt har hitintills så småningom lösts företrä-

Om
ändringar i
akten för
Nationernas
förbund m. m.
(Forts.)

desvis genom krig. Hela 1800-talet är en blodig historia om principens genom-
brott och världskriget också till en mycket stor del. Man kan säga, att genom
världskriget har denna princip om nationernas självbestämmningsrätt för första
gången i stort sett och i grova drag blivit genomförd i vår världsdels; men
inte längre. Frågan är nu, om denna evolution skall fortfarande gå i samma
blodiga fotspår, eller om man icke skulle kunna tänka sig, att fulländningen
i genomförandet av nationernas självbestämmningsrätt kunde ske genom inter-
nationell lag och överenskommelse och icke genom fortsatta krig. Detta är så
mycket viktigare, som fortsatta krig betyda en ny stor världsdels framträdande
på valplatsen, nämligen Asien. Om det alltså skall ske genom ett nytt krig,
hava vi att vänta ett nytt världskrig och icke bara ett europeiskt nationalkrig.
Frågan gäller sålunda att få principen om nationernas självbestämmningsrätt ej
blott för Europa utan även för hela världen lagfästad som en internationell
rättsgrundsats.

Om vi nu gå till förhållandena sådana de äro i det praktiska läget — för
att tala med konstitutionsutskottet, som ju alltid vill vara »praktiskt»
och därför aldrig kommer till något resultat — förhåller det sig
ju så, att i Europas återuppbyggande ingår för närvarande såsom
en omistlig beståndsdel bibehållandet av Europas grepp över Orienten.
Det är icke värt att sticka huvudet under busken för denna oerhört praktiska
realitet. Vi finna också, att även i fredsfrågans landvinningar har visserligen
frågan om nationernas självbestämmningsrätt icke kunnat alldeles undanskjutas,
men den har betraktats såsom en europeisk angelägenhet, och man har knap-
past vågat röra vid den stora del av densamma, som ligger i den stora världs-
delen Asien och även i Nordafrika.

Om vi således blicka tillbaka på den senaste epoken sköttes år 1916 freds-
tankarna i världen väsentligen av den s. k. neutrala konferensen i Stockholm
samt föreningen för en varaktig fred i Holland, men i synnerhet av den neutra-
la konferensen, som sammanträdde hela året i Stockholm med representanter för
sex nationer, bland dem även Nordamerika, som då ännu icke var med i kriget.
Då kom även denna fråga upp, men majoriteten var emot, att det uttryckligen
rördes vid, att det fanns undertryckta folk även i Asien. Jag kommer ihåg,
att då det av mig särskilt betonades, att ett uttalande måste ske även i denna
fråga, reste sig däremot med indignation ett par av de nordamerikanska dele-
gerade — ett belysande exempel på var skon egentligen klämmer. De blevo
rent av hetsiga, och majoriteten följde dem.

År 1917 övertogos sedermera fredsförsöken av den socialdemokratiska hol-
ländsk-skandinaviska kommittén, som tänkte inkalla en socialdemokratisk
världskongress för att göra slut på kriget. Även där samma skådespel. Det
petitionerades visserligen till kommittén från Asien och Nordafrika och petiti-
onerna inflöto även i dess betänkande, men i sitt yttrande underlät även denna
kommitté att i sina ordalag snudda vid Asiens och Nordafrikas nationalitetsfrå-
gor, vilket föranledde, att en målsman för Egypten protesterade i den svenska
pressen mot denna stora lucka i utlåtandet.

Jag har själv upplevat ett uttryck från dessa fåfänga strävanden. Under
senhösten 1917 kommo hit till Stockholm 10 representanter för de undertryckta
mohammedanska folk, som bo i Nordafrika, Georgien, Turkestan och Indien. De
trodde, att här skulle vara ett Betlehem, därför att de i pressen sett, att det även
det året lyst en stjärna över Stockholm. Men när de kommo hit, möttes de av en
vanlig politik, en enveten dyrkan av världen och dess kvantiteter och ej av hela
den sanning, som skulle göra dem fria. Den stora fredskongressen fanns endast
i deras fantasi. Då beslöt 1916 års fredskommitté att hålla ett möte för dem,
och det ägde rum i Victoriasalen. Polisen förbjöd dem att tala offentligt, men
det utfärdades då enskilda inbjudningar till en hel mängd människor, så att

salen i alla fall blev fylld till sista plats. Där framförde de så sina bekymmer och talade om sin självbestämmningsrätt; det gällde Marocko, Tunis, Tripolis och Egypten och så vidare. Jag satt själv ordförande, omgiven på estraden av de i sina nationalkostymer klädda pilgrimerna, och fick ett starkt intryck av nationalitetsprincipens ofrånkomlighet icke minst utanför Europas gränser.

*Om
ändringar i
akten för
Nationernas
förbund m. m.
(Forts.)*

Nästa år, 1918, kom presidenten Wilson med sina punkter. De hade dock två ofantliga luckor. För det första talade de icke om den sociala frågan, och Wilsons program blev sålunda tvunget att bygga freden på en förening av vulkaner utan varaktig inre och yttre fred. För det andra lade man särskilt märke till den fullständiga frånvaron av alla anspelningar på Asiens och Nordafrikas undertryckta folk. Det är ju ganska naturligt, att Nordamerika icke då kunde komma med ett sådant program till sina allierade, ett program, som nog icke heller var välkommet i Nordamerika. Men frånvaron av ett sådant uttalande visade i alla fall, att icke heller på Wilsons punkter kunde det komma i fråga att bygga någon varaktig fred.

Så inträffade året 1919 Versaillesfreden och folkförbundets grundande. Där förhöll det sig med frågan om nationernas självbestämmningsrätt på det sättet, att i förbundsakten talade man om, att de ociviliserade folken borde skyddas. Det var ju för väl, att man åtminstone icke beslöt sig för att slå ihjäl dem eller på andra sätt utrota dem. I fråga om de civiliserade undertryckta folken innehöll akten endast att man borde hålla tummen på Turkiet, som ju också var en besegrad stat. Den sjuke mannen har ju för övrigt alltid varit föremål för Europas omsorger, därför att den står med den ena foten i Europa och med den andra i Asien, och därför att han var beryktad för sina blodbad i Armenien, vars befolkning ju är Asiens enda kristna folk och därför kanske anses rätteligen tillhöra Europa. För övrigt tiger folkförbundsakten med frågan om nationernas självbestämmningsrätt. Tvärtom framgår tydligt av akten, att man menade, att det var en inre angelägenhet för de härskande staterna, med vilken folkförbundet ej finge befatta sig. Ej blott den återstående självbestämmningsrätt inom Europa, som icke blev genom fredsfördraget tillfredsställande ordnad, utan även Asiens och de nordafrikanska folkens självbestämmningsrätt lämnades således av akten åsido. Detsamma är ock förhållandet med Genèveprotokollet, som i regel undantager från skiljedom folkens självbestämmningsrätt såsom varande en inre angelägenhet.

Nu har det anmält sig en europeisk makt, som vill föra talan för dessa undertryckta folk, och det är Sovjetstaten. Det är kanske mera politik än hjärte-lag, vad vet jag, men den driver i alla fall en intensiv agitation för att sätta sig i spetsen för de undertryckta asiatiska och nordafrikanska folken mot Västeuropa. Detta innebär ju ett ökande av faran för ett nytt världskrig, men det har även en annan stor fara. Sovjetstaten är som bekant grundad på materialistiska läror. Själ och de andliga värdena existera för dess politik lika litet som för västerns politik. Om nu sovjet skulle taga ledningen över Asien, kunde det därför möjligen inträffa, att sovjet lyckades undertrycka det som varit Asiens storhet, nämligen dess själ, dess tillbedjan av de andliga verkligheterna såsom föremål också för politik och grundval för en stats uppbyggnad. Ett världskrig från detta håll med de andliga realiteterna utträngda även från österns idévärld är således den största fara, som hotar av att Europa fortfarande anser nationalitetsfrågan vara en inre angelägenhet för de härskande makterna i Europa.

Utskottet har skrivit så kort som möjligt, och klart är, att det icke kan skrivas annat än i gåtor, om det i dessa solklara saker måste på grund av sin olyckliga praktiskhet alltid komma till negationer. Utskottet finner det icke påkallat, att riksdagen gör framställning till regeringen i dessa frågor. Utskottet nämner ej, varför det icke är påkallat. Jag tycker, att med de motiv,

Om
ändringar i
akten för
Nationernas
förbund m. m.
(Forts.)

som finnas i min motion, givits tillräckliga skäl, men utskottet finner det emellertid icke påkallat. Det kan ju möjligtvis där bakom ligga ett skäl, som konstitutionsutskottet och även andra tillfälliga utskottet ofta använder, nämligen att detta sköter nog regeringen om. Vad vet jag, vad utskottet menar. Men saken är dock den, att denna fråga sköter regeringen icke alls, har aldrig gjort det och kommer säkerligen aldrig att göra det.

Men så tillägges av utskottet ett ytterligare skäl: »De i motionerna framförda önskemålen synas för övrigt alltför oklart och obestämt angivna för att kunna tjäna som riktlinjer för en till realiserande av praktiska mål syftande verksamhet.» Jag undrar, vilketdera som är mest oklart, utskottets utlåtande eller motionen. Det torde väl utskottets ordförande, som sitter här och gör några fåfänga anteckningar förefaller det mig, dock få medgiva att icke är utskottsutlåtandet klarare än motionen. Motionen säger åtminstone, vad den vill, men det säger inte utskottet.

Huvudpunkten i utskottets utlåtande ligger nog däri, att fastän utskottet kanske gärna medger, att vad som sägs i motionerna är principiellt klart och bestämt, så kan det icke tjäna som riktlinjer för en till realiserande av praktiska mål syftande verksamhet. Med andra ord: roa icke den opportunistiska parlamentarismen och negativismen på detta område, som får nämnda vackra omskrivning. Jag frågar då utskottets ordförande: vad är praktiskt härvidlag? Vi få väl böja oss för vår högsta grundlag, som säger, att sanningen ensam kan göra oss fria. Detta måtte väl ändå vara en ovanligt praktisk grundsats, och finns det överhuvud taget någon annan praktisk grundsats än den? Är det inte tvärt om så, att när man vill smugla bort sanningen, handlar man opraktiskt och kommer aldrig till några praktiska resultat?

I tillämpningen ter sig denna praktik med sanningens fördöljande exempelvis — exemplen äro tusenden — på följande sätt. Det förkunnas i Genèveprotokollet, att krig hädanefter skall vara en förbrytelse, och utrikesministern berättade här i kammaren, hur entusiastisk församlingen i Genève var, då den beslöt protokollet, och hur det var en upplevelse, som man aldrig glömmar. Nå, men det förs ju ett blodigt krig, t. ex. i Marocko emot ett folk, som kallas Riffkabylerna och kämpar för sin frihet. Detta folk har en gång vänt sig till en eller annan europeisk makt för att bedja dem föra frågan inför folkens förbund. Men det har svarats, att det kunde de icke göra, ty det skulle betyda, att de lade i dagen ovanliga känslor mot en vänskapligt sinnad makt, nämligen Spanien. Sålunda, här är krig icke längre någon förbrytelse. Man trolar bort sanningen och drager sig ömkligen eller, som utskottet kallar det, praktiskt tillbaka. Med detta upphäves fullkomligt den där frasen i Genèveprotokollet, som blir bara en tom gest och ingenting annat.

När jag tänker på detta, kommer jag ihåg just den representant för Riffkabylerna, som klappade på våra dörrar senhösten 1917. Han vädjade då också till vårt land. Jag skulle så gärna vilja fortfarande hjälpa honom att kunna få en vänskaplig överläggning i Nationernas förbund om hans folks självbestämmanderätt, ett ingripande mot detta krig, som också är en förbrytelse, lika väl som stormakternas och de övriga europeiska staternas krig.

På samma sätt är det med Egypten, som också 1917 klappade på vår port här uppe. Det har sedan vädjat till hela Europa att vänskapligt mäkla i Nationernas förbund för dess självbestämmanderätt, men ingen har svarat från något håll. Här i kammaren, där jag ansett mig ha skyldighet att föra fram också en sådan fråga såsom ingående i vår oavvisliga utrikespolitik för närvarande, avslogs allt slags svar ens i de mest moderata former med 94 röster mot 8, men det var i alla fall 8 röster, och det är alltid mer än ingen i hela det övriga Europa.

Ja, herr talman, om det nu verkligen är på det sättet, att parlamenten, rege-

ringarna och Nationernas förbund i sin utrikespolitik anse sig skyldiga eller tvungna att först och främst smussla undan sanningen och icke kunna uttala den eller tillåta att folken få föra fram den, och om de vidare ha en bestämd föresats, att i all utrikespolitik gäller det först och främst att akta sig så mycket som möjligt för att gå till grunden av tingen, då herr talman, kunna de pinade och av sådana grundsatser kujonerade folken i sanning med profeten Jeremias utropa: »Trälär råda över oss, ingen finns, som rycker oss ur deras hand.» På ett sådant program av självuppgivelse kan man möjligen bli statsråd, eller, rättare man kan ganska säkert bli statsråd, men man lägger därmed icke en tum till mänsklighetens växt.

Jag skall be att få göra ett förenklat yrkande. Klämman i motionen innefattar för mycket grundsatser, som visserligen äro riktiga och som icke jag funnit upp, ty de ligga i vårt medvetande. Jag skall utplåna så mycket av grundsatserna som möjligt och skall göra yrkandet så formellt som möjligt, men en grundsats måste stå kvar, en flik åtminstone av sanningen.

Jag hemställer, att riksdagen ville hos regeringen begära övervägande av ett bemödande från svensk sida, att i folkförbundets grundsatser och praktik undertryckta folks berättigade strävan efter självbestämmanderätt icke får betraktas såsom en inre angelägenhet för den härskande staten utan måste vara en internationell rättsfråga.

Herr von Geijer: Herr greve och talman! Jag trodde till en början under den ärade motionärens anförande, att han icke skulle göra något yrkande, och då skulle jag kanske kunnat underlåta att besvara hans anförande, men då detta mynnade ut i ett yrkande, anser jag, herr greve och talman, att det är min skyldighet att säga några ord om motionen och till försvar för utskottets hållning.

Motionären apostroferade mig med uttrycket, att jag satt och gjorde fåfänga anteckningar. Jag vill ge honom i viss mån rätt i, att det är verkligen ganska svårt att göra anteckningar efter ett anförande, som spänner över snart sagt alla utrikespolitiska problem. Emellertid, om jag fattade honom rätt, så tycktes han anse, att skillnaden emellan konstitutionsutskottets uppfattning och hans egen skulle vara, att utskottet icke skulle finna det lämpligt att framhålla betydelsen av ett folkens inflytande på utrikespolitiken eller att över huvud peka på några avsidor av de utrikespolitiska problemens behandling över huvud. Jag vet inte egentligen, vad motionären har för stöd för denna uppfattning, ty något dylikt har utskottet icke yttrat, men väl gå våra meningar i sår om medlen.

Emot de allmänna satser, som herr Lindhagen uttryckt både i motionen och nu i sitt anförande, kan ju ingen direkt skäligen anmärkning göras. Men jag upprepar det: Kan man nå målen med dessa medel? Det förefaller utskottet och även mig vara skäligen problematiskt. Det är ju nämligen fredssaken, som motionären vill främja. Ja väl, det vilja vi väl alla, men det är blott så, att somliga anse det tvivelaktigt, om de vägar, motionären föreslår, äro de riktiga. Fredssaken ligger ju bakom Nationernas förbunds tillkomst. Man kan ha olika meningar om huruvida detta förbund verkligen sitter inne med möjligheter att förverkliga vad det föresatt sig, men detta mål är dock så stort, så sublimt, kan man säga, att man nästan känner det som en moralisk skyldighet att tro på förbundet. Det blir en kamp emellan skepsis och vilja till tro. Men vad utskottet och även jag äro fullt förvissade om är, att skall man kunna nå någonting på den vägen, får man inte oroa Nationernas förbunds verksamhet alltför mycket, och det är detta, vi förmena, att ett bifall till motionerna skulle göra. Vad Nationernas förbund behöver är lugn och

*Om
ändringar i
akten för
Nationernas
förbund m. m.
(Forts.)*

Om
ändringar i
akten för
Nationernas
förbund m. m.
(Forts.)

ro, och det har anspråk på att ej få för svåra uppgifter. Läger man dylika uppgifter på förbundets skuldror, misstänker jag, att det förlyfter sig och att det blir slut med det lugn, som behövs för dess utveckling och dess mål, som är enighet och sammanhållning mellan de anslutna staterna.

I detta sammanhang vill jag med herr talmannens tillåtelse som allra hastigast vidröra även de frågor, herr Lindhagen framställer i de övriga motionerna. Jag vill fråga, huruvida man verkligen kan anse, att det skulle vara ägnat att åstadkomma detta lugn och denna ro, som jag talat om, om man skulle göra en hemställan till Nationernas förbund i enlighet med hans yrkanden. Jag förmodar nämligen, att det väl ändå var motionärens mening att riksdagen skulle begära en politisk aktion i frågorna; det skulle väl inte endast vara en platonisk sympatityttring. Ty då vet jag inte, vad saken skulle hos riksdagen att göra. Då är det inte talarstolen här utan föredragsestraden eller predikstolen, som skulle vara rätta platsen. Här är det praktiska mål, som skola sökas. Det är detta, utskottet menat med ordet praktisk, som motionären vänt sig emot. Förbundet knakar för närvarande ganska bra i fogarna, och det behövs nog inte någon stark stormvind för att vräka ikull det hela. Tro verkligen herrarna, att man skulle främja enigheten och sammanhållningen inom detta förbund, om man framställde t. ex. till England och andra koloniägande stater, att de skulle avstå från Europas hegemoni? Det är nämligen inte mandatstaterna, som Versaillesfreden har skapat, som det gäller, utan det är de gamla kolonierna som dessa stater betrakta som en integrerande del av sig själva. Jag undrar, uppriktigt sagt, om detta skulle befördra lugn och ro inom förbundet.

Den andra frågan behandlar ingenting mindre än en hänvändelse till de länder, särskilt Förenta staterna, som ha stränga immigrationslagar att de skulle ändra dem. Jag vill erinra den ärade motionären om vad som inträffade, då vi voro tillsammans på en kongress i Köpenhamn med Interparlamentariska unionen, då han själv framställde ett förslag, att kongressen skulle uppmana Förenta staterna att gå in i Nationernas förbund. Detta som i och för sig var en småsak mot den framställan varom nu är fråga togs så illa upp av de amerikanska delegerade, att de rent av hotade att spränga unionen, om ett dylikt förslag framställdes. Jag undrar då, hur man skulle upptaga ett yrkande om, att vi skulle påverka Förenta staterna att ändra sina immigrationslagar. Det är väl alldeles påtagligt, att de skulle anse det som ett ingrepp i deras självbestämningssätt av mycket kränkande art.

Ser man på den andra sidan av saken, jag nämnde, tycker jag, att Nationernas förbund har berättigade anspråk på att icke få för svåra uppgifter, så att det dignar under dem. Och då vill jag hemställa, om icke yrkandet i motionen nr 172 skulle kunna rubriceras såsom en dylik allt för svår uppgift. Att göra en »revolution i den europeiska statskonsten genom en sammansmältning mellan det gamla Österlandets djupare anda och den nutida Västerens mäktigare materia» — jag undrar, om inte Nationernas förbund skulle förlyfta sig, om det försökte sig på en sådan uppgift. Det är sålunda om medlen — jag upprepar det än en gång — som vi gå isär. Att framställa ett yrkande i denna riktning, förmenar jag vara fullständigt opraktiskt.

Till slut, herr greve och talman, en tanke som gick mig genom huvudet, då jag läste dessa motioner. På sidorna 19 och 20 i den första motionen omtalar motionären, att vid en kongress med Interparlamentariska unionen, som hölls i Bern under förlidet år, hade frågan om folkens kontroll över utrikespolitiken kommit på tal och att motionären där, sedan han redogjort för huru det enligt hans mening vore illa beställt med denna kontroll i Sverige, gjort ett förslag, som förkastats. Sedan nämner han: »Någon tid efteråt skildrade jag vid möten med lantfolket i Jämtlands och Ångermanlands avlägsna bygder objektivt bl. a. denna saks behandling och utgång i konferensen. Det var sällsamt att

höra, huru denna publik ibland spontant log över motsägelserna mellan dikt och verklighet.»

Motionären må förlåta mig den tanke, som dessa ord väckte — man behöver kanske inte gå så långt som till dessa trakter, som han talade om — om man för en publik verkligen *objektivt*, som motionären säger, skildrade vad Nationernas förbund innebär och de möjligheter, det sitter inne med, och därefter redogjorde för dessa motioner, då undrar jag verkligen, om icke — jag vill ju inte säga att samma effekt, nämligen löjet, nödvändigt skulle utlösa sig, men nog skulle publiken finna ganska sällsam motsägelsen emellan önskan att få och möjligheten att kunna nå mellan utopi och verklighet.

Det är dessa synpunkter, herr greve och talman, som varit ledande för utskottet, och jag ber sålunda att med återopande av dem få yrka bifall till utskottets hemställan i denna del.

Herr Lindhagen: I sitt anförande nu har utskottets ordförande avgivit den för mig ganska överraskande och på visst sätt glädjande bekännelsen, att i allt vad jag sagt kunna vi nog alla vara eniga. Jo, jag tackar, jag! Det är första gången något sådant vederfarits mig från talarens sida. Jag känner mig ha vunnit en verklig seger i motiveringen och det är ju ändå huvudsaken, ty i motiven ligger anden. Men varför har utskottet ej förmått att även i tryck giva motionerna detta ampla erkännande? Det är som sagt fortfarande opraktiskt, att ens folkens representationer röra litet grand vid sanningen. Hur skall detta bli praktiskt, hur skola dagens utopier kunna bli morgondagens verklighet, om ingen ens talar om dem, och i synnerhet icke de, som befinna sig i det läget, att de kunna göra något, för att världen skall styras på bästa sätt? Vågar man inte erinra ens ibland en folkrepresentation, att nationernas självbestämningsrätt är en internationell rättsfråga och icke en inre angelägenhet för de härskade makterna och att detta senare strider mot Nationernas förbunds uppgifter och principer i övrigt. Ja, vågar man icke någonstades tala om, att så bör det bli, då blir det för det första heller aldrig så. Och för det andra får jag verkligen säga, att då bygger Nationernas förbund på en så lös grund, att det kan vara fråga, huruvida man överhuvud taget har skyldighet att värna om en så bräcklig byggnad med åsidosättande av alla sanningstankar.

Den siste talaren gav här en skildring av vad som står på 19:e sidan i motionen, men den var oerhört missvisande. Jag har inte velat gå in i några detaljer, men eftersom den siste talaren sålunda uppfordrat mig därtill, kan jag ju säga ett par ord om vad det gällde. I den interparlamentariska unionen föreslogs 1924 av en känd och sympatisk statsvetenskapsman från Tyskland, som var s. k. referent, en resolution rörande samarbetet mellan regering och riksdag. Denna resolution inleddes med ett uttalande, att konferensen »ser i principen om en så långt som möjligt utsträckt publicitet den bästa garantien för en internationell fredspolitik och en samverkan mellan staterna». Jag tycker nu, att detta är i och för sig ett högst överdrivet påstående. Publiciteten är visserligen mycket viktig, men en så kolossal verkan kan väl icke bara den saken ha.

Det var i alla fall ett uttryck för en utopisk stämning. Men vad föreslogs? Jo, i huvudsak att i de olika europeiska parlamenten skulle inrättas utrikespolitiska utskott för det ändamålet. Då skulle man ju få veta något. Jag invände då helt enkelt, att vi i Sverige ha ett sådant utmärkt utskott, men där vet ingen enda medlem av riksdagen eller svenska folket vad det har för sig. Det kunde ju icke kallas för »en så långt som möjligt utsträckt publicitet» och därför föreslog jag, att man som ett tillägg till resolutionen också måtte besluta, att dessa utskott skulle avge rapport till sina uppdragsgivare.

Om
ändringar i
akten för
Nationernas
förbund m. m.
(Forts.)

Om
ändringar i
akten för
Nationernas
förbund m. m.
(Forts.)

föra protokoll över sina förhandlingar och icke vara bundna av tysthetsplikt mer än som ansågs vara alldeles uppenbart nödvändigt. Då sade referenten för den största möjliga publiciteten, att det är att gå alldeles för långt. Jag svarade: »I Sverige betyder alltså den största möjliga publicitet, att 16 personer i riksdagen få veta något, det är det hela.» Kongressen antog naturligtvis referentens förslag, ty det sker alltid. Presidenten på en kongress frågar till och med vederbörande referent, om han »medger», att ett yrkande får bifallas. Det är den tekniska termen. Så utmärkt är det ordnat i dessa demokratiska församlingar. När man berättar dylikt för vilken menighet som helst, till och med nu senast här i huvudstaden på Musikaliska akademien, så skratta människorna. De förstå, att det vetenskapliga och parlamentariska berget med komiskt allvar fött en råtta. Det är en sådan politik, som jag tycker är opraktisk, i högsta grad opraktisk.

Nu är det så, herr talman, att jag en gång vid varje riksdag brukar begära votering i en sådan här fråga, och jag tycker, att jag även skulle vilja göra det nu. Men jag lovar att inte göra det sedan under riksdagen annat än i största nödfall. Jag vågar sålunda, herr talman, att oavsett upprensningens resultat begära att få namnupprop för att se, om den öppna omröstningen likasom sist och då för första gången i mitt liv ställer mig alldeles ensam i riksdagen, medan den slutna omröstningen alltid givit minst sju och högst tjuguaåttaröster i sådana ämnen som det förevarande. Detta har ett ganska stort intresse för den öppna omröstningens kulturhistoria och det kan också vara bra, att vi få en bild av, hur nutidens människor i parlamentet här i Sverige — och det är på samma sätt i alla andra parlament i Europa, så vi äro inte enastående, det har erfarenheten lärt mig — hoppas och tänka i en sådan fråga som denna. I fråga om de andra två motionerna skall jag inte ens begära upprensning, herr talman, och jag skall som sagt försöka hålla mig lugn under riksdagens fortsättning.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats dels att vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Lindhagen*, att riksdagen ville hos regeringen begära övervägande av ett bemödande från svensk sida, att i folkförbundets grundsatser och praktik undertryckta folks berättigade strävan efter självbestämmanderätt icke finge betraktas såsom en inre angelägenhet för den härskande staten utan måste vara en internationell rättsfråga.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lindhagen* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten a), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Lindhagens under överläggningen gjorda yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr *Lindhagen* begärde rösträkning, verkställdes härefter votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 105;

Nej — 8.

*Om
ändringar i
akten för
Nationernas
förbund m. m.
(Forts.)*

Punkten b).

Herr Lindhagen: Blott några ord, herr talman. I denna motion beröres befolkningsfrågan. Vi ha nog litet var en känning av dess stormvarningar omkring oss, frågan giver sig till känna även i våra inre förhållanden. Det har i år väckts åtskilliga motioner, som beröra ämnet, och även inom utskotten har man mycket debatterat denna sak, som man förut inte alls fäst något större avseende vid. Om inte världens befolkning kan få boplatser och någonting att äta, är det inte värt att tala om någon fred, utan då kastar man genast alla fredsdyller över bord.

Det var intressant att vid den interparlamentariska unionens konferens i fjol få erfara, hur man bedömde frågan om emigration och immigration, som också var uppförd på dagordningen. Där uppstod en hel del européer och sade, att det var angeläget för européerna att få emigrera och i all synnerhet för de besegrade staternas befolkning. Men att det även finnes en emigrationsfråga för Asien, som ju mångenstädes är ofantligt trångbott, tänkte européerna inte på. Det gäller här frågan om den stora kamp mellan den gula och vita rasen, som låtit tala om sig så mycket och vilken fortlever ännu, nämligen kampen om rätt till boplatser. Där ligger ett av upphoven till ett blivande världskrig, såvida man inte löser frågan någorlunda med rättvisa. Därför tror jag, att även vi i vårt lilla hörn, såsom medlemmar av Nationernas förbund, böra fästa uppmärksamheten på saken och göra vad vi kunna för att den må bli uppförd på dagordningarna.

Jag yrkar bifall till motionen.

Herr von Geijer: Herr greve och talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten c).

Herr Lindhagen: Här kommer frågan över alla andra, frågan, som aldrig kan undvikas. Men just därför att den står så högt och är så avgörande framför alla andra, har den så ofantligt svårt att leta sig fram och vinna något som helst gehör inom norra Europas statskonst.

Det ofrånkomligaste är väl dock en andlig revolution av statskonsten, en sinnesförändring, en rening av atmosfären genom en god vilja. Vetenskapen känner emellertid icke något annat andligt innehåll än intellektualismen. Det meniga folket i dagligt tal menar åter, att vi böra handla efter bästa förstånd *och samvete*. Där kommer sålunda en annan makt till bredvid förståndet och vetenskapen och det är samvetet, själens odling. Detta är det viktigaste i det andliga innehållet. Redan Rabelais yttrade på sin tid, att »vetenskap utan samvete är icke annat än själens ruin och fördärv».

Nationernas förbund har också bland sina uppgifter att vårda de andliga värdena, som ju ej kunna alldeles undvikas. För det ändamålet har förbundet

Om
ändringar i
akten för
Nationernas
förbund m. m.
(Forts.)

tillsatt en kommission för intellektuellt samarbete, bestående företrädesvis av europeiska vetenskapsmän. Där har samvetet således icke fått någon plats, och därmed är kommissionens oförmåga såsom andlig ledare ofrånkomlig. Det visar sig bäst på dess verksamhet. Två belysande exempel äro i motionen utförligt berörda.

En medlem i förbundsförsamlingen ifrån Asien begärde samarbete mellan förbundet och en viss kongress för moralisk uppfostran. Han hade vant sig från hela sin historia att anse själens odling såsom det förnämsta för att uppbygga och styra en stat, och han hade blivit intresserad och begärde därför ett samarbete. Frågan skickades då till representationen för förbundets andliga ledning, kommissionen för intellektuellt samarbete. Vad svarade då denna kommission? Jo, dess medlemmar, de europeiska professorerna, satte upp ett förvånat ansikte och sade enhälligt, att »l'éducation morale est un domaine, qui lui échappe». Det vill säga, moralisk uppfostran är ett område, som undflyr förbundet eller »schappar» ifrån förbundet, om man vill översätta det ordagrant. Detta uttalande kan ju inte vara annat än ett dödsmerke på förbundets panna.

Vidare har denna kommission avvisat tanken på ett universellt världsspråk och säger därom helt enkelt på följande sätt: »Alla dess bemödanden böra nedläggas på utbredningen av de levande språken och den moderna litteraturen, vilka företräda efter dess mening ett av de viktigaste medel att närma andarna, att underlätta samförståndet mellan folken, med ett ord, att förverkliga folkförbundets ideal.» Det är väl att räcka stenar i stället för bröd! Man skall lära sig alla levande språk och då skall man på samma gång också få kännedom om litteraturen. Kommissionen gör intryck av en parasitär överklasskvinna, som ligger på sin schäslong, röker cigarretter och läser franska och engelska romaner, den sista »litteraturen». Och det är detta, som skall göra oss fria! Och vilken »praktisk» anvisning för folkens stora djupa led! Att kommissionen kan blamera sig på detta sätt beror helt enkelt därpå, att världsspråksfrågan är i grunden en moralisk angelägenhet och därför undflyr den vetenskapen, »schappar ifrån den», såsom kommissionen levande uttrycker sig.

Så har Nationernas förbund vidare till ledning för det stora fredsriket tillsatt en ständig, rådgivande kommission för militära angelägenheter, sammansatt av uteslutande officerare. Dessa skola föreställa det stora oraklet i militärfrågan. Man kan väl icke tänka sig ett mera slående uttryck för den primitivitet, varmed förbundets fredsverk hopplöst inlett. Den kommissionen håller man så ofantligt på fortfarande, att ännu lära inga försök att få den avskaffad ha lyckats. Man har visserligen fått en tillfällig civil kommission vid sidan, det är det hela, men nu har visst även den upphört med sitt arbete.

Jag har, herr talman, ansett, att sådana här frågor icke böra få bortglömmas inom den europeiska politiken. Bägge dessa hopplösa kommissioner från en förfluten tid representera på intet sätt den nya värld, för vilken folkförbundet skall arbeta. Då böra också dessa vägledningar avlösas och ersättas med något annat.

Jag yrkar bifall till motionen.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr andre vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, att i avseende på den nu förevarande punkten endast yrkats bifall till den i ämnet väckta motionen.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare enligt berörda yrkande; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs åno konstitutionsutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckt motion om åvägabringande av utredning och förslag angående återgång till majoritetsval i enmanskretsar vid val till riksdagens andra kammare.

*Om
majoritetsval
till riksdagens
andra
kammare.*

I en inom första kammaren väckt motion, nr 88, hade herr *Pers* hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag angående återgång till majoritetsval i enmanskretsar vid val av representanter till riksdagens andra kammare.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anmälts av herr *Hellberg*, som dock ej antytt sin mening.

Herr *Pers*: Herr talman! Jag skall icke upptaga kammarens tid mycket länge, utan jag skall inskränka mig till några få ord.

Det proportionella valsättet tillkom ju, som vi alla känna, såsom en konservativ garanti vid införandet av de allmänna valen på en bredare grund. De konservativa fruktade att bliva bortsopade vid den nya ordningens införande. Denna fruktan torde icke ha besannats — jag föreställer mig, att de flesta äro övertygade om det i denna stund — även om man hade bibehållit det gamla sättet med majoritetsval i enmansvalkretsar. Nu har man emellertid försökt det här valsättet under en följd av år och senast vid valen i somras. Vid dessa val bekräftades vad jag hela tiden hade trott, nämligen att detta valsätt hade sina mycket svaga sidor. Jag har aldrig varit anhängare av denna valmetod, men inför vad som hände i somras kände jag mig manad att nedskryva den motion, som föreligger, och framhålla några av de skuggsidor, som medfölja detta valsätt.

Den huvudsakliga bristfälligheten ligger enligt min mening däruti, att valsättet skjuter fram partiorganisationerna emellan valmännen och representanten på ett sätt, som inte är behöfligt. Det direkta förhållandet mellan de olika parterna blir ju aldrig fritt. Partiväsendet är ju en integrerande del av det politiska livet och skjuter in sig i rätt hög grad även vid majoritetsval i enmanskretsar, men då äro i alla fall partiorganisationerna icke organiskt invädda i författningen, och det händer, att om partiorganisationerna göra sig alltför breda, kunna valmännen frigöra sig från dem. De kunna avskaka fjättrarna och bana sig väg fram till representanterna eller ock dessa fram till valmännen. Detta synes mig under nu bestående valsätt vara hart när en omöjlighet. Jag hade trott, att de stora valkretsarna skulle innebära en förbättring i valsättet och därmed olägenheterna av bostadsbandet i någon mån upphävas. Valmännen skulle ha ett större utrymme, en större möjlighet att samla sig kring verkligt betydande personligheter. Men detta blev så långt ifrån förhållandet, att det i stället blev tvärtom så, att ingen eller mycket få kunde genombräta svårigheterna att göra sig gällande i ett helt län. Däremot uppstod en massa listor med en massa namn, och det blev i regel helt andra synpunkter än de stora karaktärssynpunkterna, som gjorde sig gällande vid valen. Resultatet blev, att partihyveln hyvlade bort en hel del personer, som skulle ha gjort gott i riksdagen, och att riksdagens andra kammare tillfördes personer, partitrogna visserligen, men knappast ägnade att utföra representantens kall på samma framgångsrika och gagnande sätt som många av dem, som till följd av valsättet nu måst stanna hemma.

Utskottet har nu icke givit sig in på någon polemik mot motionen, och man kan hålla utskottet räkning för, att så icke skett. Ty när en sak icke är aktuell, tror jag, att utskotten i allmänhet kunna bespara sig besväret att skriva långa motiveringar. I detta fall har jag alltså ingen anledning att misstycka utskottets kortfattade utlåtande.

Om
majoritetsval
till riksdagens
andra
kammare.
(Forts.)

Men det är ett påstående, som jag skulle vilja reagera mot, nämligen då utskottet gör gällande, att möjliga reformer i valsättet enligt utskottets mening böra genomföras »inom det nuvarande systemets ram». Jag hade verkligen trott, att med de sista förändringarna skulle det proportionella valsättet ha löpt linan ut och att man därför icke skulle gå vidare i utfyllning eller utformning av detta konstverk. Att vänta, att utskottet skulle finna sig gynnsamt stämt emot motionen, vore säkert också alldeles för mycket begärt. Utskottet har nämligen under årens lopp lagt ned så mycket arbete på denna krockan, eller rättare, denna utomordentliga konstvävnad, att den naturligtvis nu utgör ett kärt och älskat föremål, som man icke medger, att det finns något fel på.

Ja, herr talman, jag skall inskränka mig till dessa ord. Avsikten med min motion har varit att bidra till, att det nuvarande valsättet ställes under observation, och man kan icke vänta, att den allmänna meningen skall på ett starkare sätt reagera mot detta valsätt, än att den alltjämt observerar valsättets verkningar i politiskt avseende. Dessa verkningar tror jag emellertid komma att bli av den beskaffenhet, att landet förr eller senare måste göra sig kvitt denna valmetod och återgå till den enkla och naturliga metoden, då väljaren har sin representant framför sig och vet, på vilken han röstar, och då man sålunda får frigöra sig från denna konstrika partivävnad, som man ursprungligen snärjde in sig i endast för att det konservativa elementet i statslivet icke skulle sopas bort därifrån.

Herr von Geijer: Herr greve och talman! Den ärade motionären inledde sitt anförande med att peka på, att han redan från början varit emot det proportionella valsättets införande och att han fått sina farhågor om de olägenheter, som med detta valsätt vore förenade, bekräftade särskilt under förra årets valkampanj. Han tillade också, att det var denna sista omständighet, som föranlett honom att nu frambära sin motion. Slutligen antydde han, att syftet med motionen närmast varit, att hela frågan såsom sådan skulle ställas under observation, men han medgav, att stämningen i landet för närvarande var sådan, att man näppeligen skulle kunna kalla frågan aktuell.

Den huvudanmärkning mot valmetoden, som han, om jag fattade honom rätt, ansåg skulle hava framgått ur iakttagelserna från fjolårets valkampanj, var den, att partiorganisationen skulle på ett obehörigt sätt sticka sig in mellan kandidaten eller representanten och valmännen och att på detta sätt givetvis valkampanjen och själva valet komme att mekaniseras. Han skyllde allt detta — kanhända man kan kalla det för olägenheter — på den proportionella valmetoden. Jag är icke alldeles säker på, att det anförda är metodens fel. Ett val särskilt i våra tider kan väl icke sköta sig självt, utan det måste väl alltid finnas en valorganisation, som tar valet om hand. Jag erinrar mig mycket väl från mitt eget politiska liv, hurusom, då vi ännu icke hade det proportionella valsättet, i alla fall det förhållandet rådde, att någon måste taga valet om hand. Kandidatnomineringen på den tiden skedde i allmänhet, utan att valmännen därvidlag hade något större inflytande. Jag vill med bestämdhet påstå, att numera sovras verkligen kandidatnamnen väl så mycket, som fallet var på den tiden. Jag undrar, om icke de, som varit med om valen i äldre tider, mer än en gång, när kandidatfrågan kommit på tal, vid frågan, vem man skall rösta på? möttes av ett svar som innebar, att man måste rösta på den som *kunde gå*, vilken mycket ofta alls icke var den man ville ha. Så hände det många gånger under den gamla regimen.

Nu är det väl listvalen som sådana, vilka jag förmodar, att motionären särskilt har anmärkningar emot. Men jag vill erinra, att listvalen icke kunna

helt och hållet undvikas ens vid majoritetsval, ty i större städer måste väl kretsar bildas, så att röstsedeln kommer att omfatta flera namn, och där har man då rena listval.

Motionären ville icke mera än, såsom han sade, ställa frågan under observation, hålla den gående, så att säga. Det är väl därför icke värt att nu alltför grundligt taga upp frågan i hela dess vidd och gå in på dess principiella sidor. Jag vill framhålla, att utskottet först och främst sett frågan från den synpunkten, att man näppeligen kan betrakta frågan som aktuell. Det gäller dock här en fråga, som har en utomordentligt stor betydelse för gestaltningen av hela vårt politiska liv, såväl vad angår riksdagen som jämväl det kommunala livet. Det har, så att säga, gått oss i blodet, det anses som en rättssats, att minoriteten har anspråk på att bli hörd vid statligt och kommunalt arbete. Visserligen är det sant, att motionären endast berört frågan om valen till andra kammaren. Men det är väl ändå alldeles uppenbart, att om en kantring i åsikter på detta område skulle komma att göra sig gällande och få till följd, att man införde majoritetsval till andra kammaren, skulle — på samma sätt som proportionalismen nu trängt igenom på alla områden — uppfattningen att densamma borde kastas, jämväl komma att göra sig gällande över hela linjen. Det är väl därför fullt säkert, att om valen skulle komma att ske efter majoritetsprincip till andra kammaren, valen till första kammaren då icke skulle kunna ske efter det proportionella valsättet, och landstingen skulle givetvis också komma att väljas med majoritetsval. Sedan följde nog alla de kommunala valen efter och även där komme samma metod att tillämpas. Det är sålunda en djupt genomgripande reform, som ett bifall till motionen skulle medföra, och då har utskottet menat, att motionären är beviskyldig för, att i landet verkligen ägt rum en dylik kantring i åsikter i fråga om valmetoden. Utskottet har emellertid funnit, att motionären brast i bevisningen i den delen. Utskottet har snarare velat hålla före, att de, som önska en förändring på detta område, äro jämförelsevis sparsamt förekommande.

Motionären har vidare vänt sig mot konstitutionsutskottets antydan i dess utlåtande, att ännu skulle förbättringar kunna åstadkommas i valsättet. Ja, det är sant, detta skulle kunna ske just i den riktning, som motionären önskar, genom att tillgodose personlighetsintresset. Men utskottet har saknat anledning att gå in på en prövning av denna sak. Om emellertid verkligen det, som motionären framhållit, skulle ha bärande kraft, finnes enligt utskottets mening möjlighet att inom ramen av det nuvarande systemet utan att bryta med detta kunna tillgodose de önskingar, motionären här påtalat. Det är också avsikten med detta yttrande.

Till sist upprepar jag, att jag icke skall taga upp frågan i hela dess vidd, men det kan dock enligt utskottsmajoritetens mening påvisas så utomordentligt stora fördelar av de proportionella valen, att utskottsmajoriteten icke vill vidtaga någon åtgärd, som skulle kunna förminska dessa fördelar.

Jag skall blott framhålla en av dessa synpunkter. Motionären pekar på, att vi leva i partistridernas tid och att vi icke kunna komma bort från dem. Partistriderna föda bitterhet och hat samt skapa svårighet till samverkan, svårighet att överhuvud leva tillsammans. Jag undrar då, om icke just den sidan hos proportionalismen, som möjliggör, att i varje rådslående och beslutande församling, från representationen i en aldrig så liten kommun och ända upp i riksdagen, olika meningsriktningar kunna möta varandra framför rådsbordet, är ägnad att dämpa partistriderna och minska den bitterhet, dessa medföra. Därigenom tvingas man att lära känna varandra, man får höra varandras meningar samt får taga och giva skäl. Jag tror för min del, att det proportionella valsättet bättre än många andra möjliggör detta.

*Om
majoritetsval
till riksdagens
andra
kammare.
(Forts.)*

Om
majoritetsval
till riksdagens
» andra
kammare.
(Forts.)

Jag skall, herr talman, inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Hansson, Gustav:** Herr talman, mina herrar! Frågan om införande av majoritetsval i enmanskretsar vid val till riksdagens andra kammare är, såsom den föregående talaren påpekade, för närvarande icke aktuell. Det kan icke påvisas, att det finnes någon allmän opinion härför ute i landet bland valmännen, och den opinion, som kommit till synes, är väl närmast till finnandes i en del tidningsorgan, vilka jämt och ständigt, i tid och otid fördöma det proportionella valsättet och i majoritetsvalen se det allena saliggörande. Jag vågar för min del påstå, att om man går ut till valmännen och spørjer dem, huruvida de ha något intresse av en förändring av valsättet, skall man få till svar, att så icke är fallet. Tvärtom synes man på många håll anse det nuvarande valsättet vara att föredraga, därför att detta ger största möjliga rättvisa och bereder minoritetspartierna rätt till representation såväl i riksdagen som i de olika kommunala representantförsamlingarna.

Det har i en del tidningar anförts — och motionären är även inne på det — att partiledningarna hava en alltför stor makt, då det gäller t. ex. uppgörandet av kandidatlistorna. Det säges i motveringen till motionen, att »valmannen kan ej känna fullt medansvar med en riksdagsman, som han aldrig konfronterats med, utan som uppfiskats ur en av partiledningen sammanförd sauling». Jag känner icke så noga, hur det går till inom de andra partierna här i landet, men jag vet, att inom det parti, jag själv tillhör, hava valmännen ganska stort inflytande, då det gäller att uppsätta kandidater. Varje till partiet ansluten valman har rätt att till valkretsledningen inskicka förslag på de kandidater, han önskar skola vid valet ifrågakomma. Dessa förslag behandlas sedermera på en konferens, där samtliga valkretsens arbetarkommuner äro representerade. Efter det listorna där blivit uppgjorda, sändas de ut till arbetarkommunerna inom kretsen för omröstning. Således har varje till partiet ansluten medlem rätt att göra sin mening gällande. Jag tror därför icke, att man kan säga, att det är partiledningarna, som härvidlag utöva den största makten, utan det är partiets valmän. Jag må för övrigt undra, om icke, för den händelse vi skulle övergå till majoritetsval, förhållandena komme att bli enahanda och att kandidatlistorna komme att uppgöras i precis samma ordning.

Vidare yttrar motionären, med hänsyftning på valmannen: »Vid upprepade val låter han bli att rösta, då han ej vill leka blindbock i en så viktig sak.» Motionären synes med detta yttrande vilja förmena, att det proportionella valsättet leder dithän, att valmännen uraktlåta att avgiva sina röster vid valtillfället. Det är visserligen svårt att yttra sig om, huruvida det ligger någonting i detta påstående. Jag har för min del sökt att bland de valmän, jag träffat, utröna orsaken till det ibland minskade deltagandet i valen. Jag har därvid hört många skäl uppgivas, men bland dessa har jag icke i någon nämnvärd mån funnit det, att man hyser missnöje med det proportionella valsättet. Det har varit helt andra omständigheter, som här spelat in.

Motionären yttrar på ett annat ställe i motionen: »Den sista omläggningen till stora valkretsar, omfattande hela län, ansågs böra medföra vissa fördelar. De större områdena borde underlätta uppsökande av högt kvalificerade personer till representanter för valkretsarna, och man ville antaga, att blott sådana skulle göra sig gällande. Om detta i någon mån förverkligats, så är det likväl icke det huvudsakliga draget i bilden av särskilt det sista valet. Snarare var det bortskymmande av den politiska personligheten och i stället framträdandet av en skimrande mångfald av mer eller mindre betydande namn, vilka skulle locka anslutningen till partivaldsedlarna.» Jag kan ju ge motionären rätt i vad han säger om den stora mångfald av namn och följaktligen listtyper, vilka

förekommo vid det senaste andrakammarvalet. Men vad var orsaken till detta? Jo, just de i fjol genomförda underparti- och fraktionsbeteckningarna. Det var dessa, som inbjödo till denna mångfald listtyper och namn. Jag vill erinra om, att det var det socialdemokratiska partiet ensamt, som vid frågans behandling här i riksdagen bekämpade denna valreform. Det hade varit önskligt, att motionären och hans meningfränder vid det tillfället slutit upp vid vår sida. Då hade man kanhända kunnat förhindra, att detta förslag blivit antaget. Under diskussionen om dessa partibeteckningar framfördes från visst håll även den meningen, att de skulle bidra till att framskapa de starka personligheter, vilka man önskade få in i det politiska livet. Det var även därför, sadet det, som man vill införa denna reform. Huruvida det senaste valet framskapat dessa personligheter, skall jag icke yttra mig om. Motionären synes dock hysa den uppfattningen, att så kanhända icke skedde.

Då jag nu talar om dessa starka personligheter, som man på vissa håll tror majoritetsvalen skulle komma att framskapa, kan jag icke underlåta att i detta sammanhang relatera en händelse, som vid ett riksdagsmannaval för 17 eller 18 år sedan inträffade i en viss valkrets här i landet. Den är ganska belysande. Inom valkretsen funnos tre partier. Ett av dem var stort och starkt och besatte kretsens mandat i andra kammaren. De andra partierna voro mindre och kunde följaktligen icke var för sig göra sig gällande, då det gällde att välja riksdagsman. Valet stundade, och man började då fundera på, huruvida det icke vore skäl att etablera ett samarbete mellan de två mindre partierna för att på så sätt kunna lyckas placera en gemensam kandidat och få det större partiet utslaget. Detta samarbete kom till stånd och såsom tredje part i samarbetet anmälde sig en grupp av valmän, som hade vissa särintressen att bevaka. En valkommitté blev utsedd, och dess första uppgift blev att söka efter en lämplig samlingskandidat. Man fann till slut en sådan, och han kallades att inför valkommittén redogöra för sin ställning till de olika politiska frågorna. Men han uraktlät att komma med en sådan redogörelse och i stället framställde han den frågan till valkommitterade, huru de ansågo, att han borde ställa sig till de olika frågorna, om han komme upp till riksdagen. Detta blev valkommittén för starkt, och man beslöt söka efter en annan kandidat. En sådan fann man även. Denne höll sedermera vid ett möte ett programtal, däri han utvecklade sin syn på de olika dagspolitiska frågorna. Men det är helt naturligt, att då han skulle vara representant för två om icke tre partiriktningar, måste han gå mycket varsamt fram. Vid mötets slut blev han tillfrågad, vilket parti han skulle komma att ansluta sig till, om han bleve vald till riksdagsman, och då svarade han efter viss tvekan: I det liberala samlingspartiets vida mantel finns det alltid någon flik, i vilken jag kan krypa in! Denne man var snäll och välmenande, men huruvida han var den starka personlighet, som man vill påstå, att majoritetsvalen framskapa, tillåter jag mig betvivla. Jag tror, att om vi återinföra majoritetsvalen, komma dylika händelser kanhända mer än en gång att upprepas.

Motionären har i sin motivering som exempel anført England. Där har man, som bekant, majoritetsval. Men om jag icke är illa underrättad, har man i England under senare tid mycket skarpt börjat fundera på att övergå till det proportionella valsättet. Särskilt var denna önskan ganska stark efter de sista valen till underhuset, då exempelvis det liberala partiet med 2 1/2 miljon valmän icke erhöi mera än 40 mandat.

Motionären tillskriver slutligen det proportionella valsättet skulden till att man icke har behövt regeringunderlag i den folkvalda kammaren. Men har man alltid haft ett sådant i England? Var det icke så efter 1923 års val, att regeringen där blev beroende av ett annat partis välvilja?

Om
majoritetsval
till riksdagens
andra
kammare.
(Forts.)

Jag vill med det nu anförda icke hava sagt, att jag anser det proportionella valsättet vara något heligt, som icke får vidröras. Men då det gällt att taga ställning till spörsmålet att antingen behålla det proportionella valsättet eller återinföra majoritetsval, har jag stannat vid önskan att behålla det förra, ty jag anser detta vara rättvisare och lämpligare än det senare.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Dahl**: Herr talman! Då vid förliden riksdag frågan angående reformering av valsättet var före, var jag skiljaktig från konstitutionsutskottets majoritet, i det att jag för min del ansåg, att man borde undersöka möjligheterna av en reformering inom det nuvarande valsättets ram, i syfte att befrämja en personvalsmetod. Då frågan nu genom herr Pers' motion i år har kommit upp igen, har jag emellertid funnit mig oförhindrad att gå med majoriteten. Detta givetvis närmast därför, att herr Pers lagt frågan på ett helt annat sätt än motionärerna i frågan vid förliden riksdag upplade densamma.

Herr Pers underkänner utan vidare den proportionella valmetoden och önskar, att utredningen skall inrikta sig klart på en återgång till majoritetsval i enmansvalkretsar. Den motivering, som herr Pers förebragt, innehåller enligt min mening åtskilliga, mycket orättvisa och överdrivna omdömen. Jag skall inte uppehålla mig vid en kritik i detta avseende, som jag eljest haft för avsikt att framställa, emedan jag härutinnan är på ett så utförligt sätt förekommen av särskilt den närmast föregående talaren. Jag vill endast framhålla en av de synpunkter, som herr Pers särskilt berört och som också något vidrörts av herr Hansson.

Jag tror, att herr Pers har ett mycket kort minne, när herr Pers förutsätter, att majoritetsval i enmansvalkretsar skulle höja kvalifikationen i representationen och säkrare skulle bilda regeringsunderlag än det nuvarande valsystemet. Vi ha väl i alla fall, åtminstone de flesta av oss i denna kammare, minne av sammansättningen av Sveriges riksdag före 1911, då majoritetsval ännu ägde rum. Jag tror näppeligen man kan med sanning påstå, att de starka personligheterna då hade större utrymme än för närvarande är fallet. Och vad beträffar möjligheten av ett regeringsunderlag kan herr Pers något närmare än han gjort undersöka det exempel, som han i sin motion åberopar, nämligen Englands föredöme. Han pekar på det sista valet där, men han har alldeles tappat minnet för 1923 års val. Då hade man ett typiskt trekantssval i England, och vilken garanti har man för att icke en sådan situation inträffar vid nästa val igen. Då inträdde det förhållande, som herr Pers så starkt utdömer i sin motivering, att de olika grupperna få lov att försöka jämka sig tillsammans för att åstadkomma möjligheten till regeringsunderlag. »Den ena partigruppen får fria till den andra» för att söka åstadkomma någon regering. Att man i England har en helt annan uppfattning angående majoritetsvalens välsignelser, än herr Pers vill göra gällande, får jag bekräftat av ett uttalande, som lord Asquith, som bekant för närvarande de liberalas ledare i överhuset, fällde på ett politiskt möte i England för några dagar sedan. De liberala hade varit berättigade till hundra mandat vid sista valet till underhuset, men fingo inte mer än 40, och han uppmanade de liberala att energiskt verka för att »landet en gång för alla bleve befriat från det otympliga och nyckfulla system icke av representation utan av icke-representation, som i underhuset förfalskat röstresultatet och förvrängt folkmeningen». Man finner således, att den närmare kännedomen om och det mera omedelbara intrycket av det engelska valresultatet ger en helt annan slutledning, än den herr Pers här vid ett iakttagande på avstånd trots sig kunna draga. Jag undrar, om det inte finnes en psykologisk förklaringsgrund både till lord Asquiths utdömande av majoritetsvalen och till herr Pers' utdömande av de proportionella valen. Herr Pers säger i slutet av

sin motion, att det proportionella valsättet var en anordning i räddhågan för en ny tid. Jag tillåter mig ifrågasätta till min ärade vän motionären, huruvida icke hans yrkande om återgång till majoritetsval är resultatet av en *besvikelse* över en ny tid. Ja, herr Pers gör en avvärjande rörelse, men jag har en känsla av att även om det icke förhåller sig så med den ärade motionären, förhåller det sig nog på det sättet med många av dem, som nu i en återgång till majoritetsval söka en räddning ur det nuvarande betryckta läget för de frissinnade idéerna. Men jag tror, att man härvidlag skyller på formen, vad som egentligen bör hänföras till innehållets art.

Herr Pers var icke belåten med den lilla, om inte hand, så i alla fall finger, som utskottet avsett att räcka honom, då utskottet antyder, att inom det nuvarande valsättets ram möjligen skulle kunna åstadkommas vissa reformer. Herr Pers menade, att det proportionella valsättet genom de i fjol antagna bestämmelserna om partiunderbeteckning »löpt linan ut», som jag tror hans ord föll, och dessa bestämmelser ha sedan av herr Hansson fått en mycket bister kritik. För min del får jag säga, att jag anser, att med dessa bestämmelser valmetoden verkligen fick en uppsnyggning, och en uppsnyggning i sådan riktning som bör tillfredsställa den för enmansval nitälskande herr Pers; ty såvitt jag förstår, var avsikten just att inom ramen av de proportionella valen bättre möjliggöra utrymme för denna konfrontation mellan valmännen och kandidaterna, som herr Pers menar icke vara möjlig. Just därigenom, att man i en valkrets med många mandat på detta sätt får möjlighet att ansluta sig till de respektive kandidater, som äro kända för valkretsens olika delar, befrämjas möjligheten att åt valet giva uttryck av personligt förtroende. Jag kan således inte finna något annat, än att vi genom denna ytterligare påbyggnad i fjol i viss mån sökte tillmötesgå det önskemål herr Pers vill främja. Men i anslutning till den mening, jag tillät mig i en reservation i denna fråga i fjol uttala, vill jag gärna medgiva, att jag lika litet som, såvitt jag fattade rätt, utskottsordföranden i år, till skillnad från sin ståndpunkt i fjol, menar, att den proportionella valmetoden fått den allra bästa utformning. Jag anser det önskvärt, att man inom ramen för det nuvarande valsättet undersöker möjligheten att befrämja personvalen, och därvidlag giva proportionsvalsakkunniga anvisning på en väg, som jag tror fortfarande är framkomlig och på vilken jag tror vi skulle kunna ena oss, herr Pers och vi, som fortfarande hålla på det proportionella valsättet, att försöka få ytterligare förbättringar till stånd.

Som frågan nu ligger, herr talman, har jag intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

Herr Ekman, Karl Johan: Herr greve och talman! Denna fråga ligger och gror i sinnena, och en föregående talare, herr Hansson, har redan påpekat, hurusom åtskilliga tidningsorgan ständigt köra med att det skulle vara så mycket bättre att återgå till majoritetsval i enmansvalkretsar. Men jag undrar, om icke denna fråga bör ses från en helt annan synpunkt än herr Pers anlagt i sin motion.

Först och främst kan jag inte finna det alldeles riktigt, att det proportionella valsättet skulle vara en garanti för de konservativa idéerna, ty om jag minnes rätt, var det åtminstone beträffande valen till första kammaren ett vänsterkrav, att denna valmetod skulle tillämpas där, och herr Staaff var ju en mycket övertygad förespråkare för proportionalismen.

Jag tror, att man med det proportionella valsättet kan välja precis lika goda riksdagsmän som med majoritetsval. Och jag kan inte förstå annat, än

Om
majoritetsval
till riksdagens
andra
kammare.
(Forts.)

Om
majoritetsval
till riksdagens
andra
kammare.
(Forts.)

att det här i riksdagen finnes riksdagsmän, som fullt kunna mäta sig med dem, som nu ha helgonglorian omkring sig, valda med majoritetsval.

Men det är en annan liten sak jag skall be att få påpeka. Herr Pers säger i slutet av sin motion: »Det proportionella valsättet var en anordning i räddhågan för en ny tid, som befarades medföra stora och okända vådor.» Jag tror tvärtom, att det proportionella valsättet just är en hävstång för denna nya tid. Om vi vilja gå litet tillbaka och tänka på hur det varit, märka vi, att den gamla ståndsförfattningen, som folk i allmänhet tycker hava varit en rysligt dålig form av representation, dock måste ägt ett visst värde, eftersom den gällde så länge. Det valsätt, som herr Pers vill återgå till, var ju egentligen, i den gestalt herr Pers vill ha det, inte gällande hos oss längre än cirka 40 år, från 1866 och fram till 1907. Däremot bibehöll sig ständsrepresentationen hos oss i många hundra år. Den förbereddes så småningom under medeltiden, stadgades och fick sin slutliga gestalt under Gustav II Adolfs tidigare regeringsår, 1617, och gällde därefter i 250 år ända fram till 1866. Det måste således ha varit en representationsform och ett valsätt, som fullt motsvarade vad samhället krävde, som omfattades med förtroende; och det kunde icke annorlunda vara, därför att denna representationsform var precis uttrycket för samhället, sådant det då var konstruerat. Ståndsförfattningen vilade på ständsindelningen, och ständsindelningen var inte annat än samhällets arbetsfördelning. De olika stånden hade olika arbetsuppgifter i samhället. Professor Fahlbeck har varit den, som särskilt har påpekat detta förhållande. Det var så, att ur den stora massan av odalmän — det fanns visserligen skillnader bland dem också, i fråga om börd, rikedom m. m., men skillnaden var inte så stor, alla voro jordbrukare, odalmän — ur denna massa, säger jag, utsöndrade sig så småningom stånden, först prästeståndet, i det att efter kristendomens införande särskild utbildning för handhavandet av den religiösa vården i samhället erfordrades och de som ägnade sig däråt framträdde såsom en särskild grupp. Detta stånd utformades på 1100—1200-talet. Senare, mot slutet av 1200-talet fingo vi adelståndet avsondrat från det övriga folket särskilt genom Magnus Ladulås' stadga om rusttjänsten. Med denna krigstjänst förenade sig hovtjänst och annan civiltjänst, så att adelståndet i sig innefattade eliten av militära och civila befattningshavare. Sedan, när städerna utvecklades, kommo borgarna till, på 1300—1400-talet. Till riksdagarna, herredagarna som de hette, kallades representanter för dessa olika intressegrupper, och där utvecklade sig så småningom, under loppet av ett par tre hundra år, den representationsordning, som fixerades i 1617 års riksdagsordning och som sedermera, i det skick den då fick, ägde bestånd i 250 år.

Under de sista hundra åren gnisslade denna representationsordning betydligt i gängorna. Men det berodde inte på representationsformen, utan på att själva samhället ändrade struktur, så att samhället och representationsformen inte längre motsvarade varandra. Den nya ordning, som infördes genom 1866 års representationsform var emellertid i detta hänseende ännu sämre, den motsvarade ingenting utom möjligen de ekonomiska intressena i samhället och även detta i en särdeles primitiv och slätstruken form. Den blev också blott en kort övergångsform; och 1907 var dess saga redan all.

Jag tror, att vi känna litet var, att här håller på att växa upp ett nytt samhälle, icke längre grundat på stånd eller på en slätstruken förmögenhetsskillnad, på verkliga intressegrupper. Ty klassfördelningen är, liksom ståndsfördelningen, intet annat än en arbetsfördelning. Arbetarklassen har ju sin bestämde uppgift i samhället, som inte någon annan klass i samhället har. Den utför sitt särskilda arbete. Det är en ny klass, som var okänd för äldre tider i det skick, vari den nu framträder. Det fanns inte i ståndssamhället och var följaktligen inte heller representerad i ständsrepresentationen.

Men nu, när denna klass vuxit fram och fått sin bestämda uppgift i samhället, måste den också politiskt representeras. Arbetarklassen har i det nya samhället kommit längst i fråga om konsolidering både fackligt och politiskt. På samma sätt håller jordbrukarklassen på att så småningom konsolidera sig. Fackligt har den kommit ganska långt, politiskt står den ännu sökande; en sådan företeelse som bondeförbundet är ingenting annat än en begynnelse till en klassrepresentation för jordbrukarna. På samma sätt kommer väl även tjänstemannaklassen att konsolidera sig och kräva sin politiska representation, likaså den klass, som en gång kommer att representera företagen i industri och hantverk, stadsmannanäringarna, handeln och skeppsfarten m. m., vilka alla hava mäktiga intressen gemensamma.

Nå, nu var det ju så, att i den gamla ståndsförfattningen människorna fördelades på de respektive stånden genom yttre åtgöranden, genom lagar och förordningar. Ingen behöfde vara i tvekan om, vart han hörde. Adelsmannen hade sitt adelsbrev och sin börd, som legitimerade honom såsom medlem av adelsståndet, prästen hade sin prästvigning, borgaren sitt burskapsbrev, som gjorde honom till borgare i staden, och bonden hade sitt fastebrev; ty det var endast fastighetsägande bönder, som hade något inflytande. Några sådana legitimationshandlingar finnas inte nu. Nu måste människorna, när de fördela sig i klasser — såsom de göra mer och mer, allteftersom den nya utvecklingen skrider fram — själva legitimera sig, och det göra de med röstsedel i hand; och detta sker med tillhjälp av det proportionella valsättet. De sluta sig samman i grupper, allteftersom deras egna intressen bjuda. Vi ha sett, hur det socialdemokratiska partiet mycket hastigt ryckt upp till sin position. Det har partiet att tacka det proportionella valsättet för. Det är visst inte alla, som rösta med arbetarpartiet, som äro socialdemokrater, men de höra till den klassen och rösta med den. Valsedeln är legitimationspapperet för dem. På samma sätt är det med jordbrukarna. De känna sig höra tillsammans och begagna i stor utsträckning samma valsedel. Och på det sättet blir, som jag nyss nämnde, det proportionella valsättet en hävstång för den nya tiden. Det är detta valsätt, som klassificerar samhället politiskt sett. Långt ifrån att detta skulle vara någonting, som man bör motarbeta, är det således tvärtom någonting, som går i riktning mot den nya tiden. Men däremot, att återgå — som herr Pers vill — till majoritetsval i enmansvalkretsar saknar varje bärande tanke. Det skulle vara att återgå till den där slätstrukenheten, som infördes 1866, men som uppenbarligen var blott ett kort mellanstadium i avvaktan på att det nya samhället skulle hinna utgestalta sig.

Jag skall inte upptaga tiden längre. Jag har emellertid velat framkasta dessa antydningar, ty det kan hända, att de tåla att tänka på, och jag har velat rekommendera dem till dessa, som ständigt köra med att majoritetsvalen skulle vara så idealiska för oss just nu.

Ett enda ord till, till herr Hellberg, som nu begärde ordet.

Det talades häromdagen i kammaren om konungadömet, och herr Hellberg tycktes framställa detsamma såsom något ställt på avskrivning. Jag skall därtill be att få erinra, att konungamakten var en konsekvens av ståndsfördelningen. Erkännes, att ståndsfördelningen är samhällets naturliga arbetsfördelning, då går det ju inte an att högsta regeringsmakten utgår bara ur ett enda stånd, ty alla äro för samhället lika behöfliga. Det måste finnas en makt däröver, som håller dessa stånd tillsammans. På samma sätt blir det, när klassamhället utvecklats sig. Det går inte an, att en enda klass får ha allt bestämmande i staten. Konungamakten — eller något däremot svarande — blir även här den naturliga konsekvensen. Parlamentarismen med dess »regeringsbildning» är dömd att försvinna, när klassamhället utvecklats sig, och vi ha helt visst att motse en konungadömetts renässans.

Om
majoritetsval
till riksdagens
andra
kammare.
(Forts.)

Om
majoritetsval
till riksdagens
andra
kammar.
(Forts.)

Herr Hellberg: Jag vet inte, varför herr Ekman riktade detta till mig, ty den saken vet jag inte, att vi talat någonting om.

Jag begärde emellertid ordet, därför att jag vid detta utskottsutlåtande antecknat en blank reservation, då jag inte kunnat vara riktigt ense med utskottet i dess uttalande, och därför skall jag be att få säga några ord.

Diskussionen om valsättet blir i mycket hög grad ett meningsutbyte om förhållandet mellan parti och person. Och det är ju så, mina herrar, att fastän vi allesammans äro partimänniskor — ja, det finnes förstås två undantag här, en partilös man och en partilös kvinna — så vilja vi liksom ändå göra gällande, att personen bör stå högre än partiet, och då blir det i viss mån en fråga, om valsättet kan göra någonting till i fråga om företrädet mellan parti och person eller tvärtom. Jag tycker det är alldeles uppenbart, att partiet för närvarande har en betydlig övertikt. Från senaste valet, som det ju talats åtskilligt om, kan man anföra exempel, som visa, att de mest eminenta personliga kvalifikationer inte uppväga renlärlighet i partihänseende.

Nu har det emellertid sagts, att under det proportionella valsystemet kan man få precis lika goda riksdagsmän — så sade herr Ekman — som med majoritetsval. och en annan talare bestred, att en återgång till majoritetsval skulle i någon mån höja representanternas kvalifikationer. Ja, jag tror, som sagt, att partiet nog har ett sådant övertag, att valsättet inte betyder så synnerligen mycket, men jag tror å andra sidan, att man alltid borde hålla i sikte, att målet dock är att så långt som möjligt skjuta fram personligheterna på partiets bekostnad. Och i det fallet tror jag, att det finnes en liten skillnad mellan det proportionella valsättet och majoritetsvalen. Det är nog detta, skulle jag tro, som motionären — vilken vi veta i allmänhet har en mänsklig och naturlig syn på tingen — har känt, att det är tvivelsutan någon skillnad, om partibeteckningen är liksom det första, mot om personen är det. Det kan väl tyckas, att det inte är så synnerligen stor skillnad, då man alltid frågar efter vad parti vederbörande kandidat tillhör; men hur det är, så tror jag ändå inte, att denna skillnad är alldeles utan betydelse. Jag tror, att så småningom kommer det att betyda litet, om det heter: »Skall du rösta med det partiet eller med det partiet?» eller om det heter: »Skall du rösta på den kandidaten eller på den?» Onekligen är det senare mer ägnat att häva fram personligheten. Därför har jag för min del rent principiellt en förkärlek för majoritetsvalen.

Nu får man emellertid komma ihåg, och det vill jag erinra om i anledning av en del uttalanden, som förekommit från utskottets försvarare, att det nog aldrig kan bli tal om en så att säga ren återgång till majoritetsval. När man talat om förhållandena i England, anser jag därför, att man har skjutit över målet, ty jag tror inte, att herr Pers tänkt sig — det vet jag nu inte, det kan ju hända, att han är en sådan oförvägen människa, men jag kan inte föreställa mig det — att det skulle vara möjligt att komma tillbaka till de gamla majoritetsvalen, vilkas utslag ju många gånger onekligen blivit påfallande orättvisa, såsom exempelvis nu senast i England, utan man får nog i så fall försöka finna något sätt för att bevara i någon mån den s. k. proportionella rättvisan. I förbigående vill jag anmärka mot den talare, som framställde herr Staaff som anhängare till det proportionella valsystemet, att vad herr Staaff sagt är endast, att de proportionella valen innehålla en oförneklig rättvisa — men i själ och hjärta var han, efter vad jag tror, inte någon anhängare av dem.

Men skall man på något sätt försöka bevara denna proportionella rättvisa, som onekligen gått in i folkmedvetandet som någonting fullkomligt berättigat, även under majoritetsval, då uppstår ett problem, som är rätt svårt att lösa. Då får man taga till någonting sådant som tilläggsmandat eller något dylikt, och det är ju ingen synnerligen lätt sak att klara. Under sådana förhållanden

är det helt naturligt, att många hålla på de proportionella valen, sådana de äro, och inte vilja höra talas om någon återgång till majoritetsval. Särskilt är det nu fallet med de bägge största partierna här i riksdagen. Det är med den proportionella rättvisan som Napoleon sade om försynen, att den står alltid på de stora bataljonernas sida. »Den proportionella rättvisan» främjar de stora partierna, som alltid på den göra en betydande vinst. Under sådana förhållanden är jag, som jag i utskottet uttryckte mig, i hög grad resignerad i denna fråga. Jag förstår, att det inte alls lönar sig att yrka på någonting, och det har inte ens motionären gjort, men jag har haft en anledning att i detta fall bekänna min innersta uppfattning, som är den, att på längden dock majoritetsvalen mer än de proportionella valen äro ägnade att framhäva detta, som vi med läpparna bekänna, men i gärningarna alltid förneka, nämligen personlighetens företrädare framför partiet.

*Om
majoritetsval
till riksdagens
andra
kammare.
(Forts.)*

Herr Pers: Herr talman! Jag lade mitt första yttrande så, att konstitutionsutskottet skulle kunna i diskussionen fullfölja samma tillvägagångssätt som det tillämpat i sitt utlåtande, nämligen att bli kortfattat och inte gå så djupt in i saken. Jag missräknade mig, och det gör, att jag, herr talman, begärt ordet för att yrka bifall till min motion, ty det skulle icke vara hedersamt att, när utskottsledamöter talat så länge och så väl, inte ens få proposition på ett bifall till min motion. Därför, som sagt, framställer jag detta yrkande, och jag skall be därefter att få göra några anmärkningar till vad som här yttrats.

Herr von Geijer sade gentemot den uppfattning jag gjorde gällande i motionen, att det proportionella valsättet skulle verka dämpande på partistriderna och att det ej skulle vara riktigt vad jag sagt, att majoritetsvalen skulle vara att föredraga i detta avseende. Ja, jag undrar, om man kan säga det. Partistriderna ute i valfältet ha förändrat karaktär. Man ställer inte kandidaterna emot varandra nu och får sålunda icke dem upp i omedelbar tävlan, som man fick förut. Men detta är inte till förmån för de politiska striderna. Det är snarare en skyttegravskamp, som har utvecklats sig, det är en manövrering, där man så gott som vid varje steg känner den centrala ledningens minor och kontraminor, och det kan vara olika, vilka stridsmetoder man är tilltalad av, men denna metod har icke tilltalat mig.

Herr Hansson talade om, att han inte hört någonting från valmännens sida om att de ogilla det proportionella valsättet. Nej, det händer ibland härvidlag, att man kommer att tänka på de där skraddarna, som fingro så mycket beröm för sin sömnad av kejsarens nya kläder. Man var ju allmänt ense om att det var en utomordentlig prestation. Men det blev ju ett omslag en gång, och det kan hända, att det blir så också här, om folk rätt tänka på saken. Jag tror nu, att socialdemokraterna ha ett bestämt försteg i utnyttjande av det nuvarande valsättet. De äro en stridande kyrka i mycket hög grad. De ha under några få årtionden kämpat sig fram till främsta platsen i svenska samhället, och det ha de naturligtvis icke gjort utan en god stridsorganisation, och med detta proportionella valsätt ha de en fördel i denna kamporganisation, som knappast de andra partierna kunna få.

I detta sammanhang vill jag säga, att jag inte tror på herr Karl Johan Ekman framställning av samhällets utveckling till att bli ett utpräglat klassamhälle, som skall få sin kodifiering genom dessa proportionella val. Min tro, mitt hopp är, att samhället skall kunna frigöra sig från klassynpunkterna. så att andra principer, andra behov, andra samhälleliga ideal skola komma fram, som icke äro bundna till klassen och till yrket utan som skola bli mera mänskliga.

Gentemot herr Dahl vill jag säga, att det är alldeles felaktigt, om man föreställer sig, att motionären, som här har råkat till att ge uttryck för en ganska

Om
majoritetsval
till riksdagens
andra
kammare.
(Forts.)

mänsklig sak, en sak, som borde ligga nära till hands för folk ur olika partier, hör till dem, som må illa av att komma i minoritet eller att vara ensamma. Det hör till min natur både i fråga om politiken och annat, att ensamheten är något, som jag trivs med. Därför vill jag avvisa insinuationen, att jag gjort min framställning på grund av vantrevnad med att tillhöra ett parti, som blivit litet och som inte omfattar så många människor.

Jag har vågat nämna Englands exempel, och man har anklagat mig för dåligt minne. Ja, mitt minne är inte utmärkt, det medger jag gärna, men nog har jag observerat, att det finnes personer i England, som vilja ha ändring i valsättet. Jag undrar dock, om någon, som känner engelskt liv och engelskt tänkesätt, på allvar föreställer sig, att engelsmännen skulle låta insnöra sig i den valmetod, som vi ha. Jag tror det inte.

Jag har därmed besvarat vad som varit det väsentliga i denna diskussion. Den har blivit längre än jag avsett. Jag har aldrig gett mig i kast med konstitutionella frågor. Det har förefallit mig, som om det vore en mycket farlig sak att ge sig in på dylika, och det har jag ju i viss mån också fått erfara genom de långa anföranden, som hållits här. Men jag tillåter mig ändå säga, att jag tror, att jag lagt fram en tanke, som särskilt efter det sista valet har grott hos många, vilka inte ha trivts med den valrörelse, som vi hade i somras. Men för mig är detta ingen ny sak, jag upprepar det ännu en gång. Jag har aldrig godkänt de proportionella valen, och när man här påmint om att jag icke uppträdde och ställde mig vid socialdemokraternas sida gentemot förslaget om införande av underpartibeteckningar, så berodde detta helt och hållet därpå, att jag icke har vågat ge mig in på konstitutionella frågor, och jag har under min riksdagsverksamhet haft den uppfattningen, att man inte kan ge sig in på alla frågor, som man har en mening i, i egenskap av motionär eller talare, ty vart skulle det taga vägen?

Jag ber, herr talman, som sagt att få yrka bifall till min motion.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt de yrkanden, som därunder framkommit, gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Pers* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i avlöningsreglementet den 19 juni 1919 för tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Ang.
ändringar i
avlönings-
reglementet för
kommunikationsverken
m. m.

I detta utlåtande hade utskottet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning ävensom herrar Leos och Werners motion II: 150 och fröken Hesselgrens och herr Halléns motioner I: 161 och II: 217, i vad sistnämnda motioner avsåge semester för vissa befattningshavare, samt med avslag å samma motioner i övrigt, i den mån de avsåge befattningshavare vid kommunikationsverken, ävensom å herr Björnssons, herr Julins, herr Linders, fröken Wellins och herr Hanssons i Trollhättan motioner I: 99, I: 147—148, I: 177, I: 178, II: 63 och II: 261, måtte

a) med tillämpning från och med den 1 juli 1925 godkänna vid utlåtandet såsom bilaga 1 fogat förslag till kungörelse angående ändrad lydelse i vissa delar av avlöningsreglementet den 19 juni 1919 (nr 343) för tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk jämte en förslaget bifogad tjänsteförteckning;

b) medgiva, att lokomotiveldare vid statens järnvägar, vilken med tillämpning av de i avlöningsreglementet den 19 juni 1919 (nr 343) intagna bestämmelser om tillgodoräkande av tjänstetid kunde anses hava tillhört den för lokomotiveldarbefattning avsedda lönegradens högsta löneklass i fyra år och uppnått en levnadsålder av 40 år, skulle äga att under de för uppflyttning i högre löneklass eljest föreskrivna villkor åtnjuta lön i närmast högre löneklass inom närliggande lönegrad, såsom om denna senare löneklass tillhörde den för lokomotiveldare bestämda lönegraden;

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med de av utskottet förordade grunder, utfärda de övergångsbestämmelser, som i anledning härav kunde finnas erforderliga;

d) besluta att innehavaren av postmästarbefattning av klass 4, Hedda Helena Rosengren skulle uppföras å övergångsstat med åtnjutande av de nu å ordinarie stat för henne bestämda löneförmåner;

e) besluta, att antalet av följande befattningar vid postverket, telegrafverket och statens järnvägar skulle från och med den 1 juli 1925 utgöra:

1. Befattningar, avsedda i 1 § 1 mom. av avlöningsreglementet:

vid telegrafverket:

telefondirektör i Stockholm 1;

2. Befattningar, hänförliga till 21—30 lönegraderna av den vid avlöningsreglementet fogade tjänsteförteckning:

vid postverket:

sekreterare i 24:e lönegraden 3
» » 26:e » 4

vid telegrafverket:

sekreterare i 24:e lönegraden 6
» » 26:e » 1
telefondirektör 1

vid statens järnvägar:

sekreterare i 24:e lönegraden 7
» » 26:e » 1.

Ang.
ändringar i
avlönings-
reglementet för
kommunikations-
verken
m. m.
(Forts.)

I den av fröken *Hesselgren* väckta motionen I: 161 hade hemställts, utom annat, att i förslaget till inplacering av de särskilda kvinnliga befattningarna å den av Kungl. Maj:t förordade gemensamma löneplanen måtte vidtagas följande ändringar:

I 12:e lönegraden inplacerade befattningar: förste postexpeditör, förste telegrafexpeditör, förste kassör, förste vaktföreståndare, förste kontorsskrivare, kanslist av 2:a klass i utrikesdepartementet och vid beskickningarna, flyttas till 15:e lönegraden.

I 7:e lönegraden inplacerade kassör i telegrafverket, laboratoriebiträde av 2:a klass vid statens provningsanstalt, flyttas till 8:e lönegraden.

Fröken *Hesselgren*: Herr talman! Det föreliggande utskottsutlåtandet är visserligen endast en konsekvens av det beslut, som den 21 februari fattades angående kvinnornas löneställning, men jag måste säga, att jag i alla fall med en viss spänning har motsett det utskottsutlåtande, som i dag föreligger. Vid behandlingen i kammaren av denna fråga framkom så pass stark kritik från dem, som talade för utskottet, mot de inplaceringar, som gjorts i Kungl. Maj:ts förslag, att jag hoppats, att man skulle finna att den satt några märken i detta utskottsförslag. I dag behandla vi nämligen den största gruppen av de kvinnliga tjänstemännen, kommunikationsverkens, och det är just deras inplacering, som har väckt den största oppositionen och framkallat en hel del motioner. Men när utskottsutlåtandet nu föreligger äro så vitt jag kan se icke någon av dessa motioner på något sätt godtagen. Utskottet ger visserligen en sorts platonisk förklaring, att det finner ett visst berättigande i vad som framhållits i motionerna, och utskottet har också på en punkt gjort en omplacering genom att uppflytta de kvinnliga postmästarna av klass 3 i högre lönegrad. Utskottets motivering för denna uppflyttning är, att det icke är lämpligt, att dessa postmästare stå i samma lönegrad som de brevbärare, över vilka de ha en sorts befälsställning.

Nu tycker jag, att när utskottet godkänt en sådan princip — som jag är glad över, att det gjort med avseende på dessa postmästare — att det legat nära till hands, att utskottet också tagit under övervägande att göra en omplacering även på de punkter, som jag i min motion strukit under, där situationen är fullkomligt likartad. Det gäller nämligen *förste postexpeditörerna* och *förste telegrafisterna*. De ha ju just genom den inplacering de fått här kommit att stå under dem, som de egentligen ha befälsställning till. Förste postexpeditörerna komma på detta vis 3 lönegrader under dem som de förut varit direkt överordnade. Jag vill minnas, att herr Ekman i debatten direkt påpekade det oegentliga i en inplacering, som gav kvinnliga och manliga postexpeditörer så ofantligt olika löner.

Nu blir denna olikhet ännu större. Det är just det förhållandet, att denna erkänt olämpliga inplacering blivit ännu mer skärpt genom att utskottets förslag gick igenom och sista lönetillägget blivit uteslutet, som gjorde, att jag tänkte mig, att det skulle finnas en möjlighet att utskottet tagit under övervägande en omplacering av åtminstone dessa befattningshavare. Vi skola komma ihåg, att när det gäller postexpeditörerna, ha de manliga och kvinnliga befattningshavarna från första början samma utbildning, de ha vidare haft samma arbete och ha vikarierat för varandra. Förste postexpeditör är överordnad postexpeditör och kvinnliga förste postexpeditörer ha således varit överordnade manlig postexpeditör, men nu är det så, att dessa kvinnliga postexpeditörer sätas tre grader lägre än dem, som förut stått under dem. Det är sådana där saker, som verka onaturliga. Det är kanske inte fullt så påtagligt i fråga om förste telegrafisterna och förste vaktföreståndarna, därför att där är arbetet inte

så likartat, som när det gäller kvinnliga och manliga förste expeditörer. Men även där gäller det dock personer i befälsställning, som sättas i en lägre lönegrad än dem som ha en mera underordnad befattning.

Angående en grupp, nämligen *kassörerna vid telegrafverket*, säger emellertid utskottet direkt ut att det nog tycker, att den har blivit dåligt placerad. Jag är mycket tacksam för att utskottet gör detta medgivande och hoppas, att det kanske kan ha någon följd i framtiden. Men jag vill understryka det faktum, att dessa befattningshavare inte bara äro illa inplacerade i den manliga löneskalan, utan att de redan i förhållande till sina kvinnliga kamrater hade en alldeles för låg löneställning. De ha av sitt eget verk föreslagits till placering i tionde lönegraden, de sakkunniga satte dem i åttonde lönegraden, och Kungl. Maj:t flyttade ned dem i sjunde. De komma således mycket långt ner och komma i samma lönegrad som förste vaktmästare. Nu vill jag gärna erkänna, att förste vaktmästarnas arbete kan vara både omfattande och ansvarsfullt, men jag undrar, om det ändå är så ansvarsfullt som dessa kassörers, som i sina kassor ha en årlig omsättning av omkring en halv miljon kronor.

Det är på dessa punkter jag i min motion framhållit, att inplaceringen har varit mycket olämplig och jag tycker, att det inte borde ha varit omöjligt för utskottet att taga under övervägande en omplacering, här även ur den synpunkten att det gäller så få befattningshavare. Det gäller 36 förste postexpeditörer, 33 förste telegrafister, 13 förste vaktföreståndare och 18 kassörer. Dessa befattningshavare äro nu placerade i tolfte lönegraden, och jag har i min motion begärt en uppflyttning till femtonde lönegraden.

Det är naturligtvis inte någon idé att nu försöka riva upp en strid på denna punkt, och jag förstår, att jag inte kan komma någonstans. Men jag har i alla fall inte kunnat förbigå saken med tystnad, därför att jag anser, att man här har just en av de punkter, där inplaceringen kommer att i praktiken visa sig medföra väsentliga svårigheter. Vi ha visserligen fått ett halvt löfte om en efterrevision, och jag vill minnas, att herr Ekman också underströk, att det ingått i utskottets tanke, att det skulle kunna bli en sådan där omredigering. Men jag får verkligen säga, att min tro därpå fått en stöt, när så litet sagts om den saken här i utskottsutlåtandet. Det förbigås nästan alldeles med tystnad, och därför har jag ansett, att jag måste säga någonting om dessa befattningshavare. Det gäller ju i alla fall så mycket för dem, som nu skola placeras in i väsentligt ändrade förhållanden, att jag tycker, att man måste åtminstone göra det försök man kan, och därför tänker jag yrka på bifall till min motion i den del, som avser dessa omplaceringar. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till min motion i så måtto, att här måtte vidtagas sådana ändringar i den gemensamma löneplanen, att i tolfte lönegraden inplacerade befattningar, förste postexpeditör, förste telegrafexpeditör, förste kassör och förste vaktföreståndare flyttas till femtonde lönegraden samt att i sjunde lönegraden inplacerad kassör i telegrafverket flyttas till åttonde lönegraden.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag hade trott, att någon av avdelningens ledamöter, som behandlat detta ärende, skulle ha yttrat sig i anledning av fröken Hesselgrens anförande, men då så icke blivit fallet, skall jag be att få säga ett par ord.

Redan vid behandlingen av det tidigare ärendet på detta område, nämligen frågan om kvinnornas inplacering över huvud i lönegraderna, uttalades ju från den sida jag tillhörde, att en mera omfattande förändring i inplaceringen i år icke skulle kunna komma till stånd i detta sammanhang, därför att tiden inte medgav det. Därav följde givetvis också, att en sådan placering inte heller kunde ske, när det gällde propositionen nummer två, där man ju hade att räkna

Ang.
ändringar i
avlönings-
reglementet för
kommunikationsverket
m. m.
(Forts.)

Ang.
ändringar i
avlönings-
reglementet för
kommunikations-
verken
m. m.
(Forts.)

med ett större antal befattningshavare, än i den proposition, som förelåg beträffande de »civila» befattningshavarna. Således borde det icke ha varit någon överraskning, att utskottsutlåtandet i denna punkt ser ut så som det gör. Men jag ber få säga, att jag personligen står kvar på den ståndpunkten, att jag anser denna inplacering lida av väsentliga fel, att fröken Hesselgren i sina påpekanden beträffande vissa befattningshavargrupper har alldeles rätt och att därför en viss omplacering bör komma till stånd. Det tillfälle därtill som naturligt nästa gång lämpligen erbjuder sig blir givetvis i samband med regleringen av dyrtidstilläggen, deras borttagande eller itagande i grundlönerna eller omreglering på annat sätt. Jag står således i det av fröken Hesselgren berörda avseendet fullkomligt kvar på den ståndpunkt jag tidigare tillkännagivit, att jag intog. Jag vill säga detta i anledning av att fröken Hesselgren ett par gånger i sitt anförande återopade de yttranden jag tidigare haft.

I nu föreliggande fall kan jag inte finna annat än att kammaren måste i överensstämmelse med sin tidigare ståndpunkt följa utskottet och tillåter mig därför yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats dels att vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt skulle bifallas, dels ock, av fröken *Hesselgren*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att i 12:e lönegraden inplacerade befattningar: förste postexpeditör, förste telegrafist, förste kassör, förste vaktföreståndare flyttades till 15:e lönegraden samt att i 7:e lönegraden inplacerade kassör i telegrafverket flyttades till 8:e lönegraden.

Därefter gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse till lantförsvaret av vissa statens järnvägar tillhöriga markområden;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare medel för lån till egnahemsbyggnader för statens järnvägars personal vid Notviken och Ulriksdal;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskrivning av förfallen del av statslån till Slite—Roma järnvägsaktiebolag m. m.; samt

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående antalet av ordinarie befattningar såsom byrådirektör vid statens vattenfallsverk.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl., i vad den angår pensions- och indragningsstaterna, jämte i ärendet väckta motioner.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarna bankoutskottets memorial nr 22, i anledning av justitieombudsmannens och militieombudsmannens framställningar om dyrtidstillägg åt befattningshavare vid deras expeditioner m. m.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dels säkerheten för ett Östra Centralbanans järnvägsaktiebolag år 1916 beviljat statslån, dels ock reglering av Uddevalla—Lelångens järnvägsaktiebolags skuld till staten;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utvidgad pensionering av sjuksköterskor;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:t proposition angående pensionsrätt för vissa befattningshavare vid statens uppfostringsanstalter för sinnesslöa; samt

nr 27, i anledning av väckt motion om beredande av högre pensioner åt vissa kommunalt eller f. d. kommunalt anställda barnmorskor.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag i anledning av Sveriges anslutning till de internationella konventionerna angående godsbefordring å järnväg samt angående befordring å järnväg av resande och resgods, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 20, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 19 kap. 17 och 22 §§ strafflagen, dels ock en i anledning av propositionen väckt motion. *Ang. skärpta straff för brott emot föreskrifter till förekommande av kreaturs-sjuka m. m.*

Genom en den 20 februari 1925 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 61, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Lag

om ändrad lydelse av 19 kap. 17 och 22 §§ strafflagen.

Härigenom förordnas, att 19 kap. 17 och 22 §§ strafflagen, 17 § i dess lydelse enligt lagen den 5 mars 1915 och 22 § i dess lydelse enligt lagen den 4 juli 1910, skola i nedan angivna delar erhålla följande ändrade lydelse:

17 §.

Sprider — — — — — sex år.

Bryter någon veterligen emot de föreskrifter, som till förekommande eller hämmande av kreaturssjuka givna äro: kommer sjuka av den gärning; dömes till fängelse eller till straffarbete i högst ett år. Äro omständigheterna mildrande eller kommer ej sjuka av gärningen; vare straffet böter från och med femtio till och med ett tusen riksdaler.

22 §.

Den, som ouppsåtligen, genom vårdslöshet, oförsiktighet eller försummelse, är vållande till eldskada å annans egendom eller till förödelse därå efter ty i 6 § sägs, eller till skeppsbrott, eller till sådan skada eller översvämning, som i 11 § nämnd är, eller därtill att fara uppstått för begagnande av verk, byggnad eller anläggning, som i sist sagda paragraf omförmäles, eller till utspridande av smittsam och farlig kreaturssjuka; straffes med fängelse i högst sex månader eller böter.

Är någon, på sätt nu sagt är, vållande till skada å fyr- eller känningsbåk eller annat sådant tecken, som i 10 § nämnt är, eller till fara för utspridande av

Ang.
skärpta straff
för brott emot
föreskrifter till
förekommande
av kreaturs-
sjuka m. m.
(Forts.)

smittsam och farlig kreaturssjuka; straffes med böter. För dylikt vållande till skada, hinder, uppehåll eller fara, som i 12 eller 13 § omförmäles, eller till skada, som i 15 § sägs, vare bot högst tvåhundra riksdaler.

Vad — — — — — njuta.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen, enligt därå meddelad uppgift, av trycket utkommit i Svensk författningssamling.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehaft en av herr *Månsson* i Erlandsro m. fl. inom andra kammaren väckt, likaledes till lagutskott hänvisad motion, nr 282, i vilken hemställts, att 17 § i det genom propositionen framlagda lagförslaget måtte erhålla följande lydelse:

17 §.

Sprider — — — — — sex år.

Bryter någon veterligen emot de föreskrifter, som till förekommande eller hämmande av kreaturssjuka givna äro: kommer sjuka av den gärning; dömes till fängelse eller till straffarbete i högst ett år. Äro omständigheterna mildrande eller kommer ej sjuka av gärningen; vare straffet böter från och med tio till och med ett tusen riksdaler.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen, med avslag å den av herr *Månsson* i Erlandsro m. fl. väckta motionen, måtte bifalla Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition.

Reservation hade avgivits av herrar *Lyberg*, *Lindley*, *Jansson* i Edsbäcken, *Johansson* i Brånalt, *Johanson* i Huskvarna och *Carlson* i Mölndal, som på anförda skäl inom utskottet hemställt, att 19 kap. 17 § strafflagen skulle, med anledning av den kungl. propositionen och i enlighet med den i ämnet väckta motionen, erhålla följande lydelse:

17 §.

Sprider — — — — — sex år.

Bryter någon veterligen emot de föreskrifter, som till förekommande eller hämmande av kreaturssjuka givna äro: kommer sjuka av den gärning; dömes till fängelse eller till straffarbete i högst ett år. Äro omständigheterna mildrande eller kommer ej sjuka av gärningen; vare straffet böter från och med tio till och med ett tusen riksdaler.

Herr **Petrén, Bror**: Herr talman! Det gäller i det nu föredragna ärendet en straffbestämningsfråga. Efter vad det nyss meddelats mig, har andra kammaren redan bifallit reservationen av herr *Lyberg* m. fl., vilken innebär den skiljaktigheten gentemot propositionens och utskottsmajoritetens ståndpunkt, att straffminimum av reservanterna föreslås skola i det föreliggande lagrummet utgöra tio kronors böter i stället för av Kungl. Maj:t och utskottet föreslagna femtio kronor. Då herr *Lyberg*, som är ensam reservant från denna kammare, icke är här närvarande, samt jag delar den av reservanterna företrädda meningen, skall jag tillåta mig att framställa yrkande om bifall till reservationen jämväl i denna kammare. Jag har så mycket större anledning att göra detta, som jag på nära håll haft tillfälle att se, huru dessa straffmättningsfrågor praktiskt taget ligga till vid domstolarna i Skåne. Det var å höstsidan i fjol fullt upp med massätal efter detta lagrum, som ju är tillämpligt, när det gäller överträdelse av föreskrifter mot mul- och klövsjukan. I den av mig innehavda domsagan voro bl. a. ett sextiootal personer instämde från några byar, som hade sin mjölkleverans till ett gemensamt mejeri. Vad det där gällde, var försummelse att

kalkbetryka de s. k. mjölkborden eller ställningarna för mjölkkärlens placering vid landsvägarna. Jag vill minnas, att det i ett av fallen var fråga om fem småbrukare, som hade ett och samma mjölkbord vid landsvägen. Skulle Kungl. Maj:ts proposition i förefintligt skick bifallas, komme det att innebära ett straff av tillhopa minst 250 kronor för dessa fem småbrukare för deras förseelse. Denna var begången under förhållanden, då mul- och klövsjukan praktiskt sett icke var någon akut fråga i den orten. Jag förmenar, att det är behöfligt att för dessa förseelser hava en någorlunda vid straffskala även nedåt, så att domstolarna hava möjlighet att sätta straffet efter de faktiskt föreliggande förhållandena i de särskilda fallen och därvid kunna i önskelig utsträckning taga hänsyn även till förmildrande omständigheter. Det är denna synpunkt, som föranlett motionen, vilken, efter vad jag erfarit, med stor majoritet bifallits i andra kammaren.

Jag skall med dessa få ord, herr talman, be att få yrka bifall till reservationen.

Herr Åkerman: Herr talman! Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets förslag, d. v. s. till Kungl. Maj:ts proposition.

Det är ju en rätt underlig situation, som föreligger här. Kungl. Maj:t föreslår beträffande ett allmänfarligt brott, att det skall bli en straffskärpning. Då svara reservanterna på det: »Ja, det må bli ett högre maximum, men i vissa avseenden vilja vi icke allenast icke biträda den kungl. propositionen, utan vi vilja till och med sänka minimum under vad som bestämmes i gällande lag.» Kungl. Maj:t får med andra ord ett svar, som är alldeles rakt emot vad som begärts i propositionen. Jag tycker, att detta är ganska ovanligt. Kungl. Maj:t begär en straffskärpning, och reservanterna svara: »Ja, det går ju an, men vi vilja sänka minimum!» Detta har en ganska stor praktisk betydelse. Sådana fall, som nyss omtalats, äro, det erkänner jag, visserligen ömmande, men å andra sidan få vi dock besinna, att det gäller ett verkligt allmänfarligt brott, och som förutsättning för att straffbarhet skall inträda fordras, att vederbörande veterligen brutit mot föreskrifter, som givits för att skydda befolkningen och orten mot denna hemska sjukdom. Att då till och med företaga en straffsänkning, som aldrig påkallats, vore väl ganska märkvärdigt. Det är ju tråkigt att höra, att andra kammaren har gått fram på den linjen, men det kan icke inverka på min uppfattning i frågan. Jag tror inte, att det är lämpligt, att man på det sättet svarar Kungl. Maj:t på ett helt annat sätt än som någonsin ifrågasatts.

Nu säga reservanterna också, att det är bra för domstolarna att hava en stor marginal att röra sig med. Ja, men det finns ju massor av fall i strafflagen, där man för brott, som icke äro på långt när så farliga som detta, har stannat vid ett minimum, som fixerats till etthundra kronor eller femtio kronor, och där har domstolen icke alls någon sådan frihet. Jag behöver icke gå längre i exemplifiering än att hänvisa till 11 § i samma kapitel av strafflagen, där det talas om vidtagande av vissa anordningar, som kunna vålla fara för spårvägstrafik m. m. Även om dessa åtgärder icke företagas i syfte att åstadkomma någon fara och även om omständigheterna äro synnerligen förmildrande, är därför stadgat ett ganska betydligt bötesminimum, som domstolarna aldrig kunna komma ifrån. Jag tror verkligen, att det brott, som i sistnämnda paragraf beskrives, icke är på långt när så farligt som det nu ifrågavarande.

Jag vill tillägga, att det är min tro, att domstolarna, om något fall står så där på gränsen, i praxis komma att i den mån det är möjligt anse, att vederbörande icke har veterligen brutit mot föreskrifterna. Under sådana förhållanden tror jag icke, att konsekvenserna komma att bli så farliga i tillämpningen.

Ang.
skärpta straff
för brott emot
föreskrifter till
förekommande
av kreaturs-
sjuka m. m.
(Forts.)

Ang.
skärpta straff
för brott emot
föreskrifter till
förekommande
av kreaturs-
sjuka m. m.
(Forts.)

Jag vill också erinra om att lagtexten är författad av den störste auktoriteten på straffrättens område i detta land.

Jag vågar därför yrka bifall till utskottets, d. v. s. Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **Dahl**: Herr talman! Utskottets ordförande har erinrat, att man genom ett bifall till motionen för vissa fall skulle införa en strafflindring i stället för den av Kungl. Maj:tt begärda straffskärpningen. Men detta beror uppenbarligen endast på den rent tekniska anordningen i denna lagbestämmelse, nämligen att man sammanfört sjukdomens spridande under förmildrande omständigheter med det fallet, att sjukdomen icke har blivit utspridd. Hade man skilt på dessa båda fall, så hade den kalamiteten undvikits. Nu har man i stället föreslagit, att minimum i de fall, då sjukdomen icke spritts, skulle höjas från nuvarande fem kronor böter till femtio kronor böter, och det är den därigenom inträdande omöjligheten för en domstol att komma under ett bötesbelopp av femtio kronor, även då mycket förmildrande omständigheter kunna tala för ett lägre straff, som motionären och reservanterna hava velat förekomma, emedan de anse en sådan bestämmelse obillig. Jag kan för min del icke annat än ansluta mig till deras uppfattning. En föregående talare har redan erinrat om att det kan vara fråga om en ytterst ringa förseelse, som ingen skada har vållat, som på detta sätt, även om domstolen aldrig så gärna vill, icke kan straffbeläggas lindrigare än med femtio kronor böter.

Nu har utskottets ordförande framhållit, att det dock förutsättes, att förseelsen veterligen har skett. Ja, det kan ju mycket väl sägas, att förseelsen skett veterligen, således med insikt om att den verkligen är straffbelagd men dock i okunnighet om att någon skada kan vållas. Utskottets ordförande invänder här, att domstolarna i sådana fall torde komma att förutsätta, att förseelsen icke »veterligen» har skett. Ja, men att på detta sätt genom en orimlig straffskala åstadkomma, att domstolarna måste försöka tumma på sitt omdöme, är väl ändå mindre tilltalande, och jag tycker, att det är en osympatisk utväg, som utskottets ordförande rekommenderar åt domstolarna.

Jag ber, herr talman, att få hemställa om bifall till reservationen.

Herr statsrådet **Nothin**: Herr talman! Den nu föreliggande frågan har nyss behandlats i andra kammaren och där avgjorts efter en jämförelsevis lång debatt. Utgången blev, som av den förste ärade talaren omnämndes, att andra kammaren med stor majoritet biföll reservationen. Såvitt jag fattade debatten i andra kammaren rätt, rådde där ingen meningsskiljaktighet om vad man ville uppnå med lagen, utan meningsskiljaktigheten rörde sig endast om huru lagen komme att tillämpas. Reservanterna inom utskottet uttalade farhågor för att lagens tillämpning skulle bliva alltför sträng. Jag gjorde jämte andra den uppfattningen gällande, att denna fruktan var ogrundad.

Jag avser icke att nu taga upp själva sakfrågan. Genom andra kammarens beslut kan nämligen icke lagen få den av Kungl. Maj:tt föreslagna och av utskottsmajoriteten tillstyrkta lydelsen. Men det är en annan sak jag här ville påpeka. Jag gav i andra kammaren uttryck åt den farhåga, att om den diskussion, som där fördes, skulle stå oemotsagd, detta kunde medföra, att den strängare bestämmelsen i 17 § gäves tillämpning i fall, som aldrig varit avsedda att inbegripas under nämnda lagrum. Jag tror, att missförståndet — efter min uppfattning förelåg nämligen ett sådant — delvis härleddes från att medicinalstyrelsen hade föreslagit en annan avfattning av lagrummet än den, som upptogs i propositionen. Kungl. Maj:ts förslag grundar sig nämligen på ett av professor Thyrén avgivet yttrande, och han markerade uttryckligen, att man med den strängare bestämmelsen endast skulle taga sikte på de fall,

där det förelegat ett verkligt uppsåt och alltså någon veterligen brutit mot bestämmelserna.

Jag tror, att det nu vore önskligt, att första kammaren bifölle utskottsmajoritetens förslag, på det att frågan måtte få gå tillbaka till utskottet för sammanjämkning. Utskottet kunde då med sin motivering förhindra, att den strängare bestämmelsen i 17 § finge en ej avsedd tillämpning. Jag skall däremot icke här antyda någon sammanjämkningslinje. Det är icke min sak.

Ang.
skärpta straff
för brott emot
föreskrifter till
förekommande
av kreaturs-
sjuka m. m.
(Forts.)

* **Herr Hederstierna:** Herr talman! Som herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet säger, måste det tydligen här bliva en sammanjämkning, om första kammaren skulle taga utskottets förslag. Då kan man inte, som herr Dahl gjort, tala om att det blir ett orimligt högt straff här, ty herr Dahl har säkerligen själv klart för sig, att straffet aldrig kan bliva det, som utskottet har föreslagit. Jag finner naturligtvis icke detta orimligt, men det kan aldrig bliva riksdagens beslut. Men däremot vågar jag påstå, att om man går med på det beslut, som andra kammaren har fattat, så blir det så låga straff och så obetydliga bötesbelopp, att det kommer in i den allmänna uppfattningen, att det icke är farligt att bryta emot dessa bestämmelser. Det kostar bara en tia, och det bryr man sig inte om. Vi veta, att Skåne lider av denna sjukdoms olycka och att den håller på att breda sig ut över hela landet och bliva en verklig riksolycka, och att vi då skulle motsätta oss sådana lagar, som komme att få folk att begripa, att detta är en allvarlig sak, som man icke får taga lättsinnigt på, det tycker jag ingalunda är att rekommendera. Detta är en alldeles för allvarlig sak för att man bara skall tala om att det är för hårda straff för så lindriga förseelser. När ett tjänstehjon erinrats av sin husbonde om att han icke får lämna stället utan skall hålla sig hemma, då skall han inte springa vare sig till fästmon eller till någon bal och sprida smitta. Jag tror, att det ligger i hela landets intresse, att vi åtminstone hålla en sådan straffskala, att det blir allvar med lagen.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Åkerman: Herr talman! Jag begärde ordet endast för att rätta ett missförstånd, som uppkommit mellan mig och herr Dahl. Det har aldrig varit min mening att rekommendera en, som han betecknar den, osympatisk väg för domstolarna att gå. Det kan aldrig falla mig in. Jag har endast menat, att ordet »veterligen», som förekommer i denna lagtext, kan bliva föremål för olika tolkning. Olika utläggningar hava också därom gjorts i doktrinen, och då menar jag, att man i sådana fall, där det är tveksamt, huruvida en tilltalad veterligen brutit mot föreskrifterna, skulle kunna gå på den mera liberala tolkningen. Det är vad jag menar, men ingalunda, att någon domare skulle taga sig till att handla mot sin övertygelse. Jag tycker ändå, att herr Dahl kunde hava förstått, att det icke var min mening att rekommendera landets domstolar något sådant.

I övrigt har jag ingenting att tillägga utöver vad utskottets vice ordförande och herr justitieministern anfört.

Herr Petré, Bror: Herr talman! Med anledning av några yttranden, som fällts i debatten om denna sak, vill jag endast hava sagt, att jag ingalunda framställt mitt yrkande om nedsättning av straffskalans minimum vid förmildrande omständigheter i syfte att de förhållanden skulle bagatelliseras, som det här gäller att reglera i straffhänseende. Jag har tvärtom fullt klart för mig, att det härvidlag är av vikt att hava möjlighet för utmätande av nog så kännbara straff, men min erfarenhet säger mig samtidigt, att man å detta område ofta nog står inför fall av åtal, där femtio kronors böter är ett vida för högt straff-

Ang. skärpta straff för brott emot föreskrifter till förekommande av kreaturs-sjuka m. m. minimum. Det är en bestämd uppfattning med ej ringa erfarenhet bakom, som jag härvidlag hävdar, och jag tror mig veta, att den allmänt delas i de bygder, där jag har min verksamhet. Jag har därför känt det som en plikt att göra det yrkande, som jag tillåtit mig att framställa.

(Forts.)

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Lyberg m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Petrén, Bror*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 20, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Lyberg m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser, samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 54;

Nej — 64.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 13, i anledning av väckt motion om införande i fattigvårdslagen av bestämmelse om skyldighet för hemortskommun att erlagga ränta å av vistelsekommun till understödstagare utgivet belopp, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 6, i anledning av väckt motion om ändring av gällande bestämmelse rörande barns skolålder, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt;

och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Om rätt till instämmande i inom kammaren hållet anförande.

Föredrogs ånyo första kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion om införande i ordningsstadgan för riksdagens första kammare av bestämmelse om rätt för ledamot av kammaren att tillkännagiva sitt instämmande i inom kammaren hållet anförande.

I en inom första kammaren väckt, till dess tredje tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 189, hade herr *Rosén* m. fl. hemställt, att i ordningsstadgan för riksdagens första kammare måtte införas en bestämmelse, varigenom ledamot av kammaren tillerkändes rätt att under pågående överläggning, efter det att anförande hållits, från sin plats i kammaren tillkännagiva sitt instämmande i detsamma.

Om rätt till instämmande i inom kammaren hållet anförande.

(Forts.)

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon kammarens åtgärd föranleda.

Reservation hade anförts av herr *David Bergström*, som ansett utskottets yttrande böra lyda på sätt reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att kammaren måtte besluta att till 13 § 1 mom. av dess ordningsstadga foga ett nytt stycke, så lydande:

Ledamot, som omedelbart efter ett hållet anförande vill till protokollet tillkännagiva sitt instämmande i anförandet, äger att från sin plats i samlings-salen stående framföra detta instämmande.

Herr **Rosén**: Herr talman! Jag har i en motion föreslagit, att kammarens ledamöter skulle få rätt att instämma i ett hållet anförande. Tredje tillfälliga utskottet har avstyrkt motionen med en, som jag tycker, ganska svag motivering. Utskottet säger, att det näppeligen torde stå i god överensstämmelse med § 52 riksdagsordningen att lämna ett sådant medgivande. Jag vill emellertid påminna om att, som för kammarens ledamöter är väl bekant, andra kammaren sedan årtionden tillbaka genom praxis har denna rätt införd. Den har där tillämpats i en mycket stor utsträckning och, som jag tror, till stor fördel för kammarens arbete. Utskottet menar, att något större behov av en dylik rätt att få instämma i ett hållet anförande icke finnes och att man kan tillkännagiva sin mening vid omröstningen, som numera är öppen. Det är ju möjligt, att utskottets majoritet icke har känt något sådant behov att giva sin mening tillkänna, men det finns andra, som hava det. Man har visserligen möjlighet att vid voteringen säga, hur man röstar, men därmed har man icke anført någon motivering, och det finns många som inte bara vilja votera utan även motivera sitt votum. Då har man den möjligheten, som utskottet pekar på, att begära ordet i vanlig ordning för att tillkännagiva sin uppfattning. Ja, det har förekommit några gånger under den tid, jag tillhört kammaren, att jag begagnat mig av den utvägen, att jag begärt ordet och uttalat mitt instämmande i ett anförande, som hållits. För ett par år sedan höll herr Pers ett, som jag tyckte, ovanligt förnuftigt anförande i en fråga — och det göra han ofta för övrigt — där jag ansåg mig böra uttala min uppfattning, som avvek från den härskande meningen i det parti jag tillhör. Men jag hade ingenting nytt att säga, och det är obehagligt, tycker jag, att upprepa, vad en annan sagt. Jag begärde då ordet för att instämma i hans anförande, och detta instämmande, som upptager ett par rader, står nu en åtta, tio sidor efter herr Pers' anförande i protokollet. Det ser ju litet lustigt ut, att man skall behöva så lång tid för att komma till klarhet om att man vill instämma i ett anförande, att man behöver fundera på det, medan åtta, tio sidor i protokollet fyllas av andra talare. Jag tror, att det skulle icke så oväsentligt förkorta debatterna, om denna möjlighet bereddnes kamrarnas ledamöter. Man har för resten redan tillämpat den praxis, att när en ledamot talar, kan en annan göra ett inpass utan att hava begärt ordet, och detta inpass tages mycket omsorgsfullt till protokollet. Jag tror inte, att det har följt någon olägenhet med detta, utan det har tvärtom ofta varit ganska bra, att så skett.

Jag har sett efter, hur det ställer sig med omfånget av de båda kamrarnas

*Om rätt till
instämmande
i inom kam-
maren hållet
anförande.*

(Forts.)

protokoll för sista åren. Man skulle ju tro, att protokollens omfång skulle förhålla sig ungefär som 150 till 230, d. v. s. att vi inte skulle vara mera talträngda här än i andra kammaren. Men förhållandet är icke detta. För att bara taga sista årets protokoll, vill jag lämna den upplysningen, att protokollens omfång förhålla sig som 11 till 12, d. v. s. vi hålla i det allra närmaste lika många och långa anföranden som det vida större antalet ledamöter i andra kammaren. Kanske beror detta på att det här icke finnes möjlighet att instämma, utan alla, som vilja motivera sin ståndpunkt, skola upp och vittna i målet och upprepa, vad andra sagt. Dessa upprepningar äro ju aldrig trevliga att höra på. Dem skulle man kanske kunna undvika, om möjligheten att instämma finnes.

Jag kan icke finna, att det är något grundlagsstridigt, som andra kammaren tillåtit sig. Det bör kanske nämnas, att när denna kammars högt ärade talman kom in som nyvald ledamot av andra kammaren 1891, bestod det första »anförande», som han höll, i att han inledde en lång rad av instämmanden. Jag förmodar alltså, att herr talmannen själv har den uppfattningen, att instämmandet är en god form för angivandet av sin uppfattning i en fråga.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Bergström avgivna reservationen.

Herr von Geijer: Herr greve och talman! Den ärade motionären vände sig mot första delen av utskottets avstyrkande motivering, däri utskottet framhåller som sin mening, att det näppeligen går för sig att direkt skriva in i ordningsstadgan en bestämmelse om rätt till instämmande, då enligt utskottets mening en dylik bestämmelse stode i strid med § 52 riksdagsordningen, enligt vilken ledamöter av kammaren skola erhålla ordet i den ordning, vari de anmält sig för talmannen. Vi visste ju, att denna mening skulle bliva olika bedömd och att man på visst håll icke skulle anse den föreslagna bestämmelsen innebära något stridande mot grundlagen. Näja, därom får majoriteten avgöra. Man har emellertid som stöd för sistnämnda mening åberopat, att sedan länge praxis i andra kammaren varit den, att man får lov att instämna. Kan den ena kammaren göra det, skall den andra kammaren kunna göra det också, och då bör det inte vara någon olaglighet! Jag vill dock påpeka, att det är en väsentlig skillnad att låta en praxis uppkomma vid sidan av grundlagen mot att skriva in den i en stadga, som dock har lags karaktär, och jag vidhåller fortfarande den meningen, att den icke står i god överensstämmelse med stadgandena i § 52 riksdagsordningen.

Vad skall egentligen syftet vara med denna reform? Det är väl endast att lämna en ledamot av kammaren tillfälle att få antecknat, hur han ställer sig till någon fråga. Men den möjligheten finnes på det sätt utskottet säger. Man kan få ett sådant instämmande antecknat i tur och ordning genom att begära ordet. Det kan visserligen komma någon talare emellan, men det spelar väl ingen roll. Jag vet fall, då det praktiserats i första kammaren, att man skulle anmäla sig efter diskussionens slut och anordna massinstämmanden, om man så ville.

Om syftet nu är det, som jag antydde, nämligen att man skall få tillfälle att säga, hur man ställer sig i en fråga, tillkommer numera den omständigheten, att detta genom den öppna omröstningen möjliggöres på ett helt annat sätt än då vi hade den slutna. Att just nu, när vi fått den öppna omröstningen, härvidlag införa en ordning, som icke förut praktiserats i första kammaren, förefaller mig inte vara så lämpligt.

Därtill kommer en erfarenhet, som jag har, och många med mig, som tillhört andra kammaren, nämligen att det system, som användes i andra kammaren, icke är enbart av godo. Det har i mångt och mycket urartat, och det kan verkligen vara fråga, om man skall på något sätt stimulera det. Jag har förhört

mig, huru det ställer sig i andra kammaren och om icke detta system har minskats i användning, och enligt uppgift, som jag har fått därifrån, skulle detta vara förhållandet; och troligen just under känsla av att dessa massinstämmanden icke äro så tilltalande. Därför vågar verkligen utskottet stå för den meningen, att något direkt behov att införa denna praxis, som icke varit iakttagen i första kammaren, icke föreligger.

Av dessa skäl, herr greve och talman, skall jag be att få yrka bifall till utskottets avstyrkande utlåtande.

Herr Bergström, David: Herr talman! Den ärade utskottsordföranden framhöll i slutet av sitt anförande, att i andra kammaren, där detta system ju har varit använt i större utsträckning än i första kammaren, hade det urartat, och det vore därför icke något gott exempel. Strax därefter sade han, att systemets användning i andra kammaren hade minskats. Det förefaller mig, att dessa båda uttalanden i viss mån svära emot varandra.

Om detta system har urtartet under den ärade utskottsordförandens tid, vill jag därtill anmärka, att jag är viss om att herr talmannen likaväl som jag, — vi voro båda med i gamla tider nere på Riddarholmen och sutto då i andra kammaren — kan vittna, att där urartade ingalunda detta system, utan kom i många fall till en mycket nyttig användning. Den förste talaren tillät sig erinra om att första gången herr talmannen höjde sin röst i riksdagen, skedde det för att instämma i ett anförande och till och med inleda en rad av instämmanden. Den första gång, som herr talmannen höll ett stort tal här i riksdagen, följdes detta tal av en rad av instämmanden, och de första, som instämde, buro namnen Axel Swartling och Erik Gustaf Boström; de inledde raden. Jag tror icke, mina herrar, att det var till men på något sätt för andra kammaren, att, när i en viktig fråga — det gällde kommerskollegii omorganisation — den nye riksdagsmannen i ett briljant anförande framförde sin mening, detta anförande vann en dylik tillslutning. Den andra, och segrande sidan, hade under debatten sin närmaste talesman i herr Sven Nilsson i Everöd, vilken också han fick en rad av instämmanden.

Det gällde vid detta tillfälle behandlingen av en stor fråga, som kunnat leda till en mycket lång debatt. Där visade det sig just, att det var en god metod att koncentrera överläggningen, att samla den kring några få vägande anföranden och därigenom få till stånd en samlad mening inom kammaren.

Detta är, herr talman, icke så lätt för närvarande, sedan vi flyttat ifrån Riddarholmen och till Helgeandsholmen. Vi befinna oss nu i en mera storartad omgivning, men det är ibland ganska svårt att här samla uppmärksamheten i kamrarna omkring ett anförande. Det var i det hänseendet bättre, då vi sutto litet trängre, då vi sutto närmare varandra, och då man — jag kan tillägga det — med större uppmärksamhet än nu för tiden brukade följa behandlingen av frågorna i riksdagen icke allenast på läktarna utan även i själva kamrarna. Tro ni icke, mina herrar, att just en sådan metod som den, motionären nu har ifrågasatt, med ett kraftigt understrykande av ett anförande vid vissa tillfällen, särskilt när det gäller viktiga frågor och då en mening framföres grundligt, kraftigt och väl, kan vara till nytta för behandlingen av ärendena i kammaren?

Nu har man antytt — det gjorde den ärade utskottsordföranden — att vi skulle befinna oss i strid med grundlagen, ifall vi inskrevo något dylikt i första kammarens ordningsstadga. Man har i utskottsutlåtandet varit litet försiktigare i det hänseendet än vad herr von Geijer föreföll att vara i sitt anförande. I utskottsutlåtandet har man endast låtit det skynta fram, att denna praxis skulle stå i strid med grundlagen. Men, herr talman, gentemot erfarenheten i andra kammaren, där den ene talmannen efter den andre har suttit och tagit emot dylika instämmanden — vi, som ha varit med längre, minnas med

Om rätt till instämmande i inom kammaren hållet anförande.
(Forts.)

Om rätt till
instämmande
i inom kam-
maren hållet
anförande.

(Forts.)

vilken aplomb det på sin tid gjordes i andra kammaren exempelvis av Olof Wijk eller Axel Swartling — gentemot denna erfarenhet går det väl inte att göra gällande, att dessa talmän därmed hava låtit andra kammaren överskrida sin grundlagsenliga befogenhet och att de själva gjort detsamma genom att taga upp instämmandena. Ingen lär väl vilja komma med ett dylikt påstående.

Vi hava för övrigt en annan erfarenhet, en erfarenhet i denna kammare, nämligen att man här i en hel följd av år fick kämpa för att få infört ett stadgande angående ett annat institut, som rörde förhandlingarna i riksdagen, interpellationsinstitutet. Det var ju på sin tid i första kammaren en hel del medlemmar, som ville påstå, att användandet av interpellationer stode i strid med grundlagen och att inskrivandet av interpellationsrätten i kammarens ordningsstadga skulle stå i strid med grundlagen. Hur gick det, mina herrar? Till sist gick det mycket lugnt och smärtfritt så, att denna rätt, som hade stått inskriven i andra kammarens arbetsordning alltifrån det nya riksdagsskickets första år, år 1912 skrevs in även i första kammarens ordningsstadga, för övrigt på motion av en mycket grundlagskunnig man — det var professor Kjellén, som hade väckt förslaget härom. Visserligen yppades betänksamhet på något håll, men det blev kammarens beslut, till och med utan votering. Jag undrar, herr talman, om vi inte skulle kunna vara färdiga att under herr talmannens skickliga ledning också få regelbinda rätten att genom instämmanden, framförda omedelbart efter ett yttrande, som vore förtjänt därav, tillkännagiva vår mening.

Det är icke så alldeles betydelselöst, att man får begagna denna rätt omedelbart efter ett anförande. Om vi exempelvis hava en mycket lång överläggning, en överläggning, som kanske går ut över ett eller två plena, så brukar det vara vanligt, att herr talmannen har en lång lista på talare, kanske antecknade i förväg, innan herr talmannen sätter sig vid bordet för att leda förhandlingarna. Hur skall det då te sig, ifall en av de första talarna, säg den förste, håller ett anförande, som en mängd av kammarens ledamöter skulle vilja göra till sitt i avseende på innehållet? Hur skall det då gå? Skola de då vänta till kanske långt fram på natten för att få nådigt tillstånd att tillkännagiva till kammarens protokoll, att de hava enahanda mening? För övrigt, vill man leta och leta noga i protokollen — och det har jag gjort — skall man finna, att sådan praxis redan finnes tillämpad av talmännen i första kammaren, varigenom man fått rätt att instämma. Här gäller det endast att regelbinda denna praxis och att säga ifrån, på vilket sätt man därvid bör gå till väga.

Jag tillåter mig därför yrka bifall till den av mig avgivna reservationen.

Herr Bärq: Herr talman! Jag vill först betyga, att om rätten att instämma i ett föregående anförande redan varit införd i denna kammare, skulle jag hava besparat kammaren den minut, som jag nu kommer att taga upp, därigenom att jag i stället skulle hava instämt med herr Bergström. Nu är jag icke i tillfälle att göra det på annat sätt än genom att dessutom säga några ord.

Jag fäste mig särskilt vid utskottets ärade ordförandes yttrande, när han sökte göra troligt, att man i andra kammaren icke vore tillfreds med denna förmån — som jag vill kalla den — att få instämma i ett anförande. Ja, det är ju en smaksak vad man tycker, men under de rätt många riksdagar, som jag har suttit i andra kammaren, har jag mer och mer fått klart för mig, att det rent praktiskt sett är en fördel att gå tillväga på det sätt, som man där gör. Det är ju bland alla gamla andrakammarledamöter en känd sak, att när ett anförande i en viss fråga skulle hållas, där man kanske själv gärna ville haft ett ord med, som kommit till ett synligt uttryck på papperet, så vände man sig till den eller den talaren och gjorde sig på förhand en smula förvissad om, vilka synpunkter han tänkte framlägga i debatten, och då kunde

man säga: »Då nöjer jag mig med att instämman med dig.» På så vis slapp kammaren att höra på ett långt och tråkigt anförande, vilket också belastade protokollet.

Dessutom, herr talman, är det ju så, att i en hel del debatter, där man icke kan komma åt att genom omröstning tillkännagiva sin ståndpunkt — icke minst i de viktiga interpellations- och remissdebatterna, där vissa riktlinjer av den ene eller andre talaren framläggas, som man vill ansluta sig till — kan det vara fördelaktigt, att man har tillfälle att tillkännagiva sin mening genom instämmande.

Mig synes det för övrigt, att just genom införandet av den öppna omröstningen har man fått ytterligare ett skäl att slå in på denna metod även här i kammaren. Nu, då man kan få till protokollet antecknat, hur var och en röstat i ett ärende, ligger det nämligen för alla närmare till hands att fråga sig, av vilket skäl den ene eller andre avgivit ett visst votum. Om det nu beredes tillfälle att klara ut den saken på detta enkla sätt utan långa anföranden, synes det mig, att man infört en mycket praktisk ordning, som säkerligen icke kommer att missbrukas till tråkighet på samma sätt som de många anförandena oftast göra.

Jag ber, herr talman, för mitt vidkommande att få yrka bifall till herr Bergströms reservation.

Herr Hellberg: Herr talman! I fråga om lämpligheten av att införa ett dylikt stadgande i kammarens ordningsstadga har jag samma mening som utskottets ärade ordförande. Jag tycker, att någonting som kan i viss mån innebära något mot grundlagens bestämmelser stridande bör man inte sätta in i en stadga. En annan sak är, om man vill driva igenom det genom praxis; så har ju skett i andra kammaren. Man kan försöka, om det går också här. Jag vet inte, hur herr talmannen ställer sig till den frågan; det går ju an, att någon reser sig upp efter ett anförande och säger: »Herr talman! Jag ber att få instämman.» Vi få ju då se, hur herr talmannen upptager detta. Han får då avgöra, huruvida han vill tillåta det eller inte.

I fråga om behovet av att instämman vill jag inom parentes säga, att det är ett behov, som jag själv mycket sällan har känt. Ty om jag vill instämman delvis med en talare, vill jag inte instämman i allt: man känner vanligen att han har sin åskådning, och jag har min, de sammanfalla delvis men skilja sig delvis. Jag har därför personligen mycket sällan känt ett dylikt behov, men det är möjligt, att andra känna det starkare än jag. Men jag vill då anmärka, att man kan ha två motiv för att instämman i ett anförande. Det ena är i allmänhet det, att man tycker, att det var mycket bra talat och man vill på något sätt ge tillkänna sin sympati därför. I sådana fall tycker jag, att man har ett bra mycket enklare sätt genom att endast säga »instämman», »bravo» eller något sådant. Min ärade vän, kammarens högt ärade talman, har många gånger enskilt sagt till mig, att det skulle vara trevligt, om vi kunde göra det litet mera livligt och muntert här i kammaren, där det i allmänhet är så högtidligt. Om det ropades »instämman», »bra» o. s. v., skulle det kanske bli litet mer liv, och herr talmannen skulle bli litet mera tillfreds med oss. Men en annan sak — och det var väl det herr Rosén närmast tänkte på — är däremot att det kan gälla för en person att klara sin ställning på något sätt, eventuellt till sitt parti, därför att han röstar på ett visst sätt. Ja, då tycker jag — det måste jag säga — att det är väl bra mycket egentligare att då själv begära ordet och förklara, varför man röstar på det sättet, än att bara helt enkelt instämman med en annan. Man kan ju forma sitt anförande så, till exempel: »Jag hyser en avvikande uppfattning från mitt parti, men jag tycker, att de skäl, som anförts av den eller den talaren äro övertygande, och

Om rätt till instämmande i inom kammaren hållet anförande.

(Forts.)

Om rätt till
instämmande
i inom kam-
maren hållet
anförande.

(Forts.)

därför instämmer jag med honom.» Det kan naturligtvis någon gång hända, att det ibland dröjer länge, men är det så angeläget för vederbörande ledamot att få sitt votum antecknat till protokollet, är det väl inte heller så farligt, om han får vänta en stund.

Nu har här också talats om att detta institut verkar så förmånligt i andra kammaren. Ja, för all del, det kan det väl ibland göra, det vill jag inte bestrida. Men jag vet, att det råder litet olika meningar om den saken. Jag minns hur en gammal veteran i andra kammaren en gång sade till en medlem av ett parti, vilken var väl inpiskad och reste sig det ena plenum efter det andra: »Varenda dag samma exercis.» Han tyckte inte, att det var så förtjusande. Och jag får säga, att när man sett det, tar det sig inte så imponerande ut, då en hel rad ledamöter stå upp och talmannen med sekreterarens hjälp tittar efter vilka de äro och uppräknar: »Likaså herr Johansson där och där, likaså herr Andersson där, likaså herr Pettersson där, likaså herr Olsson där.» Jag tycker inte, att det verkar så synnerligen tilltalande, det får jag för min del säga, det tyckes mig naturligare och litet enklare på det sätt jag sagt. Känner man sympati för ett anförande, ropar man »bravo» eller »instämmer» eller vad man vill använda för uttryck. Och är det så, att man skall rädda sin själ i förhållande till partiet — ja, då tycker jag, att man kan göra sig besväret att begära ordet. (Herr Enhörning: »Hör, hör», skall man säga!) Ja, det tycker jag också är ett mycket bra sätt, som man även kan införa.

Ja, detta var vad jag ville säga. På grund därav ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Reuterskiöld: Herr greve och talman! Jag är i ganska väsentlig mån förekommen av den siste ärade talaren, men jag skulle vilja tillägga ett par saker. Jag har visserligen icke deltagit i ärendets handläggning inom utskottet annat än i begynnelsen och därför icke kunnat ge min mening till känna, men denna framgår av vad jag nyss yttrade. Och jag vet vad inom utskottet förekommit. Det ena, som i debatten inom utskottet framhölls, var, att praxis i andra kammaren med avseende på instämmande snarare visat ett avtagande än ett tilltagande eller ens ett bevarande av den frekvens, som tidigare förefunnits, och jag undrar, om icke också detta egentligen sammanhänger med vad herr Hellberg sist rörde vid, att med den partiorganisation, som mer och mer blivit genomförd, kan det alltför lätt inträffa, att instämmandena bli väl mekaniska och oftast äro så att säga en partidemonstration eller dylikt. Är det däremot värtaligheten, som framkallar ett instämmande, då undrar jag, om det icke mången gång ändå vore nyttigt att ej ha instämmandemöjlighet, utan nödgas tänka på saken. Det kan ju komma en annan talare, som talar lika bra i motsatt riktning, och då står man fast för det där instämmandet, som gjordes förut i hastigheten. Jag menar därför, att om det verkligen finnes ett behov, så skulle det göra sig gällande här i kammaren på samma sätt som det gjort sig gällande i andra kammaren, d. v. s. *genom praxis*, ty i andra kammarens arbetsordning finnes icke ett ord därom.

Protokollet skall upptaga vad som förhandlas, det skall upptaga yttranden och det skall upptaga vota, men ett yttrande utom protokollet får ju egentligen icke förekomma. Är instämmandet ett »yttrande» till protokollet, gälla grundlagens regler om ett sådant. Är det icke detta, blir det i själva verket en talmannens sak att avgöra, huruvida i protokollet bör insättas ett sådant där instämmande eller icke. Här i första kammaren förekommer ju någon gång, att i protokollet finnes inom ett anförande en parantes, att det eller det ropades, men då är grunden till detta, att talaren tagit hänsyn till detta utrop, och därför har man ansett lämpligt att sätta in det i protokollet, så att icke talarens yttrande skulle sväva i luften, men det är dock icke alls någon praxis, att sådant eljest sättes i protokollet. Nu ser jag för min del saken så, att om kammaren

vill sätta in i sin ordningsstadga denna bestämmelse, så markerar den därmed, att den kräver *en rätt för sina medlemmar gentemot en praxis, som beror av talmannen själv*. För min del anser jag icke detta vara rätta vägen att ändra praxis, utan skall praxis ändras i detta avseende, är jag övertygad om att kammarens talman, därest han finner en allmänna mening därom råda inom kammaren i den riktningen, kan göra detta. Skriver man däremot in det i ordningsstadgan, så betyder detta, att man går i god för att det verkligen såsom en ordningsregel stämmer med grundlagen, och jag vågar för min del icke taga på mig ett sådant ansvar, utan jag vill hellre att det sker — om det skall ske — genom praxis.

Det är därför som första kammaren, om den nu skulle bifalla reservationen, tager ett steg långt utöver vad andra kammaren under alla dessa år sedan dess tillkomst gjort, ty där har det icke funnits i dess arbetsordning, och det visar, att denna bestämmelse i själva verket icke är en ordningsregel, utan en tillämpningsregel med avseende på protokollet. Då dessa tillämpningsregler med avseende på protokollet vila på talmannen och talmannens uppfattning av det lämpliga, yrkar jag, herr greve och talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag ber att gent emot den siste talaren få säga, att det som här kan anses vara olagligt eller som skall kunna betecknas som olagligt är väl inte, att instämmandet inskrives i ordningsstadgan, utan själva förfaringssättet. Det är väl det, som man menar stå i strid mot grundlagens bestämmelser, och det är väl därför emot detta förfaringssätt, som man här bör vända sig. Vill man inte vända sig mot förfaringssättet, är detta förenligt med grundlagen, ja, då förstår jag inte, att man kan ur grundlagssynpunkt opponera emot att ett inskrivande av rätten därtill sker i ordningsstadgan.

När sålunda det uttalande, som här göres, gäller själva förfaringssättet, så förefaller det, att man borde vara försiktig med att uttala ett dylikt omdöme — »grundlagsstridigt» — om en metod, som så många år i följd varit använd i andra kammaren under en mängd skiftande talmän. Jag tror sålunda, att det icke är lämpligt att kammaren gör sig solidarisk med utskottets motivering, och detta så mycket mindre, som, såvitt jag förstår, det icke blott är så, att man, om man godtar det här utskottsutlåtandet, överlämnar åt talmannen att göra som han vill, utan genom att godtaga utskottsutlåtandet stänger man jämväl praxis och därmed hindrar inledandet av en ny praxis här i kammaren. Ty det är väl rätt klart, att om det ställer sig en kammarmajoritet bakom ett uttalande, som säger, att det föreligger inget behov av en sådan anordning, utan en ledamot kan instämman genom att i vanlig ordning begära ordet, då kommer det uttalandet att vara av betydelse för talmannen, när han skall avgöra, huruvida det ifrågasatta tillvägagångssättet skall tillåtas eller icke.

Jag anser sålunda, att man genom att godkänna utlåtandet icke blott underlåter att inskriva rätten att direkt instämman med en talare i ordningsstadgan, utan man stänger faktiskt också möjligheten att införa en ny praxis. Och därmed är jag framme vid den praktiska frågan, om det kan vara skäligt och lämpligt att införa en sådan här art av »yttranden» d. v. s. ett »instämmande». Därvid ber jag att gentemot professor Reuterskiöld få säga, att jag tror att den öppna omröstningen kommer att omlägga karaktären av dylika instämmanden i båda kamrarna. Hittills ha instämmanden skett mer, kan man säga, för att redan under diskussionen förstärka en ståndpunkt, en mening, som blivit uttalad, ett slags försök att övertyga genom instämmande, än därför, att man icke fått tillfälle att vid själva voteringen uttryckligen ange, huru man röstat. Detta motiv för ett instämmande faller givetvis efter detta bort, då var och en i sådana frågor, där man finner det skäligt och lämpligt att votera,

Om rätt till instämmande i inom kammaren hållet anförande.

(Forts.)

Om rätt till
instämmande
i inom kam-
maren hållet
anförande.

(Forts.)

nu får sin mening antecknad till kammarens protokoll. Vad det nu torde komma an på är, att man får behov att markera, på grund av *vilka skäl* man intar den ståndpunkt i omröstningen, som anteckningarna sedan komma att ange. att man intagit. Och i det avseendet förefaller det mig, att man kan genom instämmande förkorta proceduren, så att det inte blir så mycken diskussion som eljest är oundviklig. Därmed har man tillfälle understryka på vilka grunder man ställt sig på ena eller andra ståndpunkten. Dessa rent praktiska hänsyn, detta enligt min mening nya innehåll, som kommer att ges åt instämmanden efter detta, förefaller mig tala för bifall till motionen och till den i ärendet avgivna reservationen, och därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till denna.

Herr Clason: Huruvida det skulle föreligga ett behov av denna sorts instämmanden, därom kunna naturligtvis meningarna vara delade. För min del vill jag säga, att jag i det fallet vill instämma med vad herr Hellberg för en stund sedan yttrade. Om de nu skulle särskilt behövas på grund av den öppna omröstningsens införande, kan jag icke se, att det finnes något som helst hinder att göra på det viset, som vår grundlag för närvarande medgiver, nämligen att när man vill under debatten begära ordet och, när man får det, meddela, att det hållits ett införande som man känt sig tilltalad av, och att man kommer att rösta så och så på grund av de skäl, som anförts av den eller den talaren. Detta överensstämmer, såvitt jag förstår, fullkomligt med nuvarande grundlags lydelse. Däremot kan jag för min del icke finna, att man kan intaga en bestämmelse sådan som den föreslagna i ordningsstadgan, ty enligt min uppfattning strider den mot 52 § riksdagsordningen, nämligen mot den del av 52 §, där det säges: »En var yttrar sig *i den ordning, han därtill sig anmält* och uppropad bliver» etc. etc. Jag kan icke finna annat, än att uttalandet att man instämmer — eller icke instämmer — är ett yttrande i grundlagens mening. Och när den allmänna regeln är, att var och en skall antecknas i en viss ordning, uppropas i den ordningen och yttra sig i samma ordning — att då skulle vid sidan av grundlagen beredas möjlighet för en del medlemmar av kammaren att i annan ordning taga ordet, även om det blott är för det korta yttrandet »jag instämmer», det kan jag icke finna med grundlagen överensstämmande. Vill man införa den ordningen, får man gå en annan väg än den som här är föreslagen. Därför kommer jag att rösta för bifall till utskottets yrkande.

Herr Reuterskiöld: Herr greve och talman! Ett par ord till. Den näst siste talaren på samma länsbank som jag yttrade att det vore rätt riskabelt att inlåta sig på kritik ur grundlagssynpunkt av den praxis, som rått i andra kammaren. Jag vill då påpeka, ehuru det kanske kan vara alldeles överflödigt, att första kammarens praxis i flera punkter är avvikande från andra kammarens, därför att talmannen i första kammaren ansett denna senare praxis icke fullt grundlagsenlig. Jag tillåter mig i det fallet endast påpeka, att vi i första kammaren aldrig med gillande eller ogillande lagt en konstitutionsutskottets anmärkning till handlingarna, under det att denna väg i andra kammaren är ytterst vanlig, icke på grund av någon bestämmelse i dess arbetsordning, utan på grund av praxis; och jag tvivlar på att det skulle vara lämpligt att i arbetsordningen inskriva en sådan bestämmelse om att man skulle kunna göra det.

Liksom den siste ärade talaren framhållit, att grundlagens bestämmelser om den ordning, i vilken envar, som anmält sig skola tala, skall få ordet, är ett hinder för att nu i ordningsstadgan insätta denna bestämmelse, då i dylika fall instämmande skall få karaktären av yttrande, vill jag därtill tillägga, att med den praxis, som i andra kammaren råder, betraktas det icke såsom ett

yttrande utan såsom en tillfälligt inträffad händelse under en annans anförande, precis som vi här i första kammaren sätta in ett sådant tillrop under ett anförande, men att därom giva någon ordningsbestämmelse förefaller mig icke mera rimligt för första än för andra kammarens del.

Då första kammaren i allt fall har haft sin praxis och byggt denna på sin uppfattning av vad som varit lämpligt, och då jag icke kan se, att några särskilt tunga skäl anförts för att i detta fall giva en kritik av den praxis, som rätt, har jag ingen anledning att frånga mitt yrkande.

Herr Kvarnzelius: Jag skall be att för min del få yrka bifall till herr Bergströms reservation. Jag föreställer mig nämligen, att i händelse yrkandet om ett bifall till hans reservation skulle innebära ett brott mot grundlagens bestämmelser, kommer talmannen att vägra proposition på det. Jag tror emellertid inte, att talmannen kommer att göra det. Jag tror, att talmannen har en grundlagstolkning som är litet vidsyntare i det fallet än herr Clasons yttrande innebär.

Dessutom tycker jag, att denna reform nästan får anses vara ett nödvändigt komplement till den öppna omröstningen. I detta avseende ber jag att få instämman i herr Bärge i Katrineholm yttrande. Jag tror inte det skall saknas tillfällen, ifall denna enligt min mening rätt obetydliga reform blir genomförd, att en och annan gång bereda kammarens ledamöter och även åhörarna på läktaren den extra glädje, som herr Hellberg ansåg önskvärd. Det skulle kanske inträffa någon gång, att talarna lade ner litet mera arbete på sina anföranden i hopp att få en massa instämmanden, och för dessa talare skulle det naturligtvis alltid vara en glädje, när de finge instämmanden. Sedan kan det givetvis hända, att herr Winberg lägger sina anföranden så, att herr Hellberg instämmer med honom och vice versa, vilket nu hör till sällsyntheterna, ty i regel gå de som bekant mot varandra, och det skulle helt visst bereda kammaren en alldeles ogemgen glädje, om ett sådant intermezzo då och då skulle inträffa.

Jag tror, att det kommer att leda till bättre arbetsformer, ifall man bereder möjlighet till instämmanden på sätt som föreslagits. Många anföranden komma att skrinläggas, och man kan inskränka sig till ett enkelt instämmande. När man hade den slutna omröstningen, hade man kanske en och annan gång en särskild mening, som skilde sig från partivännernas i allmänhet. Man kände inte behov av att motivera den, utan röstade i all tysthet. Nu däremot, när den öppna omröstningen kommit till och man i mera betydelsefulla frågor bryter med partivännerna, då kan det rent av bli en nödvändighet att på förhand deklarerera, varför man gör detta. Har då någon redan anført de skäl, på vilka man grundar sitt votum, så är det enklast att bara be att få instämman med honom och slippa besvara kammaren med att uprepa vad som redan tidigare är sagt.

Det är på dessa grunder, herr greve och talman, som jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Petré, Bror: Herr talman! Då det icke finnes någon annan form för att instämman i den siste talarens anförande än genom att för ändamålet begära ordet, begagnar jag mig nu av denna utväg för att göra ett dylikt instämmande.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Om rätt till instämmande i inom kammaren hållet anförande.

(Forts.)

Om rätt till
instämmande
i inom kam-
maren hållet
anförande.
(Forts.)

Herr *Rosén* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första kammarens tredje tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 57;

Nej — 56.

Om fria
järnvägsresor
för riksdagens
ledamöter.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 4, i anledning av motion i första kammaren nr 184 av herr *Luterkort* om åvägabringande av utredning och förslag rörande rätt för riksdagens ledamöter till fria resor på landets järnvägar.

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion nr 184 hade herr *Luterkort* hemställt, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning, huruvida och under vilka villkor och former riksdagens ledamöter kunde komma i åtnjutande av rätt till fria resor på landets järnvägar samt att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Reservation hade anmälts av herrar *Almkvist*, *Julin* och *Bondeson*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, slutande med en hemställan, att riksdagen med anledning av förevarande motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag avseende rätt för riksdagens ledamöter till fria biljetter för resor å statens järnvägar under en månad i följd å tid, då riksdagen icke påginge.

Herr *Almkvist*: Herr greve och talman, mina herrar! I den föreliggande motionen av herr *Luterkort* hemställes om ett skrivelseförslag angående rätt för riksdagsmännen till fria resor å landets järnvägar. Kammarens andra tillfälliga utskott har avstyrkt denna motion, men vid utlåtandet finnes fogad en reservation, i vilken det yrkas om bifall på det sätt till motionen, att det föreslås en utredning angående rätt för riksdagsmännen till fria resor på statens järnvägar under en månad av den tid på året, då riksdag icke pågår.

Jag är fullt på det klara med att det är en ömtålig fråga jag tar till orda i, då jag ber att få försvara detta reservationsvis framställda yrkande. Den är ömtålig, därför att det kan ute i landet anses, att det är fråga om att åt riksdagsmännen själva bereda en ekonomisk förmån. För min del har jag icke sett på saken från den synpunkten, utan det har stått klart för mig, att riksdagsmannauppgiften är av den beskaffenhet, att en grundlig och ingående kännedom om det egna landet är erforderlig för att detta uppdrag skall kunna fullgöras på bästa sätt. Men det är allmänt känt, att en stor del av riksdagens herrar ledamöter befinna sig i den ekonomiska situationen, att det är ytterst svårt för dem att i studiesyfte företaga åtminstone mera utsträckta resor.

*Om fria
järnvägsresor
för riksdagens
ledamöter.
(Forts.)*

Då nu frågan kommit upp, så har jag för min del ansett, att något borde göras, och fördenskull har jag biträtt det yrkande, som blivit framställt i reservationen. Jag tror också, att rädslan för den allmänna opinionen i detta avseende icke är så säkert grundad. Det torde säkerligen förhålla sig så, att en stor del av medborgarna utanför riksdagen mycket lätt förstår, att det är en nödvändig sak för representanterna här att äga möjlighet att sätta sig in i de olika landsdelarnas förhållanden. Ett bifall till reservationen skulle säkerligen bidraga till att ytterligare avlyfta från riksdagens förhandlingar prägel av ortspolitik och i stället ge dem ännu mera rikspolitisk innebörd.

Jag ber med dessa ord, herr talman, få yrka bifall till reservationen.

Herr Rooth: Herr andre vice talman! Frågan om fria resor för riksdagens ledamöter mellan riksdagarna har förut flera gånger varit uppe i riksdagen, men den har alltid avslagits. Det torde vara synnerligen tivelaktigt, om det för riksdagens ledamöter kan vara av så stort värde, att de beviljas fria resor, att man fördenskull bör införa en ny form av fribiljettsystem. Om det är någon riksdagsman, som anser, att han för erhållande av närmare kännedom om något riksdagsärende bör företaga en eller annan resa, synes det mig icke för honom vara omöjligt att göra det med hänsyn till det höga arvode, som numera utgår till riksdagsmännen. Jag ber fördenskull, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bondeson: Herr talman, mina herrar! Enär jag deltagit i detta ärendes behandling inom utskottet, men icke kunnat dela utskottsmajoritetens uppfattning i frågan, har jag jämte utskottets ordförande och herr Julin reserverat mig mot utskottets beslut.

Så snart det gäller att inom riksdagen besluta i en fråga, som rör riksdagsmännen själva, är detta ett mycket grannliga värv, enär utomstående lätt nog kunna få den uppfattningen, att riksdagens ledamöter vilja förskaffa sig egna fördelar på statens bekostnad och således gynna sig själva.

Jag tror, att det är rätt många av riksdagens ledamöter, vilka inse, att det för riksdagsarbetet kunde hava en stor betydelse, att ledamöterna mera vore i tillfälle att resa och bese sitt eget land, men att de det oaktat, för att ej på minsta sätt bliva misstänkta att vilja gynna sig själva, endast av detta skäl tala och rösta emot fria resor för riksdagens ledamöter.

Jag är i den lyckliga omständigheten att ej behöva tala i egen sak, enär jag icke kommer att tillhöra riksdagen längre än under nästa riksdag och sålunda ej kan misstänkas för att tala för mina egna intressen i denna sak. Jag har ej heller tänkt att tala för vår reservation för mina kamraters skull, utan helt och hållet därför, att jag anser, att saken gagnar statens intressen.

Jag hade långt innan jag kom till riksdagen den uppfattningen — och sedan jag nu i några år tillhört denna kammar, har jag ytterligare befasts uti densamma — att det har en mycket stor betydelse, och jag vill säga, att det är

*Om fria
järnvägsresor
för riksdagens
ledamöter.*

(Forts.)

nästan ett krav, som bör ställas på varje riksdagsman, att han rest och besett sitt eget land och lärt känna dess folks olika seder och förhållanden.

Har man den uppfattningen, att resor för att studera det land vi här sitta och stifta lagar för har någon som helst betydelse, så att vi bli mera skickade till att fullgöra detta arbete, så är det väl ej ur vägen, att något göres från statens sida för att sporra riksdagsmännen till att resa och bese landet och personligen på ort och ställe försöka sätta sig in uti de olika förhållanden, som äro rådande i vårt långsträckt land både vad beträffar de olika näringsgrenarna och befolkningens möjligheter att leva och existera.

Vi kunna väl vara fullkomligt ense därom, att kostnaderna härför ur statsfinansiell synpunkt icke spela någon som helst roll. Uti en del länder ha ju riksdagsmännen fria resor året om, och i en del andra länder ha de fria resor i betydligt större utsträckning än i vårt land.

För min del har jag den uppfattningen att, därest rätten till fria resor för riksdagsmännen mellan Stockholm och hemorten utsträcktes, detta skulle gagna riksdagsarbetet och mycket väl uppväga de kostnader, som härför drabbade staten. Jag säger detta naturligtvis under den förutsättningen, att det har någon som helst betydelse, att så många av riksdagens ledamöter som möjligt äro närvarande vid riksdagens plena.

Vad gäller fribiljetter för så kallade studieresor, så vet var och en, att kostnaden för biljetten är det minsta. De övriga kostnaderna för livets uppehälle gå ju till betydligt mycket mera, och följaktligen måste den enskilda riksdagsmannen ur egen kassa betala den största delen av sina resekostnader.

Man kan möjligen invända, att det under sådana förhållanden icke spelar någon roll, om den resande själv även betalar sin biljett. Ja, det kan möjligen vara sant, men enligt min uppfattning förhåller det sig ingalunda så, utan, därest riksdagen beslutade fria biljetter till riksdagens ledamöter i enlighet med de riktlinjer, som angivas i reservationen, skulle detta möjligen bliva en sporre och eggelse för riksdagens ledamöter att göra de uppoffringar av tid och pengar, som av dem fordras för att bliva i tillfälle att resa och studera sitt eget land.

Av vad jag nu anfört framgår, att jag icke räknar de ifrågasatta fria biljetterna såsom någon fördel för de enskilda riksdagsmännen, utan att jag i stället anser, att det måste vara ett önskemål ur statens synpunkt, att riksdagsmännen bliva i tillfälle att så ingående som möjligt studera vårt land. Och då jag dessutom på grund av egen erfarenhet kommit till den uppfattningen, att man vid resor för att studera de olika förhållanden, åt vilka man tänkt ägna sitt intresse, lär sig mera, ju mindre sällskap man är, skall jag, herr talman, på grund av dessa mina synpunkter be att få yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Rosén: Jag skall be att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtan- de fogade reservationen.

Jag har den bestämda uppfattningen, att det skulle vara mycket förmånligt, om riksdagens ledamöter finge tillfälle att någon gång då och då företaga studieresor, inte i stora sällskap, utan i små grupper eller enskilt. De stora riksdagsresorna — jag har deltagit ett par gånger i sådana — tror jag icke medföra en nytta, som motsvarar kostnaderna.

Det finnes folk, som mena, att t. ex. statsrevisorernas resor äro onödiga och alltför dyrbara. Men att de kunna vara lärerika nog, därpå ha vi ett färskt exempel. Riksdagen har år efter år ända från år 1911 öst ut miljoner för fiskehamnsbyggandet. Ingen tog notis om hur medlen användes, man arbetade och arbetade och riksdagen beviljade den ena miljonen efter den andra, till dess statsrevisorerna av en ren händelse under en resa fingo upplysning om att det

var något galet med det där. Statsrevisorerna gjorde då en avstickare till en fiskehamn, frågan togs upp, och på grund av den utredning som därefter igångsattes inbesparades 8,000,000 kronor genom strykande av anslag till såsom onödiga ansedda ytterligare byggnader. Det kan sålunda vara ganska lönande, att riksdagsmännen någon gång komma ut och få se, huru det står till i olika landsdelar. För norrlänningarna skulle det vara av mycket stort gagn att någon gång komma ned till Skåne och se huru det står till där med jordbruket o. s. v., och för sörlänningarna skulle det likaledes vara gagneligt att någon gång komma upp till Norrland och se förhållandena där.

Då andra kammaren nyligen debatterade denna fråga, ägnade pressen här i Stockholm denna debatt en mycket stor uppmärksamhet och gjorde sig löjlig över dem, som tilläto sig tala och rösta för motionen. Ja, för motionen talade ingen, ty det blev ett annat och förnuftigare yrkande än det motionären framställt. Men dessa tidningar glömde att tala om, att de själva åtnjuta den stora förmånen, att redaktionsmedlemmar få resa för nedsatt avgift på statens järnvägar, när de äro ute i studieresor eller för att inhämta upplysningar. Jag skall icke ingå på huru detta utnyttjas, men det vore önskvärt, att tidningarna i Stockholm åtminstone och även på vissa andra håll ville i större utsträckning än hittills skett begagna sig av denna mycket stora förmån. Då skulle de kunna lämna riktigare upplysningar om förhållandena i olika landsdelar.

Då nu emellertid tidningsmännen hava förmånen att färdas på statens järnvägar mot nedsatt avgift, borde väl också riksdagsmännen, som besluta om frågor, som röra olika förhållanden i hela landet, någon gång få resa fritt. Jag tror, att det skulle vara till gagn icke minst för statsverket, om så skedde.

Några stora kostnader blir det icke. Järnvägsstyrelsen uttalade för ett par år sedan i anledning av statsrevisorernas anmärkning i fråga om vissa gratispassagerare, att de anmärkta avgifterna spelade en synnerligt liten ekonomisk roll för statens järnvägar. Vagnarna gå i alla fall fram, och det gör ingenting, om det är några stycken mer eller mindre med tåget. Några mera omfattande resor kommer det säkerligen icke att bli, det blir en och annan intresserad, som kommer att resa. Många blir det, tyvärr, höll jag på att säga, icke.

Utskottet har fäst mycken vikt vid vad folk skulle säga, om riksdagsmännen beredde sig denna förmån. Jag har den erfarenheten — jag har gjort många och långa resor i landet — att befolkningen är ganska tillfredsställd, när det kommer en riksdagsman och tager reda på, huru de ha det ute i bygderna. Jag har icke hört några klagomål häröver, utan tvärtom har jag hört uttalanden, av tillfredsställelse.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottets betänkande fögade reservationen.

Herr Örne: Herr greve och talman! För min del sympatiserar jag icke med tanken, att man skulle lämna ut fribiljetter åt riksdagens ledamöter för resor å statens järnvägar.

Helt naturligt vill jag i likhet med den föregående ärade talaren erkänna, att det skulle vara till nytta för riksdagsarbetet och för respektive ledamöter av riksdagen att få se olika delar av landet och iakttaga förhållandena därstädes. Det vill emellertid förefalla mig, som om sådana resor, företagna av enskilda ledamöter av riksdagens kamrar, skulle vara rätt så opraktiska. Den föregående talaren anförde, att statsrevisorerna hade haft mycken nytta av sin resa till vissa fiskehamnar. De hade därigenom blivit i tillfälle att föreslå åtgärder, som inbesparade 8,000,000 kronor åt staten. Såvitt jag förstod honom rätt, var det likväl icke enskilda ledamöter av riksdagen, som företogo denna resa, utan det var en gruppresa, som förut var planerad. Som bekant finnes det på kommunikationsdepartementets stat uppfört ett anslag, varmed riksdags-

Om fria järnvägsresor för riksdagens ledamöter.
(Forts.)

Om fria
järnvägsresor
för riksdagens
ledamöter.
(Forts.)

männens gemensamma studieresor betalas. Man har slagit in på den vägen, att statsbanorna icke skola betala dylika resor, utan att de skola få ersättning för dem, och fördenskull har ett anslag anvisats. Det förefaller mig olämpligt att slå in på en annan väg.

Nu vill jag emellertid för min del säga, att nog skulle det väl ändå kunna komma fram rätt bärkraftiga anmärkningar mot vissa företeelser, som skulle bliva en följd av fria resor för riksdagsmän. Resorna skulle visserligen företagas endast i studiesyfte, men med studier kan alltid förenas så mycket annat. Man kan studera samtidigt som man håller föredrag till förmån för det parti man tillhör. Man kan kombinera sådana studieresor med affärsresor o. s. v., och studierna bli icke mindre värda för det, om verkligen tillräcklig tid ägnas åt dem. Men svåra missuppfattningar kunna uppstå bland personer, som observerat, att andra ting utföras i samband med dylika resor.

Om man vill genomföra den anordningen, att enskilda riksdagsmän skola giva sig ut på studieresor, så synes det mig icke finnas något annat rationellt sätt att lösa detta spörsmål, än att man höjer riksdagsarvodet eller åt varje riksdagsman giver särskilt anslag för det ändamålet. Det är det enda sättet att undvika de mycket otrevliga missuppfattningar, som här och var skulle komma att göra sig gällande. För min del är jag icke säker på att denna väg heller är den rätta, jag har endast velat påpeka, att densamma synes mig vara den, som man skulle kunna gå utan att några anmärkningar kunde göras.

För tillfället åtminstone ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Franzén: Herr talman! Jag begärde ordet för att yttra mig något i anledning av det anförande, som herr Rosén nyss hållit här.

Herr Rosén nämnde i sitt anförande bland annat, att utskottet, d. v. s. dess majoritet, hade särskilt fäst sig vid befolkningens uppfattning, den opinion, som möjligen skulle finnas mot tanken på fria resor. För min del får jag säga, att jag icke kan finna, att utskottet i sitt utlåtande särskilt fäst sig vid den saken. Det står, såsom herrarna behagade finna, i utskottsbetänkandet först en liten resumé över frågans föregående behandling, och där står också någonting om befolkningens uppfattning. Utskottet säger, att frågan kan vara värd beaktande, och anför sedan en del andra skäl, som, såvitt jag förstår, måste betraktas som huvudskäl.

Ett av huvudskälen för avslag torde vara, att det redan nu i rätt stor utsträckning finnes möjlighet för intresserade riksdagsledamöter att i små grupper resa ut till ort och ställe för att göra en undersökning, som ingår i den utredning, som t. ex. ett utskott har att verkställa i en fråga.

Nu kan man invända, att det icke är alla utskott, som praktisera något sådant, och det vill jag medgiva. Det är ju icke i alla utskott, som det förekommer, men det förekommer dock i åtskilliga, och det torde knappast finnas något hinder för, att det skulle kunna praktiseras i större utsträckning, t. ex. även av tillfälliga utskott. Jag föreställer mig, att det icke föreligger något formellt hinder för den saken.

Om det förhåller sig så, att dessa möjligheter och denna metod icke fullt utnyttjas, bör man väl icke redan nu slå in på en helt och hållet ny linje för beviljande av fria resor på statens järnvägar, låt vara med den inskränkning, som reservanterna förorda. Att förfara på detta sätt har utskottet ansett vara olämpligt och onödigt.

Jag anser alltså, att det behov av fribiljetter, som förefinnes, för att kunna göra en utredning, redan kan tillfredsställas, och det har, såvitt jag kunnat finna, icke visat sig, att detta behov är så starkt och trängande, att man därför

bör bevilja ytterligare fribiljetter. Herr Rosén berörde också kostnadsfrågan. Ja, den frågan har utskottet icke heller tillmätt så stor betydelse utan mera i förbigående talat om den saken.

Dessutom skulle, det vill jag tillägga, effekten av rätt till fria resor mellan riksdagarna enligt min mening bli ganska tveivelaktig i många fall. Man har sagt, att det skulle vara en garanti mot missbruk, att kostnaden icke kommer bara på biljetten, när man gör en resa, utan även på andra utgifter. Visserligen kan man diskutera om huruvida detta är en garanti, men effekten torde bli betydligt mindre än man tänkt sig, därför att en hel del riksdagsmän, som på grund av att de icke ha råd att göra sådana resor, bli ur stånd att tillgodogöra sig denna förmån. Jag tror i likhet med herr Örne, att dessa resor, som skulle göras av enskilda riksdagsmän, i många fall åtminstone, icke skulle bli så effektiva. Det är bättre — jag återkommer till det — att riksdagsmännen resa i små grupper för bestämda ändamål, för att utreda bestämda frågor.

*Om fria
järnvägsresor
för riksdagens
ledamöter.
(Forts.)*

Herr Trygger: Herr greve och talman! Jag vill begagna tillfället att instämma i vad herr Örne yttrat.

Jag är nämligen av den bestämda uppfattningen, att det vore till stor skada i många avseenden för riksdagens ledamöter och deras ställning, att de hade en massa förmåner utöver sina arvoden. Är det några nödvändiga uppgifter, som de på grund av ekonomiska skäl icke kunna fylla med sina nuvarande arvoden, få vi taga under överbärande, om vi inte skulle kunna höja dem. Men att giva riksdagsmännen extra fördelar synes mig vara olämpligt, och jag är övertygad om, att folk komme att minska sin aktning för riksdagen, ifall man såge att riksdagen på detta sätt försökte att tillskansa sig förmåner.

Sedermera har jag också ett annat skäl mot dessa resor. Jag har den uppfattningen, att vi, när riksdagen icke funktionerar i en eller annan form, antingen i sin helhet eller genom särskilda delegationer, sjunka tillbaka till privatpersoner och att vi då böra uppträda såsom sådana. Om man här beviljar ett anslag för att riksdagsmännen skola kunna fara omkring i landet, bli dessa ett slags officiella personer, när de komma ut på sådana resor, och det tror jag icke skulle vara nyttigt.

Här har det talats om, att det skulle bliva ojämnt med dessa fria biljetter, därför att resor dessutom kosta pengar o. s. v. Utom själva resekostnaderna har man ju andra utgifter, när man måste vara borta från sitt hem. För min del fruktar jag allra mest, att det icke komme att kosta så mycket utöver biljettpengarna. När dessa delegater komme ut i landet för att taga reda på, vad som där förekomme, bleve det en tävlan hos befolkningen att visa dem uppmärksamhet och visa dem allting, som de tro kunna gagna ortens intressen, ifall riksdagsmännen finge reda på det som sålunda kunde tillgodose det vid sitt arbete i riksdagen. Detta vore icke ett lyckligt resultat, och det kan misstydas.

Av många skäl får jag sålunda hemställa, att kammaren måtte bifalla utskottets hemställan och avslå såväl den i ämnet väckta motionen som reservationen.

Herr Lindhagen: Om den motion av herr Rosén, som vi nyss behandlat, vunnit kammarens bifall, hade jag kunnat instämma med honom i det yttlande han haft i den fråga vi nu diskutera. Jag hade då icke behövt begära ordet särskilt. Att högtidligt begära ordet bara för att instämma tycker jag däremot är alldeles för futtigt, och därför måste jag beledsaga detta instämmande med ett längre anförande.

Såsom vi minnas, var det härmdagen en votering i kammaren om ett uttalande för en norrlandsbana. Den öppna omröstningen med uppresning visade,

*Om fria
järnvägsresor
för riksdagens
ledamöter.*
(Forts.)

att mot detta uttalande reste sig alla sörlänningar, alla från mellersta Sverige som en kompakt massa. Alla norrlänningar reste sig för detsamma som en kompakt massa. Vid ett liknande tillfälle i andra kammaren för många herrans år sedan utmärkte sig särskilt skåningarna, enligt norrlänningarnas uppfattning, för ofantlig okunnighet och intresselöshet för norrländska angelägenheter. Efter det sammanträdet stodo 3 riksdagsmän tillsammans, jag och 2 till, av vilka den ene var en norrlänning. Och då sade norrlänningen — han var ytterst förgrymmad på och upprörd över skåningarna — att det värsta felet med Sverige var, att Öresund icke gick norr om Skåne.

I vårt avlånga land med dess många olika förhållanden, skulle det verkligen vara nyttigt, om riksdagsmännen från de södra och mellersta delarna finge tillfälle och råd att resa upp och se Norrland. Det skulle också vara synnerligen lämpligt, att riksdagsmännen från Norrland finge tillfälle att erfaras, huru det ser ut i de södra delarna av landet.

När, såsom herr Rosén upplyste, att för liknande ändamål beviljas journalister nedsatta biljettpriser på statens järnvägar, för att bättre kunna upplysa svenska folket genom referat i tidningarna, så kan man icke annat än förvåna sig över, att riksdagsmännen icke få tillfälle att förskaffa sig de kunskaper de behöva för att fatta beslut. Jag har rest och vandrat nästan överallt i Sverige, jag känner i stort sett alla trakter, så jag tänker icke på mig, utan på den stora massa riksdagsmän, som icke ha råd eller tillfälle att göra det.

Herr Trygger frågade, vartill detta skulle leda. Men tänk under herr Tryggers statsministertid och under den tid herr Trygger var ombud hos Nationernas förbund, vilka ofantliga gratisresor fick icke herr Trygger då göra på svenska statens bekostnad och huru blev icke, förmodar jag, särskilt statsministern uppvaktad vid alla möjliga tillfällen såsom en högst viktig person. Skall man nu draga sig för att bifalla denna motion, därför att några stackars fattiga riksdagsmän någon gång komma att bli hövligt bemötta och få tillfälle att sätta sig in i förhållandena ute i landet? Det är så, att man gör parlamentet odugligt att funktionera, om man går fram på det här sättet och gör riksdagsmännen så okunniga och räddhågade som möjligt i alla frågor, så att de icke ha någonting annat än partiledningen att gå efter såsom pekpinne och icke ha möjlighet att i speciella frågor bilda sig en egen mening.

Den vid utskottets betänkande fogade reservationen är mycket moderat och förständig. Vad skall det tjäna till, att, såsom här sagts, riksdagsmännen böra resa bara i flock och farnöte. Är det icke bra, att en riksdagsman får resa som han vill? Får han det, så kan han också undersöka förhållandena mycket bättre, men komma de många tillsammans, bli de så uppmärksammade, att det skapas Potemkin-byar åt dem, där de resa fram, och man leder dem vilse och förer dem på avvägar, så att de icke se, vad som skall ses. Nej, det är mycket bra med anonyma resor av en enda person också; och man kan vara övertygad om att folket tycker om detta att man intresserar sig för deras angelägenheter. Icke minst de betryckta.

Här har man fantiserat ihop alla möjliga missförhållanden, som skulle kunna uppstå på grund av dessa resor. Ja, de resande riksdagsmännen skulle till och med kunna passa på och hålla föredrag under tiden. Vad taga sig emellertid icke alla de personer för, som ha god råd och förmögenhet och som resa omkring och begagna sig av denna förmån att få hålla föredrag, vilken förmån icke tillkommer andra, som icke hava någon förmögenhet. Tänk så avundsjuk man skall vara! Tänk, om det inträffade någon gång, att det icke blev en partiuppgift att hålla föredrag, utan att folk även bibringades upplysning om hur olika meningarna ställa sig. Håller den ene resande riksdagsmannen ett föredrag en gång, så håller väl också den andre ett föredrag någon gång, och på det sättet få icke bara riksdagsmännen inhämta kunskaper om de

faktiska levnadsförhållandena, utan även folket inhämta kunskaper om olika riksdagsmäns uppfattningar. Man bör icke sätta krokben för en så nyttig och självskriven sak som dessa fria resor därför att det någon undantagsgång skulle inträffa, att sådana »missförhållanden» yppade sig.

I utlandet är den saken klarerad, ty där förekomma nästan överallt fullt fria resor för parlamentsledamöterna.

Här är det fråga om en anspråkslös reservation, som vill precisera, att denna rättighet skulle gälla vissa resor under viss tid någon gång i studiesyfte. Jag ber, herr talman, icke minst särskilt i Norrlands och norrlänningarnas intresse, att få yrka bifall till denna reservation.

*Om fria
järnvägsresor
för riksdagens
ledamöter.*

(Forts.)

Herr Luterkort: Herr talman! Jag skall bara be att få säga några ord med anledning av utskottsutlåtandet i en viss punkt och med anledning av vad som förekommit i debatten, nämligen att det tycks föreligga en viss missuppfattning eller oklarhet om begreppet studiesyfte.

Både utskottet och en mängd av de talare, som här yttrat sig, ha haft olika meningar om begreppet studiesyfte. Jag finner det vara helt naturligt, att så är fallet, ty det kanske icke är fullt så klart, och det har icke varit under detta ärendes behandling så klart, vad som menas med studiesyfte. Jag vill bara till den verkan det hava kan, lämna ett litet bidrag till definitionen.

Jag vill peka på ett visst slags studier, för vars tillgodoseende man skulle kunna tycka det vara ganska naturligt att hava detta lilla hjälpmedel att få billigare resor. Jag tänker på det förhållandet, att man vill mellan riksdagarna företaga en utredning rörande ett visst ämne. Jag kan säga herrarna, att det i en så stor stad som Sundsvall icke finns möjlighet att uppbringa på något ställe, varken offentligt eller enskilt, en fullständig samling av riksdagstryck för avsevärd tid tillbaka. Jag föreställer mig, ifall en riksdagsman intresserar sig för något visst ämne och vill göra utredning angående ett visst ärende och denne riksdagsman därför måste göra en resa till huvudstaden, att även detta är ett studiesyfte, men ingen har tänkt på att det är skäligt, att ett sådant syfte bör tillgodoses. För övrigt torde ett studiesyfte i allmänhet icke komma att röra sig om annat än att i ett visst ämne där representanten mellan riksdagarna vill skaffa sig något större vetande för att tillgodogöra sig detta vid en kommande riksdag, han skall få skaffa sig allt detta vetande, var det än skall inhämtas inom landet. Fastställes definitionen sålunda, att det är ett studiesyfte, som det skall vara fråga om, måste jag säga, att det icke kan vara riktigt, vare sig som herr Örne gjorde, att komma med detta, jag måste säga, rent av ovärdiga framförande av en sådan synpunkt som att det under en sådan studieresa skulle läggas representanten till last, att han, som herr Örne uttryckte sig, även gjorde något annat än studerade.

Vidare måste jag gentemot herr Trygger säga, att jag finner det icke vara riktigt att i detta sammanhang framhålla, att en sådan verksamhet från en representants sida skulle medföra, att denna representant rent av minskade i aktning hos övriga medborgare. Detta, herr Trygger, måste jag opponera mig emot och tvärtom säga, att det bör tänkas ligga så till att, om en representant verkligen vill lägga ned något intresse och arbete på en utredning, så må det väl i all rimlighets namn medföra, att de medborgare, som se detta, böra ägna denne representant sin aktning, och detta borde väl, såvitt jag förstår, snarare kunna medföra, att det gamla talet om inkompetenskulden — jag har härutinnan ingen överdriven tro — kunde om icke tystna alldeles, dock minska i styrka.

Ur dessa synpunkter, herr talman, churu jag är motionär i denna fråga och i min motion framställt vidsträcktare yrkanden, hemställer jag om bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

*Om fria
järnvägsresor
för riksdagens
ledamöter.*
(Forts.)

Herr Nilsson, Petrus: Herr talman! Jag kan i huvudsak nöja mig med att instämma i vad herr Örne för en stund sedan yttrade i denna fråga. Jag anser det icke lämpligt, att riksdagsmännen generellt skulle äga rätt att erhålla fribiljetter å statens järnvägar under en månad av året. En del riksdagsmän skulle icke kunna utnyttja denna förmån, medan en del andra, såsom herr Örne framhöll, skulle kunna förena dessa studieresor med resor för andra ändamål. Det bleve sannolikt ej full rättvisa de olika riksdagsmännen emellan i detta avseende, och jag tror icke heller, att dessa fribiljetter skulle komma att, i den utsträckning man här förutsätter, gagna det ändamål, som därmed avses. Jag tror snarare, att de s. k. gruppresorna bättre kunna tillgodose detta ändamål. Det behöver därför icke vara nödvändigt, att riksdagens samtliga ledamöter resa på en och samma gång. Då ett större antal riksdagsmän besöka en viss ort, så är givetvis befolkningen angelägen om att visa vad som för riksdagsmännen kan vara av intresse att se, varför dessa resor böra bliva ganska givande. För riksdagsmannen såsom resenär böra dessa resor även bliva åtskilligt billigare, än om han reser ensam.

Herr Örne ansåg emellertid att hellre än att utlämna fribiljetter, borde man öka arvodet för riksdagsmännen. Även om jag anser att denna synpunkt är riktig, så torde det vara svårt att både förklara och försvara om riksdagsmännen nu, så kort tid efter det riksdagsarvodena höjdes skaffade sig själva extra förmåner eller ökade sina arvoden under tider, då lönerna för samtliga befattningshavare i statens verk, avlöningarna till industriens och lantbrukets arbetare så avsevärt sänkts. Jag tror därför icke, att det vore så lämpligt att nu bifalla reservationen. För övrigt skulle ett bifall till denna icke leda till någon praktisk åtgärd, när andra kamraren redan tidigare avslagit denna fråga.

På grund av dessa skäl, herr greve och talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Rosén: Herr talman! Herr Franzén sökte övertyga mig om att utskottet icke tagit hänsyn till vad man tror, att befolkningen skulle säga. Om jag kan läsa utskottsutlåtandet rätt, så heter det på sid. 8, att »de ovan anförda betänkligheterna», och detta innefattar då vad befolkningen säger, »som förut framförts mot bifall till framställningarna om fria resor för riksdagens ledamöter, framträda därför nu ännu starkare». Utskottet är emellertid icke nöjt med detta, utan fortsätter: »Förutom nyssnämnda invändningar anser nämligen utskottet» det och det, så nog har utskottet tagit hänsyn till vad man tror, att befolkningen skulle säga.

Det är för resten icke någon nymodighet att bevilja fria resor. Jag vill erinra om att det icke var länge sedan vi beviljade icke blott fria resor, utan även mera därutöver åt språklärare, för att de skulle kunna förkovra sina kunskaper.

Herr Trygger var icke med om att riksdagsmännen skulle bereda sig vissa förmåner och ansåg, att det icke skulle vara nyttigt. Ja, när herr Trygger nämnde detta, så erinrade jag mig, att vi för en tre, fyra år sedan hade en regering, som beslöt, att regeringens ledamöter skulle hava stående fribiljetter på statens järnvägar hela året. Jag förmodar, att, då herr Trygger har en sådan ovilja mot dessa förmåner, han väl under sin regeringstid icke begagnat sig av den rätt, som föregående regering skaffat ledamöterna, eller kanske denna rätt rent av avskaffades under den tiden? Jag vet det icke!

Herr Petrus Nilsson har nog icke läst denna reservation riktigt och icke heller fullständigt följt med vad som förekommit i frågan. Det är nämligen så, att det icke är alla riksdagsmän, som skulle hava fribiljett för en månad, utan meningen är, att de, som vilja ha fribiljett för viss studieresa, skulle rekvirera sådan hos riksgäldskontoret, som till statens järnvägar betalade kostnaderna härför. Jag tror icke, att dessa rättigheter komma att användas i så stor utsträckning.

Vad beträffar den höjning av arvodet, som herr Örne ifrågasatte, skulle jag bestämt vilja avstyrka densamma, ty därav skulle icke följa en enda resa, och jag tror, att det nuvarande arvodet är tillräckligt för de flesta riksdagsmän.

*Om fria
järnvägsresor
för riksdagens
ledamöter.
(Forts.)*

Herr Bondeson: Jag framhöll i mitt tidigare hållna anförande, att det ansågs vara nyttigt med dessa resor, för att riksdagsmännen skulle få tillfälle att studera förhållandena ute i landet och därför borde staten lämna fria järnvägsbiljetter, då dock de största utgifterna för resorna — såsom mat och logi — måste betalas av den enskilde riksdagsmannen själv. Herr Trygger sade, att de resande riksdagsmännen nog bleve mottagna på sådant sätt, att det icke bleve några kostnader för deras uppehälle m. m. Jag tror, att den uppfattningen är riktig, då den uttalas av herr Trygger, och jag är alldeles övertygad om att, då herr Trygger och hans likar resa, förhållandet blir sådant, men jag är alldeles säker på, att, om vi, männen i ledet, företaga oss resor för att sätta oss in i de förhållanden, som äro rådande ute i landet, vi få betala både mat och husrum själva.

Herr Trygger sade vidare, att aktningen för riksdagens ledamöter skulle sjunka, därigenom att de finge fria resor på järnvägarna. Jag har icke funnit, att riksdagens ledamöter i vårt grannland Danmark ha sämre anseende än riksdagens ledamöter i detta land.

Herr Örne sade, att det var lämpligare, att antingen höja arvodet eller anslå medel för sådana resor, till exempel 500 kronor om året. Vi reseranter hava den uppfattningen, att det är fråga om att biljetten skall utnyttjas och att de riksdagsmän, som så önska, skola få resa för att se landet och studera förhållandena. Det är icke meningen, att de riksdagsmän, som icke vilja göra denna uppoffring av tid och pengar, skola hava ersättning för att de sitta hemma.

Min kamrat, herr Nilsson, på kalmarbänken nämnde, att det var fråga om att utfärda generella fribiljetter. Det är ingalunda meningen, utan reservationen avser ju, att biljetter skola rekvireras, när de skola användas. Vidare hade herr Nilsson den uppfattningen, att det, när riksdagen, såsom den några gånger gjort, anordnat utfärder och dess ledamöter rest och besett till exempel Norrland och Skåne och olika platser i landet, skulle bli mera lärdomar och mera nytta av en sådan gemensam resa. Denna hans uppfattning kan jag icke dela, utan jag tror att, om man skall studera förhållandena, så, åtminstone vad mig vidkommer, gör jag det bäst, om jag är ensam eller möjligen har en eller två kamrater med mig; alltså i ett mindre sällskap.

På grund av de nu anförda skälen vidhåller jag mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr Trygger: Om jag vetat, att det varit så farligt att ge sig in i denna debatt, som det visat sig vara, herr talman, skulle jag verkligen hava hållit mig utanför den, men jag tror trots allt att resultatet blir, att kammaren icke kommer att bifalla reservationen, utan godkänner utskottets hemställan.

Min personliga ekonomi tycks hava intresserat åtskilliga av de herrar, som yttrat sig i föreliggande fråga, varvid de även kommit in på de förmåner jag kunnat ha haft på statens bekostnad under min riksdags- och statsminister-tid. Herr Lindhagen talade om mina stora vinster såsom delegerad i Genève och mina resor såsom statsminister, och herr Rosén undrade, huruvida jag hade begagnat mig av de fria resor, som statsministern har rätt till. Då vill jag först med avseende på Genève tala om för herr Lindhagen, att jag lyckönskar herr Lindhagen, att han icke behövt betala skillnaden i min budget där mellan vad jag fick och vad jag gav ut; och med avseende på herr Roséns spörsmål vill jag erkänna, att jag verkligen var tveksam rörande vissa

Om fria
järnvägsresor
för riksdagens
ledamöter.
(Forts.)

resor, huruvida jag borde betala dem själv, trots det att jag hade rättighet att resa fritt. När emellertid regeringens medlemmar fått denna rätt att resa fritt, ansåg jag mig icke hava rättighet att bryta mot denna regel och därigenom bereda en obehaglig situation för andra, för vilka kostnadsfrågan icke var lika likgiltig, som den var för mig. Sålunda var det av grannlagenhet som jag handlade såsom jag gjorde.

Vidare nämnde herr Luterkort såsom skäl för fria resor bland annat, att om man t. ex. icke hade fullständiga riksdagshandlingar i Sundsvall, borde man få fritt resa till Stockholm för att läsa riksdagsprotokoll etc. Vilken argumentation! Kan man icke köpa sådana? Kunna ni inte skaffa eder riksdagshandlingar i Sundsvall, för att ej behöva göra resan till Stockholm? Jag tror förresten, att man lätt kan få dem gratis, och då blir det ju ändå billigare!

Slutligen vill jag rätta ett missförstånd av herr Bondeson och även av herr Luterkort, nämligen att jag skulle hava sagt, att en riksdagsman komme att sjunka i folkets aktning, ifall han begagnade sig av rätten till fria resor, om den verkligen bleve lagstadgad. Något så dumt har jag verkligen icke sagt. — Emellertid måtte herrarna tro mig om ganska mycket, när ni ifrågasätta, att jag yttrat mig på det sättet! — Nej, vad jag sagt, och det står jag vid, det är, att *riksdagen*, och således dess ledamöter i gemen, sjunker i folkets aktning, ifall folket får den föreställningen, att vi riksdagsmän försöka skaffa oss fördelar på det allmännas bekostnad. Det var det jag sade, och det är något helt annat; det trodde jag att till och med herr Luterkort skulle förstå.

Herr Nilsson, Petrus: Såväl herr Bondeson som herr Rosén gjorde gällande, att jag skulle hava sagt, att det skulle generellt utfärdas biljetter för riksdagsmännen. Det har jag icke sagt, utan jag sade, att de skulle generellt hava rätt att erhålla biljetter för en månads fria resor på statens järnvägar, och det anser jag vara även utskottsreservanternas åsikt; eller mena utskottsreservanterna, att det bara är vissa riksdagsmän, som skola hava rätt till sådana fria resor? Vilka skulle det i så fall vara? Är det riksgäldskontoret, som skall ingå i prövning av det värde, som förevarande resa skulle hava, eller vem är det, som skulle bestämma, om resan verkligen skulle hava gagn eller värde för vederbörande såsom riksdagsman? Någon anser t. ex., att just studiet av de sociala förhållandena för honom skulle hava värde, en annan, att studiet på ett annat område vore värdefullt, och ingen vågar väl ändå ingå på en gradsättning av vad som är av betydelse för en person i egenskap av riksdagsman. Om en sådan begäran inkommit, och om denna nu skall prövas av riksgäldskontoret eller av någon annan myndighet, så torde det bliva svårt att neka fribiljett, oavsett vilket syftet är med studieresan.

Nu är det emellertid icke alla län, som hava statsjärnvägar. I Kalmar län t. ex. finnes icke en enda statsbana, och en riksdagsman, som skulle vilja resa där, skulle icke kunna komma i åtnjutande av fri resa. Alltså blir det, såsom jag förut påpekat, ej full rättvisa, utan en del riksdagsmän kanske komma att få resa på egen bekostnad, under det en del andra skulle hava stor nytta av dessa fribiljetter.

Jag tror icke heller, att man, såsom herr Rosén gjorde, kan jämföra här ifrågasätta fria resor med studieresor i visst speciellt syfte, till exempel resestipendier för språkstudier i utlandet och till vilka riksdagen i år beviljat anslag. Herr Rosén värdesatte även statsrevisorernas resa för några år sedan så högt som till 8 miljoner kronor, men jag undrar ändå, om han icke drager ganska stora växlar på denna resa.

Rop på proposition hördes nu.

*Om fria
järnvägsresor
för riksdagens
ledamöter.
(Forts.)*

Herr Franzén: Bara ett par ord! — Herr Luterkort yttrade, då han framställde sitt yrkande om bifall till reservationen, att hans ursprungliga hemställan i motionen gick längre än denna reservation. Det är alldeles riktigt. Men då ber jag få göra kammaren uppmärksam på att reservationen, sådan den nu föreligger endast avser resor på *statens* järnvägar, och att herr Luterkort i den motivering, varpå han stöder sin motion, icke bara har gått längre utan till och med mycket skarpt riktat sig emot den begränsning, som han nu förordar. Beträffande motiveringen hänvisar han till en motion i andra kammaren. I denna motion heter det bl. a.: »Det är nämligen uppenbart, att fria resor, antingen generellt eller för studier, begränsade till statsbanenätet, skulle göra denna förmån tämligen illusorisk. Landet har ett betydande enskilt järnvägsnät», heter det vidare, »och antingen det gäller en studieresa eller en resa för övrigt, skulle de enskilda järnvägarnas undantagande innebära en inskränkning, som skulle göra hela saken mindre värdefull.»

Nu kan jag knappast förklara denna hans ändrade ståndpunkt på annat sätt, än att han tänker som så, att kan man bara få denna tillåtelse beträffande statens järnvägar, så kommer sedan samma rätt i fråga om de enskilda järnvägarna »som ett brev på posten».

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Enhörning: Herr greve och talman, mina herrar! Med anledning av min ärade kamrats på länsbänken anförande, vari han yttrade, att han var tvungen att resa till Stockholm för att få tag på riksdagstrycket, får jag endast meddela, att jag för några år sedan utverkade, att riksdagstrycket skulle av riksgäldskontoret skickas till Sundsvalls läroverks bibliotek. Det finnes således att tillgå där, om herr Luterkort så önskar; men för att ytterligare tillfredsställa hans lystnad efter studier, skall jag försöka utverka, att detta tryck även måtte finnas tillgängligt hos handelskammaren i Sundsvall. Som jag nu hör av några närvarande representanter från andra kammaren, att densamma avslagit hela denna historia — motionen — under yrkande på största möjliga sparsamhet, skall jag av samma skäl förena mig med dem och yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Julin: Herr talman! Man kan ju diskutera olika former för dessa föreslagna fria resor och om sättet att lösa denna fråga, men reservanterna hava här gått in för en viss lösning, nämligen den som bankoutskottet för ett par år sedan lade fram, därför att den icke på något sätt stötte ihop med andra förordningar, speciellt dem som finnas i grundlagen.

Jag har aldrig någonsin imponerats av talet om att detta skulle vara ett sätt för riksdagsmännen att tillskansa sig särskilda fördelar, och jag är ledsen att behöva säga, att jag finner det icke mera imponerande, sedan det yttrandet upprepats av herr Trygger. Jag kan icke på något sätt se, att det här gäller för den enskilde riksdagsmannen att skaffa sig någon ekonomisk fördel. Tvärtom måste det bliva nya utgifter för honom.

Varför vill jag då gå in för detta förslag?

Jo, därför att jag anser, att studieresor äro nyttiga för vårt arbete här och därför att staten bör sätta i vår hand de medel, som staten har så lätt att sätta i vår hand för att underhjälpas arbetet här. Det är ju ingen större fördel, som vi nu begära, än de fördelar vi redan hava. Jag anser mig t. ex. icke på något sätt tillskansa mig en särskild fördel, när jag för varje år anmäler min telefon som »riksdagstelefon» för att få obegränsad samtalsrätt, ty jag tror, att de samtal, som jag extra måste föra för riksdagens skull, föras i statens intresse. För övrigt är detta icke någon större fördel än de stora fördelar vi hava till

*Om fria
järnvägsresor
för riksdagens
ledamöter.
(Forts.)*

vårt förfogande redan nu. Tänk på vårt stora bibliotek, som är mycket bra, ehuru det kunde vara bättre; och tänk på dessa lokaler, som visserligen äro mycket dåliga men givetvis kunde vara sämre, och som stå till vårt fulla förfogande. Vi hava således redan fördelar vid sidan av vårt arvode. Vad vi begära här, är att få denna impuls att använda det eventuella överskottet av vårt arvode till för staten gagneliga resor.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Örne: Jag skall inskränka mig till ett par korta anmärkningar.

Jag vill påpeka, att i ett av de länder, där de deputerade ha särskilt stora förmåner, har det också gjorts mycket skarpa anmärkningar mot dem. Jouvenel berättar i sin bok »La république des camarades» bl. a., att de franska valmännen på landet bruka säga om sina deputerade, när de suttit i kammaren någon tid: »Den där är redan fet; nu skola vi sätta in en annan, som behöver gödas.»

Man måste ju säga, att en sådan stämning är absolut främmande för svensk uppfattning gentemot folkets representanter, och det skall vara en ovanligt okunnig och rå människa, som skall våga komma med en sådan beskyllning mot en svensk riksdagsman, som att han har extra förmåner av det ena eller andra slaget på grund av riksdagsmannaskapet. Vi böra därför akta oss för att skaffa oss sådana biförmåner, som kunna giva vissa angripare av parlamentets heder och anseende skäl att även om de svenska riksdagsmännen fälla liknande yttranden.

Inom vissa enskilda företag förekommer det också, att man plockar på styrelseledamöterna allehanda okontrollerbara förmåner. Jag tror dock, att alla välskötta företag numera i stället gå den vägen att betala en summa kontant och stryka alla extra förmåner. Det är den rätta vägen att gå beträffande de enskilda företagen, enligt min uppfattning, och säkert även den rätta vägen beträffande riksdagen. Det svenska folket har rätt att få veta vad riksdagsmännens arvoden gå till, och det kunna de ej få veta på annat sätt än att ett bestämt arvode i pengar utgår och intet därutöver.

Beträffande den anmärkningen, att för vissa personer, som ha god råd, det kan vara lätt att yrka avslag på ett sådant förslag, vill jag fästa uppmärksamheten på vad som även framhållits i utskottets betänkande, nämligen att det dyraste under en månads studieresa icke är järnvägsbiljetterna, utan de övriga kostnader, som äro förenade med resan, och följaktligen kvarstår denna ojämnhet i lika hög grad. Riktigare är då att giva ett bestämt anslag i form av tilläggsanslag till riksdagsmannaarvodet åt varje ledamot.

Herr Luterkort: Herr talman! Jag ber få meddela herr Enhörning, att jag mycket väl känner till den storartade gåvan av herr Enhörning till läroverket i Sundsvall, men även vet, att denna samling numera icke är synnerligen användbar för sitt ändamål, Jag har försökt använda den, men den är, i det skick den befinnes, oduglig. Jag behöver knappast upprepa för herrarna, att vad jag sade om detta riksdagstryck endast var ett exempel på hur det kan ställa sig på andra orter, t. o. m. så stora som Sundsvall, för intresserade riksdagsmän, som vilja göra studier, och hur det i enstaka konkreta fall kan vara ett verkligt behov för dessa riksdagsmän, som sitta långt borta i bygderna och icke såsom herrarna i Stockholm ha tillgång till alla källorna, att företaga en resa för att kunna fullgöra sitt arbete. Det är väl ändå att bidra till höjandet av dessa representanters förmåga att utöva sin verksamhet i riksdagen att giva dem tillfälle att på förhand i någon mån bereda sig för det arbete, de utföra, medan de äro här. Det var vad jag ville säga i detta syfte.

Jag hade tänkt göra en anmärkning med anledning av herr Tryggers anförande och visa, att hans uttryck måste fattas, och jag är övertygad om att det är flera än jag i kammaren, som fattade hans anförande precis på det sätt som jag gjorde, då han talade om att man drager ned representanternas anseende, om man låter dem, som han behagade uttrycka sig »tillskansa sig» förmåner. Jag skall emellertid, herr talman, avstå därifrån, då »till och med» herr Trygger tillåter sig att gå utanför de skrankor, som enligt vad även jag har mig bekant, i denna kammare alltid plägat uppdragas i debatterna och som bestämts av hänsynen till kammarens traditioner och värdighet samt kravet på frihet från rent personliga angrepp.

*Om fria
järnvägresor
för riksdagens
ledamöter.*

(Forts.)

Herr **Lindhagen**: Gentemot herr Örnes svartmålning av franska förhållanden ber jag att få erinra om vad vi här diskutera, nämligen det förslag, som återfinnes i reservation, eller sålunda i varje fall något helt annat.

Debatten synes mig för övrigt gå klart i funktionarisk anda. Företrädesvis de, som själva på grund av sin ställning fått i mångahanda måtto åtnjuta förmånen av fria resor på statens järnvägar, lägga sig emot även det lilla medgivandet som lämnas i reservationen. Det är således de meniga i riksdagen, som ej skola förmenas denna lilla möjlighet till att skaffa sig insikt, ehuru det i varje fall ej kan ske i så stor omfattning, som vederfares de privilegierade. Självt har jag i flera fall åtnjutit dylika förmåner och befinner mig sålunda bland de privilegierade. Detta är för mig däremot en så mycket större anledning att ej motsätta mig någon rättvisa även åt andra. Det är ju meningen att därigenom skall först och sist gagnas våra beslut.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder framkomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr **Luterkort** begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första kammarens andra tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 7, angående regleringen för budgetåret 1925—1926 av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet.

Punkterna 1—19.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 20.

Lades till handlingarna.

*Anslag
till kontroll-
styrelsen.*

Punkten 21.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen

dels bestämma antalet ordinarie befattningshavare hos kontrollstyrelsen på följande sätt:

Befattning	Lönegrad
1 överdirektör	A 2
2 byråchefer	B 30
1 sekreterare	B 26
1 förste byråinspektör	B 26
1 förste byråinspektör	B 24
1 förste byråinspektör	B 24
1 laborator	B 24
1 förste aktuarie	B 24
1 byråinspektör	B 22
1 notarie	B 21
2 kansliskrivare	B 11
1 laboratoriebiträde	B 11
1 förste expeditionsvakt	B 7
3 förste kanslibiträden	B 7
1 expeditionsvakt	B 5
6 kanslibiträden	B 4;

dels godkänna följande ordinarie stater för kontrollstyrelsen att tillämpas från och med den 1 juli 1925:

A. Ordinarie avlöningsstat.

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsanslag	kronor 149,400
Vikariatsersättningar, förslagsanslag	» 4,800
Avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m.	» 20,800
Tryckningskostnader, förslagsanslag	» 5,000
Expenser	» 25,000

Förslagsanslag kronor 205,000;

B. Övergångsstat.

Avlöningar, förslagsanslag kronor 14,400;

dels höja det ordinarie förslagsanslaget till kontrollstyrelsen, nu 192,000 kronor, med 5,800 kronor till 197,800 kronor;

dels ock minska det ordinarie förslagsanslaget till övergångsstat för kontrollstyrelsen, nu 23,000 kronor, med 8,600 kronor till 14,400 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte

a) bestämma antalet ordinarie befattningshavare hos kontrollstyrelsen på följande sätt: *Anslag till kontrollstyrelsen.*
(Forts.)

Befattning	Lönegrad
1 överdirektör	A 2
2 byråchefer	B 30
1 sekreterare	B 26
2 förste byråinspektörer	B 24
1 förste byråingenjör	B 24
1 laborator	B 24
1 förste aktuarie	B 24
1 byråinspektör	B 22
1 notarie	B 21
2 kansliskrivare	B 11
1 laboratoriebiträde	B 11
1 förste expeditionsvakt	B 7
3 kanslibiträden	B 7
1 expeditionsvakt	B 5
6 kontorsbiträden	B 4;

b) godkänna följande ordinarie stater för kontrollstyrelsen att tillämpas från och med den 1 juli 1925:

A. Ordinarie avlöningsstat.

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsanslag	kronor 147,400
Vikariatsersättningar, förslagsanslag	» 4 800
Avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m. »	20,800
Tryckningskostnader, förslagsanslag	» 5,000
Expenser	» 25,000

Förslagsanslag kronor 203,000;

B. Övergångsstat.

Avlöningar, förslagsanslag kronor 14,400;

c) höja det ordinarie förslagsanslaget till kontrollstyrelsen, nu 192,000 kronor, med 3,800 kronor till 195,800 kronor; samt

d) minska det ordinarie förslagsanslaget till övergångsstat för kontrollstyrelsen, nu 23,000 kronor, med 8,600 kronor till 14,400 kronor.

Reservationer hade avgivits av, utom annan,

1:o herrar *A. C. Lindblad*, *K. V. Rydén* och *E. Kristensson* i Göteborg, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) bestämma antalet ordinarie befattningshavare hos kontrollstyrelsen på följande sätt:

Befattning	Lönegrad
2 byråchefer	B 30
1 sekreterare	B 24
2 förste byråinspektörer	B 24;

b) godkänna följande ordinarie stater för kontrollstyrelsen att tillämpas från och med den 1 juli 1925:

A. Ordinarie avlöningsstat.

Avlöningar till ordinarie tjänstemän,
 förslagsanslag kronor 146,500

Förslagsanslag kronor 202,100;

B. Övergångsstat.

c) höja det ordinarie förslagsanslaget till kontrollstyrelsen, nu 192,000 kronor, med 2,900 kronor till 194,900 kronor;

2:o herrar *J. G. Walles* och *A. H. Törnkvist* i Karlskrona.

Herr **Walles**: Vid denna punkt har jag avgivit en reservation, som gäller utskottets avstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag rörande uppflyttning i högre lönegrad av en förste byråinspektör. Den av kontrollstyrelsen framlagda lönestaten upptager tvenne förste byråinspektörer, och allmänna civilförvaltningens lönenämnd har beträffande dessa anfört, »hurusom enligt det av Kungl. Maj:t för 1924 års riksdag framlagda organisationsförslaget den ene av förste byråinspektörerna skulle, med benämning byrådirektör, intaga en högre ställning än den andre förste byråinspektören och med avlöning i 16:e lönegraden. Den förre skulle biträda byråchefen vid beredandet av mera omfattande och betydande ärenden samt övertaga byråchefen eljest åliggande föredragningskyldighet i fråga om vissa grupper av löpande ärenden. Riksdagen hade emellertid funnit sig föranlåten att placera båda byråinspektörerna i 15:e lönegraden, varefter i arbetsordningen för kontrollstyrelsen dessa befattningshavares göromål så fördelades, att de bägge kunde sägas intaga ungefär samma ställning i organisationen. Då emellertid ifrågavarande befattningshavares nuvarande åligganden kunde anses vara av beskaffenhet att ställa tjänsterna på ett plan något över 15:e lönegraden men det icke syntes lönenämnden erforderligt att höja bägge befattningarna till 16:e lönegraden, har lönenämnden för sin del förordat en sådan anordning som den i 1924 års statsverksproposition förutsatta beträffande arbetsfördelningen mellan tjänsterna i fråga, helst härigenom syntes kunna vinnas vissa fördelar i organisatoriskt hänseende; och har i sådant fall fog synts nämnden förefinnas att hänföra den mera krävande tjänsten till högre lönegrad.»

I överensstämmelse med detta lönenämndens yttrande har Kungl. Maj:t föreslagit till uppflyttning i 16:e lönegraden den andre byråinspektörsbefattningen, men därtill har statsrådet gjort det uttalandet, att oavsett huruvida en viss arbetsfördelning kan åvägbringas, dock en högre ställning vore motiverad. Det är nu detta uttalande, som, enligt vad jag förstår, föranlett utskottet att helt enkelt gå på rent avslag. Detta utskottets i mitt tycke alltför rigorösa beslut kan jag för min del icke följa. Kungl. Maj:t har tydligen med detta uttalande icke avsett att motsätta sig en sådan av lönenämnden påkallad arbetsfördelning, utan har därmed endast velat ytterligare markera ifrågavarande befattningskrävande art och betydelse, och jag vill också uttala den förhoppningen, att därest riksdagen nu följer utskottet och går på avslag, Kungl. Maj:t måtte anse sig oförhindrad att till en kommande riksdag återkomma med förslag i ärendet, sedan den av lönenämnden föreslagna uppdelningen ägt rum.

Jag ber i varje fall, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag oförändrat.

Herr **Lindblad**: Vid denna punkt av förevarande utlåtande har jag jämte två ledamöter av andra kammaren avgivit en reservation, enligt vilken vi icke upptagit sekreteraren och en av förste byråinspektörerna i de lönegrader, som Kungl. Maj:t föreslagit och utskottet rörande sekreteraren också tillstyrkt. Vi ha ansett, att den tjänst, det här är fråga om, icke bör ställas i så hög lönegrad som motsvarande tjänster i andra verk, vilka kräva större kompetens. Andra kammaren har också för sin del med mycket stor majoritet anslutit sig till reservationen, och det förefaller mig, som om även första kammaren borde göra det, därför att om en uppflyttning sker på sätt, som här föreslås och som kanske kommer att föreslås från flera andra håll, brytes genast från början hela det ursprungligen avsedda systemet sönder i fråga om uppflyttningen av dessa tjänstemän.

Jag ber därför att få hemställa, att kammaren måtte ansluta sig till reservationen, till vilken jag yrkar bifall.

Herr **Thulin**: Herr talman! Den föreliggande frågan gäller uppflyttningen av befattningar inom kontrollstyrelsen från 15:e lönegraden till den 16:e.

Jag ber att till en början få erinra om att kontrollstyrelsens organisation är av så sent datum som 1924. Då organiserades kontrollstyrelsen från att förut ha varit organiserad på tre byråer till allenast två byråer, den första bestående av en byråchef, tre tjänstemän i 15:e lönegraden och fyra tjänstemän i 14:e och 13:e lönegraderna, samt den andra byrån, bestående av en byråchef, tre tjänstemän i 15:e lönegraden och en tjänsteman i 13:e lönegraden. Kontrollstyrelsen är sålunda ett av de få verk, som vid behandlingen av spörsmålet om de förra andragradstjänstemännens placering i 15:e eller 16:e lönegraden redan ha underkastats besparingskommitténs granskning, vilket icke är utan betydelse för den föreliggande frågans behandling. Vid omorganisationen skedde en väsentlig omläggning i arbetsuppgifternas handläggning. Ledamöternas antal minskades då från fem till två, och därigenom genomfördes en betydande koncentration av själva arbetet. Följden blev, att 15:e gradens tjänstemän, som närmast hade att biträda de bägge byråcheferna, erhöilo ett mera maktpåliggande arbete, delvis med föredragningskyldighet, varigenom de av allmänna civilförvaltningens lönenämnd uppställda principiella villkoren för uppflyttning i 16:e lönegraden enligt styrelsens mening blivit uppfyllda. Kontrollstyrelsen föreslog, att samtliga 15:e gradens tjänstemän skulle uppflyttas i 16:e lönegraden. Lönenämnden vidtog emellertid i det avseendet en väsentlig reduktion och föreslog endast uppflyttning i 16:e lönegraden av en tjänsteman på första byrån, en av förste byråinspektörerna och en sekreterare på andra byrån. Kungl. Maj:t har anslutit sig till lönenämndens förslag. Utskottet har ytterligare begränsat uppflyttningen i 16:e graden till en tjänsteman, nämligen sekreteraren på andra byrån, vilken sekreterares uppflyttning nu herr Lindblad yrkat avslag på. Det är sålunda en fortgående reduktion i avseende på uppflyttningen av dessa tjänster, som ägt rum igenom alla instanser, en reduktion, som jag måste på det livligaste beklaga.

Jag skall i allra största korthet erinra om kontrollstyrelsens uppgift för att få en bakgrund för det yrkande, jag kommer att framställa. Kontrollstyrelsens uppgifter ligga ju till stor del på det statsekonomiska området, men det har även en social uppsiktsverksamhet. I fråga om det statsekonomiska området torde herrarna bäst få en uppfattning om kontrollstyrelsens uppgift, om jag nämner, att icke mindre än 110 miljoner kronor i statsbudgeten kontrolleras av kontrollstyrelsen. Kostnaderna för kontrollen ha emellertid väsentligt nedbringats under de senaste fyra åren. 1920 voro dessa kostnader ungefär 1.950.000 kronor. De äro för förra året 800.000 kronor. Det har gjorts en

*Anslag
till kontroll-
styrelsen.
(Forts.)*

Anslag
till kontroll-
styrelsen.

(Forts.)

besparing på ungefär 1,150,00 kronor eller icke mindre än 60 procent. En stor del av dessa besparingar ha tillkommit genom eget initiativ från kontrollstyrelsen, och det har därför icke synts mig såsom en obillig fordran från ämbetsverket, när ämbetsverket önskar en uppflyttning, som skulle draga en mycket ringa kostnad för statsverket, en uppflyttning av tjänstemän från 15:e till 16:e lönegraden. Bland kontrolluppgifterna framstår kontrollen över rusdrycksförsäljningen ur social och ekonomisk synpunkt som en av de viktigare uppgifterna. Jag ber få erinra om, att rusdrycksförsäljningsbolagens omslutning är icke mindre än 220 miljoner kronor. Denna omslutning är fördelad på 130 bolag, och det är då uppenbart, att kontrollstyrelsen behöver verkligt dugliga organ för denna uppsikts utförande. Denna uppsikt över bolagen utövas av resande inspektörer. Det är en av dessa inspektörer, som Kungl. Maj:t och lönenämnden föreslagit till uppflyttning i 16:e lönegraden. Statsutskottet har emellertid icke ansett, att en sådan uppflyttning bör äga rum, en uppfattning, som enligt min mening är att beklaga, enär de uppgifter, som tillhöra dessa tjänstemän, äro av mycket betydelsefull art. Den verksamhet, som förste byråinspektörerna ha att utföra, ställer nämligen synnerligen stora krav på inspektörernas omdömesförmåga, skicklighet och självständighet. På det riktiga utförandet av denna inspektionsverksamhet vilar effekten av kontrollstyrelsens verksamhet som uppsiktsmyndighet över systembolagen. Den ene av inspektörerna har också föredragningskyldighet inför kontrollstyrelsen. Denne inspektör föredrager nämligen frågor om ansvarsfrihet för rusdrycksförsäljningsbolagen. Jag har velat framhålla, att det är av vikt, att den befattningshavare, som är ställd att bevaka ekonomiska intressen av den omfattning, som det här är fråga om, icke är missgynnad i avlöningsavseende. Jag kan icke, vad angår förste byråinspektörerna, anse den behandling, som kommit dem till del, vara tillfredsställande, och jag hoppas, att därest frågan kommer före nästa år eller ett kommande år, frågan om uppflyttning av byråinspektörerna i högre lönegrad skall vinna riksdagens beaktande.

Vad därefter beträffar uppflyttningen av sekreterartjänsten, vill jag först och främst hänvisa till den koncentration av arbetsuppgifterna, som är genomförd. Det är självständiga uppgifter, som äro förbundna med denna tjänst. Sekreterartjänsten är den enda sekreterartjänsten i hela kontrollstyrelsen, och den person, som bestrider sekreterarbefattningen, har väsentligt fått övertaga den funktion, som tidigare utövades av styrelsens administrative ledamot. De med sekreterartjänsten förenade administrativa uppgifterna äro också i hög grad kvalificerade och självständiga, något som vid omorganisationen markerades genom en bestämmelse därom, att byråchefen å andra byrån, dit de administrativa ärendena huvudsakligen hänvisades, företrädesvis skulle hava teknisk utbildning. Utom vanliga sekreterargöromål skall den ifrågavarande sekreteraren vara byråchefens närmaste man och ställföreträdare. Han skall självständigt föredraga viktiga grupper av ärenden och med eget ansvar handhava den genom de senaste årens reformer centraliserade kontrollen över erläggandet av maltskatt och sockerskatt, vilken funktion tidigare utövades av länsstyrelserna. Icke minst den sista uppgiften har, sedan den sammanförts på en hand, visat sig vara såväl kvantitativt som kvalitativt krävande och av för statsverkets intressen betydelsefull natur.

Jag tillåter mig med åberopande av vad jag sålunda anfört, herr talman, yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr **Hallin**: Herr greve och talman! Det är ju ganska naturligt, att en verkschef med den entusiasm, som den föregående ärade talaren gjorde, här i kammaren skall lägga sig i selen för sitt eget verk samt dess befattningshavare. Han gick därvid in på kontrollstyrelsens uppgifter och organisation

ganska mycket på djupet, men jag skall ej följa honom i det stycket, ty frågan härom föreligger icke i år utan gjorde det snarare i fjol, då riksdagen avgjorde, hur det skulle vara bestämt med den saken.

Emellertid har det mot utskottets förevarande förslag rests opposition dels från den ärade representanten på västernorrlandsbänken, dels från en ärad representant på göteborgsbänken. Jag skall då först be att mot den förre med avseende på förste byråinspektörerna få säga, att det var jämförelsevis lätt för utskottet att taga ståndpunkt till Kungl. Maj:ts förslag i den delen, ty det föreföll oss, majoriteten, som om det skulle bli förenat med mycket stora praktiska svårigheter att nu göra en lönedifferentiering mellan dessa båda befattningshavare, som stå i samma tjänsteställning och, efter vad det från sakkunnigt håll har upplysts inom utskottet, hava helt jämställda funktioner att fylla. Såsom kammarens ledamöter kanske erinra sig, föreslogs det av Kungl. Maj:t vid förra årets riksdag, att den ene av dessa byråinspektörer skulle sättas i byrådirektörs ställning, medan den andre skulle stå kvar såsom förste byråinspektör. Då sade riksdagen på statsutskottets förslag ifrån, att innehavarna av dessa bägge tjänster skulle stå i samma ställning och följaktligen ha samma lön. Att redan nu i år gå ifrån detta och ge den ene en högre löneställning har förefallit utskottet vara förbundet med så stora olägenheter vid tillämpningen, att vi icke kunnat gå med på det utan föreslagit, att båda två skulle stå i samma löneställning och stå kvar i den, som riksdagen bestämde i fjol, nämligen i den nuvarande lönegraden B 24.

Gentemot herr Lindblad, som yrkade, att kammaren skulle antaga den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen med avseende på sekreterarbefattningen, innebärande att denna skulle bestämmas tillhöra lönegraden B 24 i det nya löneplanssystemet, medger jag, att det är betydligt svårare att försvara utskottets ståndpunkt i den frågan, än när det är fråga om förste byråinspektörerna. Denna sekreterarbefattning inom kontrollstyrelsen ligger enligt min mening på ett — jag skulle vilja säga — lönebalansplan. Det kan sägas lika mycket för som mot en uppflyttning. Dock har utskottet ansett, att skälen väge något över för en uppflyttning, och jag tror icke, att man behöver gå så långt som herr Lindblad gjorde, när han sade, att det skulle »bryta sönder hela systemet», om man följde utskottet i den punkten och flyttade upp sekreteraren i lönegraden B 26. Civilförvaltningens lönenämnd har ju haft frågan under övervägande och föreslagit denne befattningshavare till uppflyttning. Således har den mest kompetenta myndighet vi ha för att förbereda dessa kinkiga lönespörsmål vägt denna lönefråga mot likartade, och jag tror sålunda icke, vi behöva riskera, att systemet brytes sönder; men som jag nyss antydde, denna befattning utgör ett lönetekniskt gränsfall så att säga, och det kan vara mera en lämplighetsfråga hur man bestämmer sig. Vill man låta rena besparings-synpunkter råda, bör man gå med på reservationen, men rent sakligt ligger det nog så till, att det snarare finnes skäl till uppflyttningen, och därför, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr Bergqvist: Jag har begärt ordet för att tillkännagiva, att jag i utskottet beträffande den ifrågavarande sekreteraren har röstat på samma sida som reservanterna, ehuru jag icke kommit att anteckna mig som reservant. Jag kommer också här i kammaren att rösta för reservanternas förslag. Orsaken till att jag gör det är den, att denne sekreterare synes mig vara jämbördig med åtskilliga andra sekreterare, som ha satts i B 24. Jag vill därvid nämna särskilt sekreterarna i skolöverstyrelsen och då främst sekreteraren i skolöverstyrelsens folkskoleavdelning, som av Kungl. Maj:t visserligen var föreslagen att sättas i B 26, men sattes ned i B 24. Enligt min uppfattning finns det

*Anslag
till kontroll-
styrelsen.
(Forts.)*

Anslag
till kontroll-
styrelsen.
(Forts.)

intet som helst skäl att sätta den här ifrågavarande sekreteraren i en högre lönegrad.

Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den av herr Lindblad m. fl. avgivna reservationen.

Herr statsrådet **Wigforss**: Jag hade inte trott, att det skulle vara nödvändigt att i denna kammare taga till orda för utskottets förslag, eftersom här fanns endast en reservant. Men då nu även biskop Bergqvist anslutit sig till den reservationen, är det kanske skäl att säga något om den ifrågavarande sekreterarens placering.

Det vet var och en, som har haft att göra med placering av dessa tjänstemän i 15:e eller 16:e lönegraden eller i de nya 24:e och 26:e lönegraderna, att det är synnerligen svårt att få några fasta hållpunkter, när det gäller en placering, och vi minnas, att vid ärendets första behandling fanns det starka sympatier för den linjen, att man överhuvud taget icke skulle flytta upp en enda av dessa gamla andragsradstjänstemän utan låta dem kvarstå i 15:e lönegraden. Kammaren avslog detta och accepterade den förutsättning, som jag vet ligger bakom lönenämndens förslag och även bakom den kungl. propositionen, att man efter vissa grunder skulle söka dela upp de gamla andragsradstjänsterna och sätta somliga i B 24, andra åter i B 26. Det är lätt att finna en allmän princip, men det är svårt att tillämpa den i enskilda fall, och det är då mycket naturligt, att lika väl som man vägde och vände saken inom regeringen, innan man kom till den ståndpunkt, den intagit, man också har vänt saken inom utskottet, och det är kanske även rätt naturligt, att man kommit till olika resultat. Det förtjänar påpekas, att någon ingående sakkunskap om de olika tjänstemännens uppgifter av naturliga skäl icke kan finnas utanför de närmast intresserade kretsarna, och då får det väl väga inte så lite, att lönenämnden, som har haft att gå igenom de olika ämbetsverkens åliggande och sökt jämföra tjänsterna med varandra, kommit till det resultat, att sekreteraren i kontrollstyrelsen bör närmast sättas i B 26. Man kan säga som biskop Bergqvist, att t. ex. sekreteraren i skolöverstyrelsen ha utskottet och riksdagen placerat i B 24, men det är väl ändå anledning att lägga märke till den skillnad, som jag tror måste finnas mellan sekreteraren i ett verk, där det finns icke mindre än 14 byråchefer, såsom förhållandet är i skolöverstyrelsen, och sekreteraren i kontrollstyrelsen, där det finns endast två byråchefer. Det är naturligt, att en sekreterare i ett verk med endast ett par byråchefer kommer att få sig pålagt mera ansvarsfulla och kvalificerade uppgifter än sekreteraren i ett verk med ett så stort antal kvalificerade krafter som skolöverstyrelsen. Jag tror, att det finns skäl att i detta fall följa lönenämnden och utskottet. Kammaren torde lägga märke till, att striden rör endast en av låt oss säga ett tjug tjänster, som utskottet föreslagit till uppflyttning. När både regeringen i sin proposition, och lönenämnden och man kan även säga utskottets majoritet kommit till ett resultat, som också reservanterna i denna fråga anse vara riktigt i fråga om alla de övriga tjänstemännen, så finns det väl någon smula presumtion för att lönenämnden och utskottets majoritet, när det gällt denna tjänsts placering, även vid detta avvägande träffat det riktiga valet. Jag tror därför, att det är försiktigast att i denna fråga följa den, som den väl måste kallas, överväldigande sakkunskapen, representerad av lönenämnden, Kungl. Maj:ts kansli och utskottets majoritet.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt föreliggande yrkanden propositioner, dels på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt, dels på bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, dels ock på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr A. C.

Lindblad m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

*Anslag till kontrollstyrelsen.
(Forts.)*

Punkterna 22—38.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för verkställande av undersöknings- och försvarsarbeten å områden, som äro eller kunna varda för kronans räkning inmutade; och

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande i vissa fall av återbetalningsskyldigheten beträffande till kontrolltjänstemän oriktigt utbetalda dyrtidstillägg.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo lagutskottets memorial nr 1, i anledning av remiss dels från första kammaren av motionerna nr 24 om utredning i syfte att i vissa fall, då villkorlig straffdom kan antagas ifrågakomma, häktningsåtgärd icke må tillgripas, och nr 71 angående lagstiftning om förberedande undersökning och tvångsmedel i brottmål m. m., dels ock från andra kammaren av motionerna nr 34 om beredande av rätt för kommunerna att själva välja de personer, som indriva kommunalutskylderna, och nr 111 om lagstiftning rörande förberedande undersökning och tvångsmedel i brottmål m. m.

Ang. vissa motioners överlämnande till särskilt utskott.

Detta memorial hade följande lydelse:

»Från första kammaren hava till behandling av lagutskott hänvisats motionerna

nr 24 av herr *Luterkort* om utredning i syfte att i vissa fall, då villkorlig straffdom kan antagas ifrågakomma, häktningsåtgärd icke må tillgripas; och

nr 71 av herr *Fehr* angående lagstiftning om förberedande undersökning och tvångsmedel i brottmål m. m.

Därjämte hava från andra kammaren till behandling av lagutskott hänvisats motionerna

nr 34 av herr *Borg* om beredande av rätt för kommunerna att själva välja de personer, som indriva kommunalutskylderna; och

nr 111 av herr *Löfgren* i Stockholm om lagstiftning rörande förberedande undersökning och tvångsmedel i brottmål m. m.

Sedan berörda motioner hänvisats till lagutskott, hava kamrarna beslutat, första kammaren den 20 och andra kammaren den 21 i denna månad, att ett särskilt utskott skall tillsättas för behandling av ej mindre Kungl. Maj:ts propositioner nr 58 med förslag till lag om polisväsendet i riket m. m. och nr 59 angående anslag till polisväsendet i riket m. m. än även de ytterligare framställningar, som kunna komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i dessa ämnen eller andra i omedelbart samband därmed stående frågor.

Då ovannämnda, till lagutskotts behandling tidigare överlämnade motioner angå frågor, vilka äga ett nära sammanhang med dem, vilka hänvisats till sagda särskilda utskott, få lagutskotten, med stöd av § 8 i de för riksdagen gällande reglementariska föreskrifterna, hemställa,

Första kammarens protokoll 1925. Nr 21.

Ang. vissa
motioners
överlämnande
till särskilt
utskott.

(Forts.)

- 1) att motionen nr 24 i första kammaren må överlämnas till berörda särskilda utskott,
- 2) att motionen nr 71 i första kammaren må överlämnas till samma särskilda utskott,
- 3) att motionen nr 34 i andra kammaren må överlämnas till samma särskilda utskott, och
- 4) att motionen nr 111 i andra kammaren må överlämnas till samma särskilda utskott.»

På framställning av herr talmannen beslöts att memorialet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten 1.

Herr Åkerman: Herr talman! Som kammaren behagade finna, är det på det sättet, att de två lagutskotten ha vid gemensamt sammanträde funnit skäl för att till det s. k. polisutskottet överlämna fyra motioner. De avse egentligen inte mer än tre ärenden, därför att de två motionerna av herr Fehr och herr Löfgren beröra precis samma sak, men det är i alla fall fyra motioner. Nu vill jag nämna — och jag hoppas, att herr talmannen tillåter, att jag talar om alla fyra på en gång — att andra kammaren redan har behandlat denna sak och fattat det beslutet, att motionen nr 34 i andra kammaren av herr Borg skall bliva i enlighet med lagutskottens hemställan överlämnad till polisutskottet, varemot andra kammaren icke funnit skäl beträffande de övriga tre motionerna att biträda lagutskottens hemställan.

Ehuru jag beklagar, att andra kammaren icke har kunnat godkänna vårt förslag, som otvivelaktigt varit mycket tidsbeparande och även medfört praktiska fördelar, anser jag dock, som ärendet nu ligger till, att jag inte skulle handla rätt, ifall jag envisades att försöka här genomdriva ett beslut i motsatt riktning mot vad andra kammaren redan har fattat. Det skulle i så fall leda just till tidsförlust och besvär, och det har man ju velat undvika med denna hemställan. Jag kommer därför att vördsamt hemställa, att denna kammare ville biträda andra kammarens beslut och således hänvisa motionen nr 34 i andra kammaren till det särskilda utskottet, men i övrigt besluta, att motionerna nr 24 i första kammaren, nr 71 i första kammaren samt nr 111 i andra kammaren skola stanna hos lagutskott.

Jag yrkar alltså, herr talman, avslag å nu föredragna punkt av här ifrågasvarande memorial.

Herr Petré, Bror: Med anledning av vissa uttalanden under debatten i andra kammaren i denna fråga har jag begärt ordet för att få till protokollet antecknat, att jag jämte ytterligare en ledamot från andra lagutskottet vid frågans behandling i det gemensamma lagutskottet uttalade vår betänksamhet mot den hemställan, som därvid beslöts och som innefattas i det nu föreliggande utskottsmemorialet. Vi hävdade den meningen, att övervägande skäl talade för att gå just den väg, som andra kammaren nyss har följt, då den remitterat herr Borgs från andra lagutskottet kommande motion till polisutskottet, men avböjt remiss dit av de tre övriga, från första lagutskottet kommande motionerna. Varför vi icke reserverade oss mot den i memorialet upptagna hemställan var, att de tre motioner, som tvisten nu gäller, kommit från första lagutskottet, och ämnesavgränsningen de båda lagutskotten emellan är så pass skarp, att vi ansågo, att den meningen i remissfrågan borde få gälla, som företäcktes av första lagutskottets målsmän i överläggningen om saken.

Jag ber i frågans nuvarande skick att få förena mig i det av herr Åkerman framställda yrkandet.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på den nu föredragna punkten endast yrkats att vad utskotten hemställt skulle avslås.

Ang. vissa motioners överlämnande till särskilt utskott.
(Forts.)

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å utskottens hemställan; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 2.

Herr **Åkerman**: Herr talman! I denna punkt gör jag samma yrkande som i punkt 1, nämligen: avslag.

Efter härmed slutad överläggning gjordes propositioner, först på bifall till vad utskotten i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare, enligt herr *Åkermans* yrkande, därpå att utskottens hemställan skulle avslås; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 3.

Utskottens hemställan bifölls.

Punkten 4.

Herr **Åkerman**: Herr talman! I 4:e punkten gör jag samma yrkande som i 1:sta punkten, d. v. s. avslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder annat yrkande ej förekommit, än att vad utskotten i den nu förevarande punkten hemställt skulle avslås.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å utskottens hemställan; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av väckt motion om ändring av 32 § i lagen om allmän pensionsförsäkring;

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 40 § 1 mom. i lagen den 14 juni 1918 om fattigvården; samt

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående rätt för parter i kommunala mål samt i fattigvårds- och barnavårdsmål att med posten insända besvärsskrifter och övriga handlingar.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Då alla ärenden på föredragningslistan nu blivit behandlade, medgav kamraren, på framställning av herr talmannen, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 83, till Konungen i anledning av väckt motion med förslag till lag angående ändrad lydelse av 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen.

Herr *Swartz* väckte en motion, nr 250, angående personligt pensionstillägg åt räntmästaren vid universitetet i Uppsala G. T. Brandberg.

Motionen hänvisades till bankoutskottet.

Herr *Bergman* avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 251, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 41 i förordningen den 15 juni 1923 om motorfordon.

Denna motion hänvisades till behandling av lagutskott.

Herr *Hallin* erhöll på begäran ordet och yttrade: I enlighet med vad som har skett under de senaste två riksdagarna då med herr talmannens tillstånd till riksdagen överlämnats de resolutioner, som fattats vid interparlamentariska unionens senaste konferens, anhåller jag nu å riksdagens interparlamentariska grupps styrelses vägnar att få till riksdagen överlämna en skrivelse med de resolutioner, som beslutats vid unionens konferens nästlidna augusti i Genève och Bern. Styrelsen önskar särskilt fästa uppmärksamheten vid resolutionerna om unionens finansiella situation, den parlamentariska kontrollen över utrikespolitiken, världens ekonomiska solidaritet och den internationella trafiken samt inskränkning av rustningarna.

Dessa resolutioner ha förut under dagen lagts på kammarledamöternas bord.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 4, angående regleringen för budgetåret 1925—1926 av utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet;

nr 41, i anledning av väckt motion angående reglering av biskopslönen i Lunds stift;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ny stat för tandläkarinstitutet;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående skolundervisning åt lots- och fyrpersonalens barn jämte en i ämnet väckt motion;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nybyggnader för de kemiska och fysiska institutionerna i Chalmers tekniska institut; samt

nr 45, i anledning av väckt motion angående vaktmästaren Johan Herman Carlssons rätt till ålderstillägg;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 28, angående vissa framställningar rörande elfte huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna;

nr 29, i anledning av vissa framställningar rörande pensioner och understöd; samt

nr 31, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om anslag till utförande av vissa ändrings- och reparationsarbeten inom fastigheterna nr 5 och 6 i kvarteret Rosenbad i Stockholm;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av väckt motion om provisorisk lagstiftning rörande ändring av 35 § 2 mom. i lagen om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige; samt

nr 22, i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen om rätt till litterära och musikaliska verk; ävensom

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 1, angående regleringen för budgetåret 1925—1926 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § 1 och 2 mom., 18 § 2 mom. och 23 § i skogsvårdslagen den 15 juni 1923 samt en i ämnet väckt motion; och

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 57, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar samt en i ämnet väckt motion.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 5,19 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 31 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 3,30 e. m.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 8 A, till Konungen i anledning av dels vissa utav Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar, dels ock åtskilliga beträffande samma huvudtitel väckta motioner.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl., i vad den angår pensions- och indragningsstaterna;

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dels säkerheten för ett Östra Centralbanans järnvägsaktiebolag år 1916 beviljat statslån, dels ock reglering av Uddevalla—Lelångens järnvägsaktiebolags skuld till staten;

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utvidgad pensionering av sjuksköterskor;

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsrätt för vissa befattningshavare vid statens uppfostringsanstalter för sinnesslöa; samt

nr 91, i anledning av väckt motion om beredande av högre pensioner åt vissa kommunalt eller f. d. kommunalt anställda barnmorskor.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 92, i anledning av väckt motion om införande i fattigvårdslagen av bestämmelse om skyldighet för hemortskommun att erlægga ränta å av vistelsekommun till understödstagare utgivet belopp;

nr 93, i anledning av väckt motion om ändring av 32 § i lagen om allmän pensionsförsäkring;

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 40 § 1 mom. i lagen den 14 juni 1918 om fattigvården; samt

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående rätt för parter i kommunala mål samt i fattigvårds- och barnavårdsmål att med posten insända besvärsskrifter och övriga handlingar.

Anmälades och bordlades andra lagutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av väckta motioner om ändring av 7 § i lagen om försäkring för olycksfall i arbete; och

nr 18, i anledning av väckt motion angående vissa missförhållanden i avseende å försäljningen av tobaksvaror.

Föredrogs ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 323, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande nr 2, i anledning av väckt motion om ändring av gällande bestämmelse rörande barns skolålder.

Herr **andre vice talmannen**: Jag hemställer, att första kammaren, som den 28 innevarande månad bifallit sitt första tillfälliga utskotts i dess utlåtande n:o 6 gjorda hemställan, som överensstämmer med andra kammarens enligt det nyss upplästa protokollsutdrag fattade beslut, måtte finna delgivningen av andra kammarens beslut icke föranleda vidare yttrande.

Denna hemställan bifölls.

Vid föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 324, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 6, i anledning av väckt motion angående inskränkning i fråga om infordrande och avlämnande av statistiska uppgifter, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt andra tillfälliga utskott.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 4 och 41—45, bankoutskottets utlåtanden nr 28, 29 och 31, första lagutskottets utlåtanden nr 21 och 22 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 1, 30 och 31.

Herr **andre vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag får hemställa, att kammaren ville besluta, att jordbruksutskottets utlåtanden nr 27, nr 28 och nr 29 i nu nämnd ordning placeras främst bland två gånger bordlagda ärenden på föredragningslistan för morgondagens sammanträde, att därefter å samma föredragningslista placeras jordbruksutskottets utlåtanden nr 1, nr 30 och nr 31, därefter statsutskottets utlåtanden nr 4, nr 41, nr 42, nr 43,

nr 44 och nr 45 i nu nämnd ordning och slutligen övriga ärenden i vanlig ordning.

Vad herr andre vice talmannen sålunda hemställt bifölls.

Avgåvos och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:
nr 252, av herr *Lindhagen*, och
nr 253, av herr *Luterkort*,

båda i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område m. m.

Herr *von Sneidern* avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 254, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnandet av en allmän jordbruksräkning under 1925.

Denna motion hänvisades till jordbruksutskottet.

Avgåvos och hänvisades till bevillningsutskottet nedannämnda motioner:

nr 255, av herr *Nilsson, Alexander*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 17 maj 1923 (nr 115) om begränsning av den myckenhet brännvin, som må framställas i sammanhang med pressjästberedning; och

nr 256, av herr *Pers*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa inrikes postavgifter.

Herr *Enhörning* väckte en motion, nr 257, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens godkännande av vissa å allmänna konferenserna för samfärdsels- och transiteringsfrågor i Barcelona och Genève antagna överenskommelser.

Denna motion hänvisades till konstitutionsutskottet.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,47 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
